

Р І Ш Е Н Н Я

КОЛЕГІЇ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

“21” 09 2020р.

Протокол № 9/2-д

Про доопрацювання навчальних
програм з предмета «Захист України»

Ознайомившись із доповідною запискою директорату шкільної освіти «Про доопрацювання навчальних програм з предмета "Захист України"» та проектами програм «Захист України. Рівень стандарту» та «Захист України. Профільний рівень» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти,

КОЛЕГІЯ УХВАЛЮЄ:

1. Доповідну записку директорату шкільної освіти «Про доопрацювання навчальних програм з предмета "Захист України"» взяти до відома.
2. Схвалити доопрацьовані програми «Захист України. Рівень стандарту» та «Захист України. Профільний рівень» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти, що додаються.
3. Контроль за виконанням рішення колегії покласти на заступника Міністра Мандзій Л.

Голова колегії,
т.в.о. Міністра

Сергій ШКАРЛЕТ

Доповідна записка

**Про доопрацювання навчальних програм
з предмета «Захист України»**

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 28.07.2020 № 970 було створено робочі групи з доопрацювання навчальних програм предмета «Захист України».

Проекти навчальних програм «Захист України. Рівень стандарту» та «Захист України. Профільний рівень» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти (далі – проекти навчальних програм) розроблено на підставі постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 26.02.2020 № 143 та наказу Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» від 31.03.2020 № 464, згідно з якими навчальний предмет «Захист Вітчизни» було перейменовано у навчальний предмет «Захист України».

Мета доопрацювання – удосконалення навчальних програм з предмета предмету «Захист України» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти з врахуванням основ діючого законодавства та Конституції України.

Проекти навчальних програм 26 червня 2020 року було розміщено на сайті Міністерства освіти і науки України для громадського обговорення (<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-doopracovani-navchalni-programi-z-predmetu-zahist-ukrayini>).

При підготовці проектів навчальних програм враховано зауваження та пропозиції, отримані під час громадського обговорення. Проекти навчальних програм приведено у відповідність до чинного законодавства з урахуванням сучасних процесів та змін у Збройних Силах України, бойового досвіду Операції Об'єднаних сил, змін законодавства України щодо призову на строкову службу ЗСУ, територіальних реформ тощо.

Зазначені проекти навчальних програм погоджені Міністерством оборони України (лист від 12.08.2020 № 220/4805)

Просимо розглянути згадані проекти навчальних програм та схвалити запропонований проект рішення колегії МОН.

Генеральний директор
директорату шкільної освіти

Андрій ОСМОЛОВСЬКИЙ

СХВАЛЕНО
рішенням колегії МОН
від 21.09.2020 року протокол № 9/2-2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Навчальна програма з предмета
«ЗАХИСТ УКРАЇНИ. РІВЕНЬ СТАНДАРТУ»
ДЛЯ 10 - 11 КЛАСІВ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

2020 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вивчення предмета «Захист України» спрямоване на досягнення мети загальної середньої освіти. Метою загальної середньої освіти є: всебічний розвиток, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, своєї країни, довкілля, спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству.

Провідним чинником розвитку такої особистості є формування в учнів умінь застосовувати знання у реальних життєвих умовах, під час розв'язку практичних завдань та здатності визначати і обґрунтовувати власну життєву позицію.

Навчальний предмет «Захист України» вивчається у закладах освіти України відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392, та є базовим навчальним предметом згідно Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 408 (зі змінами).

Конституція України визначає захист України обов'язком громадян України, найважливішою функцією держави. Безпека людини, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Метою навчального предмета «Захист України» є формування в учнівської молоді життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій, а також системного уявлення про військово-патріотичне виховання як складову частину національно-патріотичного виховання. Провідним методологічним підходом реалізації визначеної мети є запровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладів середньої освіти з урахуванням ключових компетентностей як результату навчання.

Мета реалізовується комплексом таких навчальних і виховних завдань:

- ознайомлення учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту України, цивільного захисту населення та особистої безпеки людини;
- усвідомлення учнівською молоддю свого обов'язку щодо захисту України у разі виникнення загрози незалежності та територіальній цілісності держави;
- набуття знань про функції Збройних Сил України та інших військових формувань, їх характерні особливості;
- засвоєння основ захисту України, цивільного захисту населення, домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки учнівської молоді до захисту України;
- підготовка учнів до захисту України, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством, до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу.

Навчальна програма складається з двох тематичних планів, які вивчаються у закладах системи загальної середньої освіти впродовж 10 і 11 класів та під час навчально-польових зборів/занять (тематичний план № 1) і навчально-тренувальних занять (тематичний план № 2). У кожному періоді предмет вивчається за тематичними планами №1, №2 окремо. Навчальний предмет при цьому в обох випадках називається «Захист України» з уточненням «Основи медичних знань» для Тематичного плану № 2.

Тематичний план № 1 - вивчення предмета «Захист України» юнаками та тематичний план № 2 - вивчення предмета «Захист України» (Основи медичних знань) дівчатами. Тематичний план №1 можуть опановувати й дівчата, які виявили вмотивоване бажання та за згодою їх батьків (опікунів). Тематичний план №2 можуть вивчати юнаки, які за станом здоров'я чи релігійними переконаннями не можуть опановувати Тематичний план № 1, за умов подання

відповідних медичних довідок, довідок релігійних громад, Навчальна програма передбачає вивчення предмету в обсязі не менше 1,5 години на тиждень (або 2 за умови виділення 0,5 години з додаткових годин на окремі базові предмети).

У другому семестрі 11 (10) класу 18 годин відводиться на проведення навчально-польових зборів/занять (тематичний план №1) і навчально-тренувальних занять (тематичний план №2). Поділ класів на групи юнаків та дівчат здійснюється незалежно від кількості учнів у класі. Проте, якщо у групі є менше 5 осіб, то учні цієї групи навчаються за індивідуальними навчальними планами.

Навчально-польові збори/заняття і навчально-тренувальні заняття проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів у 11 (10) класі наприкінці навчального року. 3-х денні (18 годин) навчально-польові збори/заняття та навчально-тренувальні заняття проводяться на базах військових частин, військових комісаріатів, лікувально-оздоровчих установ, базових навчальних закладів та навчальних закладів. До їх організації та проведення залучаються обласні, міські/районні військові комісаріати та органи місцевого самоврядування.

Програма для проведення навчально-польових (тренувальних) зборів/занять не залежить від потижневого навантаження і розрахована на 18 навчальних годин. Оцінка за навчально-польові збори /заняття НПЗ і навчально-тренувальні заняття НТЗ виставляється окремо від семестрових та визначає підсумкову (річну) на рівні з семестровими. Проведення навчально-польових зборів/занять, навчально-тренувальних занять записуються на окремій сторінці журналу, підсумкова оцінка за НПЗ виставляється перед річною оцінкою з предмета «Захист України» за другий рік навчання.

Основною організаційною формою вивчення предмета «Захист України» в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів є урок, що проводиться вчителем згідно з календарно-тематичним плануванням та навчальним планом, складеними відповідно до навчальної програми. Урок за обома тематичними планами починається з пікування, виконання гімну України, перевірки готовності класу до уроку. За тематичним планом №1 стрійова підготовка проходить під час уроку, а також у вигляді стрійових тренажів на початку уроку тривалістю 3-5 хвилин.

Уроки предмету «Захист України» повинні мати практичну спрямованість. Психологічна підготовка учнівської молоді до захисту України здійснюється протягом усього викладання предмета.

Морально-психологічна підготовка здійснюється в ході навчання з метою формування морально-психологічної готовності та спроможності учнів виконувати покладені на них завдання, переборювати труднощі та небезпеку у надзвичайних ситуаціях, витримувати навантаження. Для цього на заняттях та тренуваннях учителями створюються відповідні умови. Вивчення цивільного захисту проводиться окремо у групах юнаків і дівчат.

Оцінювання учнів з предмета «Захист України» здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках «Захист України» може здійснюватися за такими видами діяльності:

1. Засвоєння техніки виконання вправи (може здійснюватися окремо від прийому навчального нормативу).
2. Виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату).
3. Виконання навчальних завдань під час проведення уроку.
4. Засвоєння теоретико-методичних знань.

Оцінювання навчальних досягнень учнів (див. додаток 1) з предмета «Захист України» здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів за рівнем засвоєння ними складових знанневого (теоретичні та теоретико-методичні знання) та діяльнісного (виконання вправ, навчальних завдань) компонентів навчальної програми. Оцінка за виконання нормативу може враховуватися в сукупну оцінку за виконання контрольної вправи (елементу). При цьому оцінка за виконання практичних вправ, дій, алгоритмів,

нормативів є пріоритетними під час здійснення тематичного, семестрового чи річного оцінювання.

Програма предмета «Захист України» включає:

- 1) пояснювальну записку;
- 2) вклад предмета у формування ключових компетентностей;
- 3) очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів та зміст навчального матеріалу;
- 4) додатки.

У залежності від матеріально-технічної бази закладу освіти кількість годин програмового матеріалу може бути скоригована на 20 відсотків в межах розділу. Послідовність вивчення розділів та тем в межах вимог навчальної програми вчитель може коригувати самостійно.

Стрільба з автомата проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу та дотримання заходів безпеки.

Обов'язкова форма одягу для вчителя та рекомендована для учнів під час проведення занять з предмету «Захист України» (Тематичний план №1) – військова (форма військових формувань України без знаків розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, особами, які не мають на це права).

Тематичний план №1 предмета «Захист України» передбачає вивчення учнями таких розділів:

- Розділ 1. Основи національної безпеки України
- Розділ 2. Збройні Сили України на захисті України
- Розділ 3. Статуті Збройних Сил України
- Розділ 4. Стройова підготовка
- Розділ 5. Вогнева підготовка
- Розділ 6. Тактична підготовка
- Розділ 7. Прикладна фізична підготовка
- Розділ 8. Основи цивільного захисту
- Розділ 9. Домедична допомога.

Тематичний план №2 предмета «Захист України» передбачає вивчення учнями таких розділів:

- Розділ 1. Основи медичних знань і домедичної допомоги.
- Розділ 2. Основи цивільного захисту.
- Розділ 3. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення.
- Розділ 4. Домедична допомога в бойових умовах.

Вклад предмета у формування ключових компетентностей.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: володіти мовною базою, оперуючи якою можна реалізувати будь-яку ситуацію спілкування на військову тематику; доречно поєднувати вербальні та невербальні засоби спілкування відповідно до мети, ситуації мовлення, тобто сформованість комунікативних навичок на заняттях із предмету «Захист України»; брати участь у полілогах і діалогах, вести монолог з проблемних тем предмету; знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію військового спрямування; оцінювати комунікативну ситуацію і приймати професійне рішення та планувати комунікативні дії Ставлення:

		здатність розуміти та використовувати різні складові національної культури (традиції, ритуали, звичаї, соціальні стереотипи) під час заходів військово-патріотичного виховання усвідомлення значення військової справи для розвитку патріотичної особистості шанування державних символів України, які концентровано виражають провідну роль нації у становленні власної держави Навчальні ресурси: інформація про історію розвитку українського війська та техніки і озброєння військової частини
2	Спілкування іноземними мовами	Уміння: читати і розуміти тексти, ініціювати, підтримувати і закінчувати розмови, щодо роботи з пам'ятками міжнародного гуманітарного права брати участь в іншомовному спілкуванні (усне та письмове мовлення) щодо військової справи володіти культурою ділового та професійного спілкування іноземними мовами володіти культурою відповідно до правил поведінки учасника бойових дій володіти основами ділового спілкування іноземною мовою у типових ситуаціях розуміти розмовне мовлення під час участі у міжнародних проєктах, поїздки за кордон володіти навичками розуміння іноземної мови на слух під час повідомлень та інформації щодо надзвичайних ситуацій у мирний та воєнний час використовувати іншомовні навчальні джерела для отримання інформації на військову тематику Ставлення: знання звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої вивчається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови; позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв та способу життя; культурна неупередженість і соціокультурна спостережливість, тактовність і ввічливість; розуміти значення іноземної мови, як засобу вирішення багатьох проблем міжкультурного спілкування і підвищення престижу та посилення ролі України в світі знаходити інформацію в іноземних джерелах про тактику дій іноземних держав, зброю нового покоління та ін. Навчальні ресурси: новини іноземною мовою, військова термінологія міжнародного гуманітарного права, зустрічі з військовослужбовцями з іноземних держав, зустрічі з учасниками бойових дій іноземних держав
3	Математична компетентність.	Уміння: моделювати бойові ситуації та розкривати, основні події в процесах ведення збройної боротьби; розв'язувати вогневі задачі на ураження противника, як процес знищення цілей вогнем з різних видів зброї; проводити розрахунки для прогнозування можливих результатів бойових дій; визначати вихідні установки прицілу та точки прицілювання з урахуванням відстані до цілі і її розмірів.

		визначати відстані на місцевості за лінійними розмірами предметів чи безпосереднім проміром (парі кроків) використовувати математичні методи під час виносу точки прицілювання з урахуванням бокового вітру чи під час руху цілі розраховувати бойові можливості підрозділів, щодо ураження противника під час різних способів ведення бою здійснювати підрахунок та аналіз частоти серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень визначати сторони горизонту за компасом та годинником, вміти надавати інформацію про своє місцезнаходження Ставлення: усвідомлення важливості математичних знань та математичного мислення під час постановки чи виконання завдань з розділів програми (вогнева, військова та прикладна фізична, домедична та тактична підготовки і військова топографія) Навчальні ресурси: рішення вогневих задач, визначення відстаней за допомогою лінійних розмірів, визначення бойових можливостей підрозділів, рух за азимутом, визначення життєвих показників людини
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях.	Уміння: діяти при можливості застосування противником хімічної зброї, отруйних речовин з метою збереження життя використовувати засоби індивідуального та колективного захисту і спеціальної обробки характеризувати та вміти діяти під час надзвичайних ситуацій природнього, суспільного-політичного й суспільного характеру. дотримуватись правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій з вибухонебезпечними предметами застосовувати маскування, як вид бойового забезпечення, яке організовується та здійснюється з метою приховування від противника складу сил своїх військ і введення його в оману стосовно намірів та розташування своїх підрозділів, споруд та вогневих позицій Ставлення: розуміння впливу військових дій на природу розуміння катастрофічного впливу ядерної, хімічної та біологічної зброї як руйнівної сили ціннісне ставлення до навколишнього середовища, як до потенційного джерела життя, усвідомлення важливості бережливого природокористування позитивне ставлення до природних елементів, які дають можливість змінювати зовнішній вигляд бойової техніки, усвідомлення значення природних елементів в природі, які використовуються у фотоселементах, дають можливість «бачити» в темряві, вести бій у нічних умовах; застосовуються в атомних силових установках; використовуються для створення снарядів та куль готовність до вирішення проблем, пов'язаних зі станом довкілля, що є наслідком надзвичайних ситуацій розуміння впливу військових дій та надзвичайних ситуацій різного характеру на природу. Навчальні ресурси:

		вирішення питань при діях у надзвичайних ситуаціях, засоби захисту природи від вражаючих факторів зброї, ситуативні вправи щодо вирішення проблем стану довкілля.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: - самостійно знаходити, аналізувати та добирати необхідну інформацію, обробляти її, зберігати та передавати її за допомогою технічних засобів та інформаційних технологій; - використовувати інформаційно-комунікативні технології, розуміти та оцінювати різні аспекти медіа контенту; - ефективно комунікувати за допомогою онлайн комунікації в різноманітних формах (електронна пошта, чати, блоги, соціальні мережі тощо); - здійснювати інформаційну діяльність по збору, обробці, передачі, збереженню інформації - формувати практичні навички зі стрільби по статичним та динамічним мішеням за допомогою лазерних електронних стрілецьких тренажерів; - працювати з комплексними навчальними матеріалами (електронними підручниками); - використовувати всесвітню систему взаємосполучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплексі Інтернет-протоколів Ставлення: - усвідомлення впливу інформаційних та комунікативних технологій і пристроїв на здоров'я людини, переваг та ризиків їх застосування; - розуміння проблем та наслідків комп'ютерної залежності Навчальні ресурси: - комп'ютерні програми з тактичної та вогневої підготовки, відео уроки з військової тематики, презентації з тем розділів програми «Захист України» - комп'ютерні тести з метою оцінки знань учнів з військової справи, блогосфера педагогів ЗУ, соціальні мережі (групи в соц.мер.)
6	Уміння вчитися впродовж життя	Уміння: - визначати мету навчальної діяльності, відбирати та застосовувати потрібні знання і способи діяльності для досягнення мети; - організовувати та планувати свою навчальну діяльність; - моделювати власний освітній напрямок, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; - доводити правильність власного судження або визнавати помилковість. Ставлення: - усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; - зацікавленість у пізнанні світу; - розуміння важливості вчитися впродовж життя; - прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. Навчальні ресурси: - моделювання власного освітнього напрямку
7	Ініціативність і підприємливість	Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення, щодо

		уникнення військових конфліктів та їх урегулювання мирним шляхом; використовувати критерії практичності, ефективності та точності, щоб обрати найкраще рішення, як майбутнього військовослужбовця, який буде діяти в сучасному загальновійськовому бою; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати по проблемам та питанням повсякденної життєдіяльності військ; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання взаємовідносин та дотримання статутних положень, правил військової ввічливості та поваги до командирів, начальників та підлеглих, старших та молодших; аналізувати та оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з вимогами до військовослужбовця, члена військового колективу та представника військової частини боротися з порушеннями правил військової дисципліни, контролювати свої емоції під час виконання складних завдань та психофізичного навантаження в складних ситуаціях, організовувати свій час і мобілізувати ресурси для вивчення військової справи; оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності, виконання стройових прийомів, прийомів з основ самозахисту, виконання нормативів з вогневої, тактичної, військової та прикладної фізичної підготовки та основ цивільного захисту; реалізовувати різні ігри на місцевості, відповідати за власні рішення, визнавати недоліки у тактичних діях, планувати та реалізовувати проекти на військово-спортивну тематику (змагання зі стрільби, воєнізовані естафети, військово-спортивні патріотичні ігри (вишколи) тощо) Ставлення: ініціативність; відповідальність, впевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших; відвага, наполегливість, самовіддача, усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій. Навчальні ресурси: змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у тактико-стройових заняттях, практичних стрільбах, діях на місцевості
8	Соціальна та громадянська компетентності	Уміння: аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях та діях військовослужбовця в сучасному загальновійськовому бою; співпрацювати в колективі, вносити свою частку в роботу групи для вирішення проблеми відносно вивчення та впровадження статутних положень про військову дисципліну, внутрішній порядок у військовій частині, правил поведінки військовослужбовця; виявляти соціальні почуття, змістом яких є любов до України, повага до сучасних Збройних сил, готовність виконувати накази та розпорядження командирів, начальників, виявляти повагу в колективі; застосовувати процедури та способи захисту власних інтересів, прав та свобод, як майбутніх військовослужбовців стосовно законів України;

		виконувати громадянський обов'язок щодо захисту незалежності та територіальної цілісності України; ефективно спілкуватися, долати стереотипи, робити свідомий вибір та діяти відповідально. Ставлення: усвідомлення цінностей людини як вищої соціальної цінності, поваги до її прав і свобод, закону; прагнення до суспільної справедливості, рівноправності; активна та відповідальна громадянська позиція, розуміння громадянського обов'язку; відповідальність за спільну справу Навчальні ресурси: Статути Збройних сил України, Конституція України, міжнародні правові акти, сучасна публіцистика, виконання проєктів, задачі соціального змісту
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: розуміти власну національну культурну, історію та становлення сучасних Збройних сил, повагу до історичного минулого; окреслювати основні тенденції розвитку культури у минулому та сьогодні, враховувати історичні етапи розвитку українського війська, визначних полководців, історичні битви; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати значення мистецтва в історичному контексті, знати історію розвитку та класифікацію сучасної зброї; аналізувати досягнення української культури та культур інших народів. Ставлення: свідоме збереження і розвиток власної національної культури та історичної спадщини; повага до культури інших країн; відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки української та світової культур; відкритість до міжкультурного діалогу. Навчальні ресурси: твори військового мистецтва, творчі проєкти, інтерактивні заняття в музеях бойової та трудової слави, вивчення історії рідного краю
10	Екологічна грамотність і здорове життя.	Уміння: змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; надавати допомогу собі та тим хто її потребує під час травмуваннях, кровотечах та пораненні; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогнозуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини; регулярно вдосконалювати фізичний стан, демонструвати рухові вміння і навички та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях; діяти у небезпечних ситуаціях та надавати домедичну допомогу постраждалим. Ставлення: відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей; дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища, як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування;

		усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії. Навчальні ресурси: соціальні, екологічні та медичні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на здоров'я і безпеку людини; мультимедійні презентації до проєктів щодо добробуту, здоров'я і безпеки; спортивні змагання
--	--	---

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН №1
вивчення предмета юнаками (дівчатами за їх власним бажанням)

№ з/п		Кількість годин на тиждень (1,5 год.)			Кількість годин на тиждень (2 год.)			З них на навчально-польові збори/заявляття
		Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	
	Вступний урок	1	1	-	1	1	-	-
	Розділ 1. Основи національної безпеки України	2	2	-	2	2	-	
1	Система національної безпеки України	1	1	-	1	1	-	
2	Національні інтереси України та загрози національній безпеці Воєнна доктрина України	1	1	-	1	1	-	
	Розділ II. Збройні Сили України на захисті України	5	5	-	7	7	-	-
1	Нормативно-правова база з військових питань. Військова присяга та військова символіка України	1	1	-	1	1	-	-
2	Історія розвитку українського війська	2	2	-	4	4	-	-
3	Основи міжнародного гуманітарного права	2	2	-	2	2	-	-
	Розділ III. Статуси Збройних Сил України	2	2	-	3	3	-	-
1	Військовослужбовці та відносини між ними. Військова дисципліна	1	1	-	2	2	-	-
2	Організація внутрішньої служби	1	1	-	1	1	-	-
	Розділ IV. Стройова підготовка	4	4	-	5	5	-	-
1	Строєві прийоми і рух без зброї	3	3	-	4	4	-	-
2	Строї відділення	1	1	-	1	1	-	-
	Розділ V. Вогнева підготовка	21	10	7	26	14	8	4
1	Стрілецька зброя та поводження з нею	10	10	-	14	14	-	-
2	Загальні поняття балістики. Ведення вогню	7	-	3	7	-	3	3

	по нерухомих цілях та цілях, що з'являються.							
3	Ручні осколкові гранати та поводження з ними	4	-	4	5	-	5	1
	Розділ VI. Тактична підготовка	29	10	8	37	14	12	11
1	Основні риси загальновійськового бою	1	1	-	1	1	-	-
2	Індивідуальні дії солдата та взаємодії у складі двійок, трійок	6	6	-	9	9	-	-
3	Дії солдата у складі бойових груп, механізованого відділення	18	-	8	22	-	12	10
4	Основи військової топографії	3	3	-	4	4	-	-
5	Озброєння та бойова техніка військової частини (підрозділу)	1	-	-	1	-	-	1
	Розділ VII. Прикладна фізична підготовка	4	4	-	6	6	-	
1	Подолання перешкод	2	2	-	2	2	-	-
2	Основи самозахисту	2	2	-	4	4	-	-
	Розділ VIII. Основи цивільного захисту	13	6	7	18	8	10	-
1	Нормативно-правова база цивільного захисту	1	1	-	1	1	-	-
2	Надзвичайні ситуації природного, техногенного характеру, воєнні та соціальні	5	5	-	7	7	-	-
3	Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях	6	-	6	8	-	8	-
4	Основи рятувальних та інших невідкладних робіт	1	-	1	2	-	2	-
	Розділ IX. Домедична допомога	24	8	13	30	8	19	3
1	Базова підтримка життя.	4	4	2	4	4	2	-
2	Надання домедичної допомоги при кровотечах	4	4	2	4	4	2	-
3	Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	16	-	9	22	-	15	3
	Резерв часу				5	2	3	
	РАЗОМ	105	52	35	140	70	52	18

**Орієнтовний план проведення
навчально-польових зборів/занять**

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин	1 день	2 день	3 день
1	Тактична підготовка	11	6	5	
2	Вогнева підготовка	4		1	3
3	Домедична допомога	3			3
	Всього:	18	6	6	6

10 клас
Тематичний план № 1

Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	2
Вступне заняття	
Знансвий компонент Учень (учениця): розуміє роль і місце військово-патріотичного виховання у системі патріотичного виховання молоді; характеризує вимоги Конституції України щодо захисту України, свої обов'язки у разі виникнення загрози суверенітету та територіальної цілісності України, поняття національної безпеки держави; розуміє значення предмета «Захист України» у власному житті та для суспільства Ціннісний компонент виконує обов'язки та правила поведінки на заняттях.	Військово-патріотичне виховання – складова національно-патріотичного виховання молоді. Підготовка до захисту України - обов'язок кожного громадянина. Зміст програми предмета «Захист України», завдання кожного розділу, порядок проведення занять. Обов'язки та правила поведінки учнів на уроках.
Розділ 1. Основи національної безпеки України	
Знансвий компонент характеризує механізми і моделі системи світової колективної безпеки визначає: основні положення Воєнної доктрини України та Стратегії національної безпеки України називає: Структуру воєнної організації держави та її керівництво. характеризує: Воєнну доктрину України. розуміє проблематику національних інтересів та загроз українській державі; доцільність військового співробітництва з метою досягнення безпеки країни; готовність Збройних Сил України до сучасних воєнних загроз та викликів та в умовах «гібридної війни». розуміє принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій; обґрунтовує участь України в миротворчих операціях; характеризує формати відносин Україна - НАТО та структурами європейської системи колективної безпеки. має уявлення про діяльність НАТО розуміє перспективи та переваги вступу України в НАТО	Система світової колективної безпеки. Поняття національної безпеки держави. Система національної безпеки України. Поняття «гібридна війна». Структура воєнної організації держави та її керівництво. Національні інтереси України та загрози національній безпеці. Воєнна доктрина України Розвиток національних Збройних Сил та інших військових формувань України - необхідна умова забезпечення могутності української держави. Міжнародне військове співробітництво та участь збройних формувань України в миротворчих місіях ООН. Формати відносин Україна – НАТО та зі структурами європейської системи колективної безпеки. Перспективи вступу України в НАТО.

Розділ 2. Збройні Сили України на захисті України	
Тема 1. Нормативно-правова база з військових питань. Військова присяга та військова символіка України	
Знаннєвий компонент називає основні закони України, що забезпечують обороноздатність держави; види військової служби розуміє напрямки військово-професійної орієнтації учнів. характеризує особливості підготовки військових кадрів для ЗСУ та інших військових формувань. знає правила прийому, порядок підготовки та вступу до військових навчальних закладів. розуміє: завдання строкової, контрактної, альтернативної служб та їх відмінності; знає: історію походження військової присяги, Бойового Прапора, військової символіки збройних формувань України. характеризує: текст військової присяги, її історію, порядок прийняття та значення, походження Бойового Прапора, військових відзнак та символіки України пояснює: значення і порядок прийняття присяги; розуміє наслідки порушення присяги. характеризує: особливості Бойових Прапорів військової частини, як символів честі, доблесті і слави. має уявлення про Бойовий Прапор військової частини	Нормативно-правова база з військових питань. Законодавство України про військову службу. Структура та завдання Збройних Сил України та інших військових формувань України, які передбачені законодавством. Основні напрямки військово-професійної орієнтації учнів. Військові навчальні заклади, правила прийому, порядок підготовки та вступу до них. Історія походження військової присяги, Бойового Прапора, військової символіки збройних формувань України. Військова присяга - клятва на вірність українському народові, її значення, порядок прийняття та відповідальність за порушення. Бойовий Прапор військової частини – символ честі, доблесті і слави.
Тема 2 Історія розвитку українського війська	
Знаннєвий компонент називає: основні історичні етапи розвитку українського війська характеризує: історично-політичні умови формування Збройних Сил України; називає видатних військових діячів українського народу наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська;	Додержавний давньослов'янський період або Слов'янське військо – (III – IX ст. н.е.); історія українського війська періоду Київської Русі; історія українського війська періоду козаччини; Українські військові формування та участь українців у військових подіях XX століття. ЗСУ незалежної України до 2014 року. Нова українська армія: 2014 до сьогодення; видатні військові діячі українського народу.
Тема 3 Основи міжнародного гуманітарного права	
Знаннєвий компонент знає: основні поняття та терміни міжнародного гуманітарного права; правила поведінки солдата в бою; міжнародні розпізнавальні знаки; принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій; вміє розпізнавати особи та об'єкти, які знаходяться під захистом МГП;	Об'єктивна необхідність врегулювання ведення бойових дій за допомогою міжнародного гуманітарного права. Особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм МГП. Заборонені засоби та методи ведення воєнних дій.

розуміє: особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм МГП; механізм та види юридичної відповідальності за порушення норм МГП. характеризує заборонені методи та засоби ведення воєнних дій.	Правила застосування норм МГП щодо розпізнавання осіб та об'єктів. Міжнародний правовий захист жертв війни та цивільних об'єктів. Захист дітей та жінок в МГП. Запобігання порушенню норм МГП.
Розділ III. Статути Збройних Сил України	
Тема 1. Військовослужбовці та стосунки між ними. Військова дисципліна	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): називає: статuti Збройних Сил України, основні їх вимоги; розуміє: військові звання і знаки розрізнення; обґрунтовує: поняття військової ввічливості, статутні, нестатутні відносини; має уявлення: про порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів; характеризує: правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців; характеризує: поняття щодо суті і значення військової дисципліни; пояснює: обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни; заохочення та стягнення, що накладаються на солдат (матросів), сержантів (старшин); наводить приклад щодо заохочення та стягнення, що накладаються на солдат (матросів), сержантів (старшин).	Поняття про військові статuti. Військові звання і знаки розрізнення. Начальники (прямі та безпосередні) та підлегли, старші та молодші, їх права і обов'язки. Дотримання військовослужбовцями статутних взаємовідносин. Правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців. Порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів. Військова дисципліна, її суть і значення. Обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни. Заохочення та стягнення, що накладаються на солдат (матросів), сержантів (старшин).
Тема 2. Організація внутрішньої служби	
Учень (учениця): характеризує: розпорядок дня військової частини та його значення для виконання заходів повсякденної діяльності, побут особового складу підрозділів; призначення добового наряду роти;	Розподіл часу і повсякденний порядок. Розпорядок дня та його значення для виконання основних заходів повсякденної діяльності навчання й побуту особового складу підрозділів. Розміщення військовослужбовців в польових умовах.
Розділ IV . Стрйова підготовка	
Тема 1. Стрйові прийоми і рух без зброї	
Знаннєвий компонент характеризує: стрй та їх елементи; розуміє: обов'язки солдата перед шиккуванням і в стрйю; попередні та виконавчі команди; має уявлення: про виконання команд «СТАВАЙ», «РІВНЯЙСЬ», «СТРУНКО», «ВІЛЬНО». Діяльнісний компонент приймає: стрйове положення виконує: стрйові команди та прийоми, повороти на місці, рух стрйовим і похідним кроком, повороти під час руху	Стрй та їх елементи. Обов'язки військовослужбовця перед шиккуванням і в стрйю. Попередня та виконавча команди. Виконання команд «СТАВАЙ», «РІВНЯЙСЬ», «СТРУНКО», «ВІЛЬНО». Стрйове положення. Повороти на місці. Рух стрйовим і похідним кроком. Повороти під час руху.

характеризує: дії які виконуються в поворотах під час руху. дотримується: заходів безпеки під час виконання стрійових прийомів.	Виконання стрійових прийомів і руху без зброї.
Тема 2. Стрійові відділення	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): здійснює шиккування відділення в розгорнутий і похідний стрій; виконує розмикання та змикання у складі відділення; виконує дії під час перешикування відділення з однієї шеренги у дві і навпаки; рухається у складі відділення стрійовим та похідним кроком	Шиккування відділення в розгорнутий і похідний стрій. Розмикання і змикання відділення. Перешикування відділення з однієї шеренги (колони) у дві і навпаки. Рух відділення стрійовим і похідним кроком.
Розділ V. Вогнева підготовка	
Тема 1 Стрілецька зброя та поводження з нею	
Знаннєвий компонент називає основні етапи розвитку стрілецької зброї. має уявлення про історію українського зброярства називає та розрізняє види сучасної стрілецької зброї (пістолети, гвинтівки, автомати, кулемети, гранатомети). має уявлення про принцип дії та бойові властивості стрілецької зброї має уявлення про постріл та лінію прицілювання, правильну роботу на спусковому гачку, визначення точки прицілювання; знає прийоми і правила стрільби із стрілецької зброї; виконує прийоми стрільби із стрілецької зброї; вміє призначати вихідні дані для стрільби та розуміє корегування стрільби. знає види бойових положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи) виконує дії під час приготування до стрільби, проведення і припинення вогню; види бойових положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи) називає постріл і його періоди. вміє виконувати постріл здійснює спостереження за полем бою, вибирає цілі для обстрілу. вміє призначати вихідні дані для стрільби та розуміє коректуру стрільби. Знаннєвий та діяльнісний компонент	Історія розвитку та класифікація стрілецької зброї. Історія українського зброярства. Озброєння іноземних армій. Сучасна стрілецька зброя.. Її класифікація, бойові властивості, будова. Основи стрільби зі стрілецької зброї. Прийоми та правила стрільби зі стрілецької зброї. Поняття пострілу. Лінія прицілювання. Правила прицілювання та тренування його одноманітності. Принципи дії оптичних і та коліматорних прицілів та їх вітчизняні зразки. Прийоми стрільби. Положення під час стрільби з місця (лежачи, з коліна, стоячи) та в русі. Вибір і зайняття правильної позиції для стрільби. Правила та техніка ведення стрільби. Спостереження за полем бою, вибір цілі для обстрілу. Визначення вихідних установок (вибір прицілу і точки прицілювання). Вибір моменту для відкриття вогню. Ведення вогню, спостереження за його результатами. Корегування стрільби.

Учень (учениця): характеризує: бойові властивості та загальну будову автомата; порівнює основні характеристики сучасної стрілецької зброї; має уявлення про призначення, загальну будову та бойові властивості автомата. пояснює принцип роботи автоматичної зброї; дотримується: заходів безпеки під час розбирання автомата. називає основні частини і механізми автомата. розпізнає основні частини автомата, пістолета; називає призначення частин та механізмів автомата. характеризує: порядок чищення, змащення і зберігання зброї. володіє навичками: підготовки автомата до стрільби. характеризує: дії під час підготовки автомата до стрільби. вказує: можливі затримки і несправності під час стрільби і способи їх усунення. характеризує: затримки і несправності під час стрільби. має уявлення: про затримки під час стрільби. виконує: неповне розбирання та складання автомату. вказує: загальну будову пневматичної та малокаліберної гвинтівок та гладкоствольної рушниці. знає загальну будову пневматичної гвинтівки та гладкоствольної рушниці, пістолета пояснює тактико-технічні характеристики пневматичної та малокаліберної гвинтівки. вказує правила з основ стрільби з пневматичної гвинтівки. Діяльнісний компонент виконує вправи стрільб, передбачені програмою та нормативи з вогневої підготовки; Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час стрільби. Знанийсвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає основні види боєприпасів до стрілецької зброї; основні елементи бойового патрону. порівнює основні характеристики патронів знає калібри та види боєприпасів виконує: спорядження магазину патронами і порядок заряджання автомата. Знанийсвий компонент	Призначення та бойові властивості автоматичної зброї. Заходи безпеки при поводженні зі зброєю Поняття про будову автоматичної зброї та роботу її частин та механізмів. Підготовка автоматичної зброї до стрільби. Порядок неповного розбирання і складання та обслуговування. Можливі затримки і несправності під час стрільби і способи їх усунення Тренування у неповному розбиранні та складанні автоматичної зброї. Малокаліберна і пневматичні гвинтівки та гладкоствольна рушниця. Загальна будова малокаліберної і пневматичної гвинтівок та їх характеристика. Загальна будова помпових та напівавтоматичних гладкоствольних рушниць. Основи стрільби з пневматичної гвинтівки. Помилки при стрільбі з гвинтівки та їх усунення. Стрільба з пневматичної гвинтівки. Загальна будова та види боєприпасів до стрілецької зброї. Маркування боєприпасів. Спорядження магазину патронами і порядок заряджання автоматичної зброї.
---	---

називає основні положення інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю Ціннісний компонент дотримується правил безпеки при поводженні зі зброєю і боєприпасами Знаннєвий компонент. називає основні види мінно-вибухових пристроїв. має уявлення про будову та принцип дії мінно-вибухових пристроїв. називає алгоритм дій при виявленні мінно-вибухового пристрою.	Заходи безпеки при поводженні зі зброєю і боєприпасами. Мінно-вибухові пристрої. Класифікація, принципи дії. Алгоритм дій при виявленні мінно-вибухових пристроїв.
Розділ VI. Тактична підготовка	
Тема 1. Основні риси загальновійськового бою	
Знаннєвий та діяльнісний компонент розуміє: що таке бій. має уявлення: про бій. вказує види вогню та маневру пояснює: необхідність якісної підготовки екіпіровки та особистої зброї солдата до ведення бойових дій; вміє: припасовувати елементи екіпіровки.	Поняття про бій. Види вогню та маневру, їх значення в бою. Основні види ведення сучасного бою. Особиста зброя та сучасна екіпіровка солдата.
Тема 2 Індивідуальні дії солдата та взаємодія у складі двійок, трійок.	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі) розуміє види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі) виконує види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі); переповзання (напівкарачки, по-пластунськи, щільне переповзання); перехід; перебігання. знає як виконувати нанесення гриму та маскувannya зброї; називає вимоги до організації місця для ведення вогню і спостереження, види інженерних загороджень та їх демаскуючі ознаки; способи пересування на полі бою; знає, як вибирати вогневу позицію та обладнувати її, вести спостереження у заданому секторі, визначати розташування цілей відносно орієнтирів, доповідати про результати спостереження; вказує: завдання, прийоми і способи дій солдата на полі бою. пояснює: дії солдата на полі бою у складі бойової групи. називає склад бойової групи (двійки, груп). розуміє обов'язки солдата в бою у складі бойової групи;	Види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі) Одиночне пересування бійця на полі бою: переповзання (напівкарачки, по-пластунськи, на боку); перехід; перебігання. Використання місцевих предметів та природних укриттів на полі бою. Маскування. Нанесення маскувального гриму та маскувannya особистої зброї. Поняття про вогневу позицію в обороні. Вимоги до вибору місця для ведення вогню і спостереження. Послідовність обладнання і маскувannya окопу для стрільби лежачи та стоячи. Вибір місця для ведення спостереження. Способи вивчення місцевості, виявлення цілей та доповідь про їх знаходження. Склад бойової групи. Розподіл обов'язків між військовослужбовцями та їх взаємодія у бойовій групі.

виконує способи пересування на полі бою, оволодіває прийомами і способами знищення противника в бою у складі бойової групи; знає особливості дій солдата у складі бойових груп.	Порядок дій у складі бойових груп.
Тема 4. Основи військової топографії	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): характеризує поняття орієнтування на місцевості; має уявлення про визначення сторін горизонту за компасом, годинником та сонцем, зірками, місцевими предметами; розуміє значення орієнтування на місцевості; систему прямокутних та географічних координат. пояснює порядок орієнтування на місцевості, рух за азимутом та яким чином здійснюється обхід перешкод; визначає сторони горизонту та азимут за предметами на місцевості; географічні координати об'єкта по карті знає основні топографічні знаки визначає відстані на місцевості за топографічною картою, сторони горизонту та азимут за предметами на місцевості; визначає абсолютні і відносні висоти та зони видимості; складає опис місцевості; обґрунтовує необхідність знання основ топографії для виконання бойового завдання; вміє користуватись та рухатись на місцевості за компасом і топографічною картою, навігатором тощо.	Суть орієнтування на місцевості. Визначення сторін горизонту за компасом, годинником та сонцем, зірками, місцевими предметами. Азимут магнітний і його визначення. Визначення магнітного азимута на місцевий предмет і напрямку руху за азимутом. Складання опису місцевості. Умовні топографічні знаки. Способи визначення відстаней на місцевості: окомірною, вимірювання відстані кроками, за кутовими та лінійними розмірами предметів, за співвідношенням швидкості звуку і світла. Спосіб горизонталей як основний спосіб зображення рельєфу на топографічних картах. Система прямокутних та географічних координат. Висота перерізу рельєфу. Визначення абсолютних і відносних висот за топографічною картою. Визначення зон видимості. Правила користування навігатором
Розділ VII. Прикладна фізична підготовка	
Тема 1. Подолання перешкод	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): характеризує особливості бігу, подолання горизонтальних і вертикальних перешкод; має уявлення про техніку бігу по пересіченій місцевості долає перешкоди різними способами; Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час занять з військової та прикладної фізичної підготовки	Біг по пересіченій місцевості Подолання перешкод. Ознайомлення з елементами смуги перешкод.
Тема 2. Основи самозахисту	

має поняття про національні бойові єдиноборствами та бойовими армійськими системами	Ознайомлення з національними бойовими єдиноборствами та бойовими армійськими системами (хортинг, бойовий гопак, спас, рукопашний бій, БАРС тощо)
Розділ VIII. Основи цивільного захисту	
Тема 1. Надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу та загроза їх виникнення	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту та міжнародні розпізнавальні знаки; складає єдину державної системи цивільного захисту пояснює важливість знань основ цивільного захисту.	Єдина державна система цивільного захисту та її складові. Законодавче та нормативно-правове забезпечення.
Тема 2. Надзвичайні ситуації природного, техногенного характеру, воєнної та соціальної	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): характеризує причини виникнення надзвичайних ситуацій, їх вплив на довкілля та безпеку життєдіяльності людини, називає види; загальні ознаки та рівні надзвичайних ситуацій; оцінює обстановку в надзвичайних ситуаціях та визначає заходи, щодо попередження соціальних надзвичайних ситуацій; наводить приклади виникнення надзвичайних ситуацій в Україні та за її межами; потенційно небезпечні об'єкти міста (району) пояснює негативний вплив надзвичайних ситуацій на довкілля та життєдіяльність людини; дотримується правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій	Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій. Загальні ознаки надзвичайних ситуацій. Джерела небезпечних ситуацій у військовий час. Надзвичайні ситуації, які характерні для регіону, їх наслідки для життєдіяльності населення та суб'єктів господарювання. Потенційно небезпечні об'єкти міста (району). Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій.
Розділ IX. Домедична допомога	
Тема 1. Базова підтримка життя.	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): знає алгоритм дій з постраждалим без свідомості володіє основними правилами проведення реанімації знає порядок проведення реанімації. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання знає як користуватись автоматичним зовнішнім дефібрилятором. вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію Ціннісний компонент	Рятувальний ланцюжок при раптовій зупинці серця. Алгоритм дій. Основні правила та порядок проведення реанімації. Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу). Штучне дихання (вентиляція легенів) – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легенів.

дотримуються правил безпеки під час реанімаційних заходів.	Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання. Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора. Техніка проведення реанімаційних заходів одним та двома рятівниками.
Тема 2. Надання домедичної допомоги при кровотечах	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги дотримуються правил особистої безпеки знає алгоритм дій при кровотечі вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю знає способи зупинки кровотечі застосовує прямий тиск на рану володіє технікою накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. вміє проводити тампонування рани володіє методами виносу та переміщення поранених Ціннісний компонент: дотримуються правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.	Види кровотеч. Неконтрольована кровотеча як найбільш поширена причина серед попереджувальних смертей після травматичного ушкодження. Алгоритм дій при кровотечі. Техніка застосування прямого тиску на рану. Техніка накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. Техніка тампонування рани. Техніка накладання давлячої пов'язки. Техніка накладання пов'язок на голову, передпліччя, ліктьовий та плечовий суглоби, колінний та гомілковостопний суглоби. Техніка виносу поранених.

11 КЛАС

Тематичний план № 1

Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	2
Розділ V. Вогнева підготовка	
Тема 2. Загальні поняття балістики. Ведення вогню по нерухомих цілях та цілям, що з'являються.	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає: основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. пояснює організацію і порядок проведення стрільби з автомата. характеризує правила влучності під час стрільби. визначає точки прицілювання. вміє виготовлятися до стрільби лежачи з упору. бере участь у одноманітності прицілювання, вирішує завдання на визначення прицілу і точки прицілювання.	Основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. Організація і порядок проведення стрільби з автоматичної зброї. Влучність стрільби. Вибір цілі, прицілу та точки прицілювання. Підготовка для здійснення пострілу з різних положень.

пояснює умови виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. здійснює виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. вказує особливості стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. узагальнює знання з будови автомата. здійснює тренування вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.	Тренування в одноманітності прицілювання, вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. Умови виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. Виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. Удосконалення знань з будови автоматичної зброї. Тренування вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.
---	--

Тема 3. Ручні осколкові гранати та поведження з ними

Знавчий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає бойові властивості ручних гранат. характеризує загальну будову і принцип дії ручних осколкових гранат; пояснює порядок огляду і підготовки гранат до застосування. розпізнає імітаційні та бойові гранати; виконує: метання ручних осколкових гранат з різних положень та позицій. володіє: навичками під час метання ручних осколкових гранат з різних положень та позицій. називає заходи безпеки під час поведження з ручними гранатами Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки при метанні гранат; виконує першу вправу з метання ручних гранат	Призначення, бойові властивості, загальна будова і принцип дії ручних гранат. Порядок огляду і підготовки гранат до застосування. Заходи безпеки під час поведження з ручними осколкохими гранатами. Вивчення та виконання прийомів, правил, вправ з метання ручних осколкових гранат.
---	--

Розділ VI. Тактична підготовка

Тема 3. Дії солдата у складі бойових груп, механізованого відділення

Знавчий та діяльнісний компонент Учень (учениця): вказує: завдання, прийоми і способи дій солдата на полі бою у складі бойової групи. пояснює: дії солдата на полі бою у складі бойової групи. називає склад бойової групи малі тактичні групи (до 8 чоловік). розуміє обов'язки солдата в бою у складі бойової групи; знає бойові порядки та їх використання під час руху виконує способи пересування на полі бою (колона, шахматка клин, ланцюг), у тому числі у складі малої тактичної групи (до 8 чоловік). оволодіває прийомами і способами знищення противника в бою у складі бойової групи; знає особливості дій солдата у складі бойових груп.	Завдання, прийоми і способи дій солдата на полі бою у складі бойової групи. Склад бойової групи (малі тактичні групи (до 8 чоловік). Розподіл обов'язків між військовослужбовцями та їх взаємодія у бойовій групі. Порядок дій у складі бойових груп. Бойові порядки та їх використання під час руху
--	---

Розділ VIII. Основа цивільного захисту	
Тема 3. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях	
Знаний компонент Учень (учениця): характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, призначення та будову основних засобів індивідуального захисту органів дихання та шкіри, сигнали і порядок оповіщення населення про виникнення надзвичайних ситуацій і порядок дій при цьому, способи проведення евакуації населення; вміє користуватися основними засобами індивідуального захисту органів дихання та шкіри. класифікує обладнання та пояснює порядок використання інженерних споруд для захисту населення; характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, способи проведення евакуації населення; вміє користуватися медичними засобами захисту (аптечка індивідуальна, індивідуальний протихімічний пакет (ППП), пакет перев'язувальний індивідуальний (ППІ)); пояснює правила безпеки під час захисту населення в надзвичайних ситуаціях, характеризує способи проведення евакуації населення; виконує алгоритм підготовки населення до евакуаційних заходів та розміщення населення.	Основні принципи щодо захисту населення. Повідомлення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій та інформування населення про наявну обстановку. Застосування засобів індивідуального захисту та дії у надзвичайних ситуаціях. Укриття людей у сховищах, медичний, радіаційний та хімічний захист, евакуація населення з небезпечних районів. Способи визначення рівня ураження навколишнього середовища, продуктів харчування та води радіоактивними, отруйними, сильнодіючими отруйними речовинами та біологічними препаратами. Порядок дій в умовах особливого періоду, під час артилерійського обстрілу, у натовпі, у разі виявленні підозрілого предмету. Психологічна стійкість під час надзвичайних ситуацій. Вміст та складання тривожної валізи на випадок термінової евакуації або переходу до захисних споруд.. Види терористичних проявів та способи дій терористів. Захист від терористичних проявів та дії населення в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних з можливими терористичними проявами

Тема 4 Основи рятувальних та інших невідкладних робіт	
Учень (учениця): характеризує порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт; заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт; заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. називає послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт, способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів	Характеристика зон стихійного лиха (ураганів, затоплень, пожеж, хімічного, радіаційного та бактеріологічного зараження тощо). Сутність, зміст і послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. Розшук уражених у завалах, а також в будинках, які пошкоджені і горять. Способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів. Рятування людей із завалених і пошкоджених захисних споруд.
Розділ IX. Домедична допомога	
Тема 1. Базова підтримка життя	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає алгоритм дій з постраждалим без свідомості володіє основними правилами проведення реанімації. знає порядок проведення реанімації. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання знає правила користування автоматичним зовнішнім дефібрилятором. вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час реанімаційних заходів.	Алгоритм дій при раптовій зупинці серця. Основні правила та порядок проведення реанімації. Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу) Штучне дихання – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легень. Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання. Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора. Техніка проведення реанімаційних заходів одним та двома рятувальниками.
Тема 2. Надання домедичної допомоги при кровотечах	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає: види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги дотримується правил особистої безпеки знає алгоритм дій при кровотечі вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю	Види кровотеч. Ознаки життя загрозової зовнішньої кровотечі. Зупинка кровотеч, що загрожують життю. Алгоритм дій при кровотечі.

розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю знає способи зупинки кровотечі застосовує прямий тиск на рану володіє технікою накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. вміє проводити тампонування рани володіє методами виносу та переміщення поранених Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.	Техніка застосування прямого тиску на рану Техніка накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. Техніка тампонування рани. Техніка накладання давячої пов'язки. Техніка виносу поранених. Техніка накладання пов'язок на голову, передпліччя, ліктьовий та плечовий суглоби, колінний та гомілковостопний суглоби.
Тема 3. Надання допомоги пораненим в умовах бойових дій	
Знаний та діяльнісний компонент Учень (учениця): розуміє особливості та відмінності надання допомоги в цивільних і тактичних умовах. розрізняє етапи надання домедичної допомоги. дотримується плану дій під час надання допомоги під активним вогнем супротивника. вміє розпізнати ознаки кровотечі, що загрожує життю. володіє методами виносу та переміщення поранених та вміє зупинити кровотечу, що загрожує життю, на етапі надання допомоги під активним вогнем противника. знає алгоритм дій на етапі допомоги в зоні тактичних умов. володіє технікою зупинки кровотеч, що загрожують життю. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити повний огляд грудної клітки та використовувати оклюзійні наклейки. вміє розпізнати ознаки напруженого пневмотораксу. розуміє необхідність виявлення та зупинки інших зовнішніх кровотеч. вміє розпізнати дві головні ознаки геморагічного шоку в пораненого. вміє надати домедичну допомогу при переломах, опіках, відмороженнях. володіє технікою накладання шин. визначає необхідність прийому набору пігулок для пораненого. розуміє необхідність заходів з попередження гіпотермії.	Вступ до курсу тактичної медицини. Причини попереджуваних смертей при бойовій травмі. Етапи надання домедичної допомоги Надання допомоги на етапі під вогнем (CUF, Care Under Fire) План дій на етапі під вогнем. Техніка виносу пораненого з небезпечної зони Ознаки життєзагрозливої зовнішньої кровотечі. Застосування турнікетів для кінцівок. Само- і взаємодопомога Надання домедичної допомоги в зоні тактичних умов (TFC, Tactical Field Care) Послідовність дій за алгоритмом «MARCH». Загальні причини зміни стану свідомості. Зупинка кровотеч, що загрожують життю. Принцип тампонування ран. Використання рекомендованих гемостатичних засобів. Використання компресійної пов'язки. Прямий тиск на рану Відновлення та забезпечення прохідності дихальних шляхів. Виведення нижньої щелепи. Безпечне введення носового (назофарингеального) повітропроводу. Визначення показань до проведення екстреного відновлення прохідності дихальних шляхів з допомогою хірургічного втручання (кріотиреотомії) Проникаючі поранення грудей. Огляд грудної клітки. Використання

розуміє важливість заповнення документації пораненого та підготовки до евакуації.	герметизуючих (оклюзійних) накладок. Поранення легень. Напружений пневмоторакс Повний огляд пораненого, зупинка всіх інших видів зовнішніх кровотеч. Тактично значущі ознаки шоку в поранених Надання домедичної допомоги при переломах, опіках, відмороженнях, проникаючому пораненні ока. Накладання шин. Застосування жорсткого шитка при травмі ока. Загальновійський набір пігулок Попередження гіпотермії та виявлення ознак черепно-мозкової травми Підготовка до евакуації. Документація.
---	---

НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ЗБОРИ/ЗАНЯТТЯ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Розділ V. Вогнева підготовка	
Знає та діяльнісний компонент Учень (учениця): обґрунтовує основні правила стрільби; здійснює тренування у одноманітності прицілювання. здійснює вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. виконує вправи стрільби, передбачених програмою; нормативи з вогневої підготовки (№ 1, 2, 3, 4, 5); початкову вправу стрільби з автомата бойовими патронами; дотримується правил безпеки під час стрільби. називає основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. пояснює заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі. вказує організацію і порядок проведення стрільби з автомата. здійснює вибір цілі, прицілу та точки прицілювання. виконує підготовку упора, виготовлення до стрільби. називає дії під час виготовлені до стрільби.	Основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі та під час поводження з ручними осколковоюми гранатами. Організація і порядок проведення стрільби з автоматичної зброї. Виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки. Виконання початкової вправи стрільби з автоматичної зброї. Вибір і зайняття положення для стрільби. Положення стрільця під час стрільби з місця (стоячи, з коліна, лежачи, сидячи), в русі в пішому порядку. Прийоми стрільб з автоматичної зброї (вогневі тренування). Прийоми та правила метання ручних осколковоїх гранат. Виконання вправи "Метання ручної осколкової гранати з місця із-за укриття".

здійснює тренування в одноманітності прицілювання, розуміє вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. називає умови виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки. здійснює виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки. узагальнює знання з будови автомата. бере участь в тренуванні стрільби з пневматичної гвинтівки. виконує: прийоми стрільби (вогневі тренування). вміє готуватися до стрільби з різних положень знає прийоми і правила стрільби із стрілецької зброї; визначає: вибір і зайняття місця для стрільби. вміє виконувати положення автоматника під час стрільби з місця і в русі в пішому порядку бере участь: у виготовленні до стрільби. Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки при проведенні стрільби зі стрілецької зброї.	
---	--

Розділ VI. Тактична підготовка

Тема 4. Дії солдата в бою у складі малих тактичних груп

Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує дії відділення в обороні, наступі та в розвідувальному дозорі; дії солдата із початком вогневої підготовки в обороні, під час застосування зброї масового ураження; розуміє дії з початком вогневої підготовки. азиває сторін горизонту за компасом, годинником, сонцем, місцевими предметами. володіє способами подолання місцевості з мінно-вибуховими загородженнями, дотримується при цьому правил безпеки; виконує дії солдата у наступі. визначає азимут на місцевий предмет і напрямок руху за азимутом здійснює орієнтування на місцевості за картою під час руху, висунання на рубіж атаки, наступ та відхід в складі бойової групи (відділення).	Дії солдата в обороні. Вибір вогневої позиції, її інженерне обладнання та маскування. Дії солдата при маневруванні в складі підрозділу.. Ведення спостереження. Визначення азимуту та рух за ним. Прицілювання за азимутом. . Складання опису місцевості. Орієнтування на місцевості за картою під час руху. Вимірювання відстані парами кроків. Визначення координат об'єктів. Цілевказання. Поняття про дії розвідувального дозору. Дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, інженерних загороджень, мостів, різних перешкод. Дії в засаді. Бойові порядки та їх використання під час руху.
--	---

розуміє дії розвідувального дозору. виконує дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, споруд, дії по обладнанню та маскуванню вогневої позиції.; веде спостереження, дії в засаді. знає бойові порядки та їх використання під час руху. вміє пересуватися у складі бойового підрозділу (механізованого відділення) в бойових порядках.	
Тема 5. озброєння та бойова техніка військової частини (підрозділу)	
Знаний компонент Учень (учениця): характеризує озброєння та бойову техніку військової частини; пояснює основи повсякденної життєдіяльності підрозділу (частини). має уявлення про Демонстрацію озброєння та бойової техніки в дії.	Ознайомлення з озброєнням та бойовою технікою військової частини (підрозділом), їх призначення, тактико-технічна характеристика. Демонстрація озброєння та бойової техніки в дії. *- при неможливості провести заняття у військовій частині, проводиться ознайомлення з роботою ТЦКтаСП, інших збройних формувань.
Розділ IX. Домедична допомога	
Тема 3. Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	
Знаний та діяльний компонент Учень (учень): вміє переводити пораненого в положення на боці (животі); володіє навичками зупинки кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок, за допомогою спеціальних джгутів. вміє застосувати на практиці різні способи транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях.	Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу. Алгоритм надання домедичної допомоги у секторі обстрілу. Зупинка кровотечі з ран шиї, тулуба, верхньої та нижньої кінцівок. (самодопомога-взаємодопомога). Зупинка кровотечі за допомогою спеціальних джгутів (самодопомога-взаємодопомога) Способи та правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях.
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): виконує алгоритм первинного огляду пораненого; визначає ознаки життя; вміє накладати пов'язки на грудну клітку, голову, живіт, джгут на кінцівки; володіє навичками зупинки кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів та кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів	Надання допомоги в секторі тактичних умов.. Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі укриття. Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя. Переведення в стабільне положення. Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт. Накладання турнікету(джгута) на кінцівки. Зупинка кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (само- та взаємодопомога).

	Зупинка кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів (само-та взаємодопомога).
--	---

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН № 2
вивчення предмета дівчатами (юнаками, які за станом здоров'я, релігійними
поглядами не вивчають основи військової справи)
1 рік (10 клас), 2 рік (11 клас)

№ з/п	Розділ, тема	К-сть годин на тиждень (1,5 год.)			К-сть годин на тиждень (2 год.)			Навчальн о-тренивальні заняття
		Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	
	<i>Вступний урок</i>	1	1		1	1		
	Розділ І. Основи медичних знань і домедичної допомоги	59	45	14	76	56	14	6
1	Тема 1. Основи законодавства України щодо охорони здоров'я людини	1	1		1	1		
2	Тема 2. Загальні принципи надання домедичної допомоги Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця.	9	9		12	12		
3	Тема 3. Домедична допомоги при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах.	7	7		9	9		
4	Тема 4. Загальні поняття про рани та травми. Механізм травми.	8	8		10	10		
5	Тема 5. Надання домедичної допомоги при пораненні. Способи зупинки кровотеч.	10	10		12	12		
6	Тема 6. Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок.	10	10		12	12		
7	Тема 7. Домедична допомога при опіках, тепловому та сонячному ударі, обмороженні, електротравмах, утопленні.	8		8	12		9	3
8	Тема 8. Отруєння. Домедична допомога при отруєннях.	6		6	8		5	3

	укусах комах, змій та диких тварин.							
	Розділ II. Основи цивільного захисту	15	6	9	21	7	14	0
1	Тема 1. Нормативно-правова база цивільного захисту	1	1		1	1		
2	Тема 2. Надзвичайні ситуації природного, техногенного характеру, воєнні та соціальні.	5	5		6	6		
3	Тема 3. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях	6		6	9		9	
4	Тема 4. Основи рятувальних та інших невідкладних робіт	3		3	5		5	
	Розділ III. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення	3	0	3	3	0	3	0
1	Тема 1. Основні положення МГП	1		1	1		1	
2	Тема 2. Застосування МГП	1		1	1		1	
3	Тема 3. Засоби і методи ведення воєнних дій	1		1	1		1	
	Розділ IV. Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	27	0	27	39	6	21	12
1	Тема 1. Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових дій.	1		1	2	1	1	
2	Тема 2. Надання допомоги на етапі під вогнем.	9		9	14	2	8	4
3	Тема 3. Надання допомоги в зоні тактичних умов та евакуації	17		17	21	3	12	6
	Контроль практичних навичок	0			2			2
	Разом	105	52	53	140	70	52	18

**Орієнтовний план проведення
навчально-тренувальних занять**

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин	1 день	2 День	3 день
1	Основи медичних знань і допомоги	6	6		

2	Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	12	6	6
	Всього:	18	6	6

10-й клас
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН № 2

Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Вступне заняття	
Знаний компонент Учень (учениця): розуміє роль і місце військово-патріотичного виховання у системі патріотичного виховання молоді; характеризує вимоги Конституції України щодо захисту Вітчизни, свої обов'язки у разі виникнення загрози суверенітету та територіальної цілісності України, поняття національної безпеки держави; визначає основні поняття з військової справи, основ цивільного захисту, психологічної та медико-санітарної підготовки; володіє змістом програми предмета «Захист України», завданням кожного розділу; виконує обов'язки та правила поведінки.	Військово-патріотичне виховання – складова патріотичного виховання молоді. Поняття національної безпеки держави. Розвиток національних Збройних Сил та інших військових формувань України - необхідна умова забезпечення могутності української держави. Підготовка до захисту України - обов'язок кожного громадянина. Зміст програми предмета «Захист України», завдання кожного розділу, порядок проведення занять. Обов'язки та правила поведінки учнів на уроках.
Розділ І. Основи медичних знань і домедичної допомоги	
Тема 1. Основи законодавства України щодо охорони здоров'я людини	
Знаний компонент Учениця (учень): називає основні документи щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні; обгрунтовує правові, організаційні та соціально-економічні засади охорони здоров'я в Україні; характеризує стан здоров'я людей в Україні; розуміє основні принципи охорони здоров'я України.	Основні документи нормативно-правової бази щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Закон України «Про скликання медичну допомогу». Аналіз стану здоров'я людей в Україні. Основні принципи охорони здоров'я України.
Тема 2. Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця	
Знаний і діяльнісний компонент Учениця (учень): знає алгоритм дій з постраждалим без свідомості знає правила швидкого визначення зупинки серця володіє основними правилами проведення реанімації	Загальні принципи надання домедичної допомоги у разі невідкладних станів. Визначення, усунення та запобігання головних факторів, які загрожують життю постраждалого та оточуючих.

знає порядок проведення реанімації. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання знає як користуватись автоматичним зовнішнім дефібрилятором. вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час реанімаційних заходів.	Пріоритети та правила поведінки при наданні допомоги. Первинний огляд. Рятувальний ланцюжок при раптовій зупинці серця. Алгоритм дій проведення серцево-легеневої реанімації. Правила виклику бригади екстреної медичної допомоги Основні правила та порядок проведення реанімації. Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу). Штучне дихання – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легень. Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання. Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора. Техніка проведення реанімаційних заходів одним та двома рятівниками.
Тема 3. Домедична допомога при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах	
Знавсвий і діяльнісний компонент Учениця (учень): проводить швидку оцінку ознак порушення прохідності дихальних шляхів; розуміє відмінність між повною та неповною непрохідністю дихальних шляхів; володіє методами відновлення прохідності дихальних шляхів; проводить відновлення прохідності дихальних шляхів за допомогою прийому Хеймліка; знає правила надання допомоги постраждалим при втраті свідомості; знає правила надання допомоги постраждалим при різкому погіршенні стану; знає правила надання допомоги постраждалим при судом. Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при відновленні прохідності дихальних шляхів.	Невідкладні стани. Домедична допомога при невідкладних станах різноманітних соматичних захворювань. Причини порушення прохідності дихальних шляхів. Основні прояви повної та неповної непрохідності верхніх дихальних шляхів. Алгоритм відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів. Прийом Хеймліка. Алгоритм надання допомоги при втраті свідомості. Основні причини виникнення судом, прояви, послідовність надання домедичної допомоги.
Тема 4. Загальні поняття про травми та рани. Механізм травми.	

Знаписний і діяльнісний компонент Учениця (учень): пояснює термін травма; називає основні типи травм при дорожньо-транспортних пригодах; пояснює особливості травм при падінні; називає основні травми у пішохода, велосипедиста, мотоцикліста, водія та пасажирів автомобіля; характеризує тупу та проникаючу травму, їх основні відмінності; називає основні ознаки травм окремих анатомічних ділянок; розуміє вплив факторів при мінно-вибуховій травмі; знає основні правила поведінки при виявленні потенційно небезпечних предметів.	Поняття про травму. Види та класифікація травм. Поняття про рани, види, ускладнення та їх профілактика. Типи травм при дорожньо-транспортних пригодах та падінні з висоти. Поняття про тупу та проникаючу травму. Вплив мінно-вибухової травми на організм людини. Основні ознаки травм голови. Основні ознаки травм грудної клітки. Основні ознаки травм живота. Основні ознаки травм скелетно-м'язової системи. Правила поведінки при знаходженні у потенційно небезпечному місці та при виявленні небезпечних предметів.
Тема 5. Надання домедичної допомоги при кровотечах	
Знаписний та діяльнісний компонент Учениця (учень): знає види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги дотримується правил особистої безпеки знає алгоритм дій при кровотечі вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю знає способи зупинки кровотечі застосовує прямий тиск на рану володіє технікою накладання турнікета(джгута) на верхні та нижні кінцівки. вміє проводити тампонування рани, здійснювати перев'язку при пораненні різних частин тіла. володіє методами виносу та переміщення поранених Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.	Види кровотеч. Ознаки та швидке розпізнавання загрозової для життя кровотечі.. Алгоритм дій при кровотечі. Само - та взаємодопомога при кровотечі. Техніка застосування прямого тиску на рану Техніка накладання турнікета(джгута) на верхні та нижні кінцівки. Техніка тампонування рани. Техніка накладання компресійної пов'язки. Особливості перев'язки ран при пораненні різних частин тіла. Тренування у наданні допомоги при різноманітних пораненнях.
Тема 6. Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок	
Знаписний та діяльнісний компонент Учениця (учень): класифікує переломи та вивихи; застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу;	Поняття про переломи кісток, їх класифікація. Ознаки переломів. Вивихи суглобів, їх класифікація. Ознаки вивихів. Порядок надання домедичної допомоги при переломах і вивихах.

вміє проводити транспортну іммобілізацію кінцівок з допомогою косинок, накладати шини типу Крамера та Sam Splint надає домедичну допомогу при переломах та вивихах; надає домедичну допомогу при травмі голови; вміє виявляти основні прояви у постраждалого травми хребта; надає домедичну допомогу при травмі грудної клітки; надає домедичну допомогу при травмі живота; знає особливості надання допомоги при травмі очей; знає особливості надання допомоги при знаходженні сторонніх тіл в рані. Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при травмах окремих ділянок.	Особливості накладання шин на верхню та нижню кінцівки. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі голови. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі хребта. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі грудної клітки. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі живота. Порядок надання допомоги при травмі очей. Тренування у наданні допомоги при переломах.
Розділ II. Основи цивільного захисту	
Тема 1. Нормативно-правова база цивільного захисту	
Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту та міжнародні розпізнавальні знаки; складові єдиної державної системи цивільного захисту пояснює важливість знань основ цивільного захисту.	Єдина державна система цивільного захисту та її складові. Законодавче та нормативно-правове забезпечення її функціонування.
Тема 2. Надзвичайні ситуації природного, техногенного характеру, воєнні та соціальні	
Знаний та діяльний компонент Учень (учень): характеризує причини виникнення надзвичайних ситуацій, їх вплив на довкілля та безпеку життєдіяльності людини; називає види; загальні ознаки та рівні надзвичайних ситуацій; оцінює обстановку в надзвичайних ситуаціях та визначає заходи, щодо попередження надзвичайних ситуацій терористичного походження; наводить приклади виникнення надзвичайних ситуацій на Україні та за її межами; потенційно небезпечні об'єкти міста (району) пояснює негативний вплив надзвичайних ситуацій на довкілля та життєдіяльність людини; дотримується правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій	Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій. Загальні ознаки надзвичайних ситуацій. Джерела небезпечних ситуацій у військовий час. Надзвичайні ситуації, які характерні для регіону, їх наслідки для життєдіяльності населення та суб'єктів господарювання. Потенційно небезпечні об'єкти міста (району). Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій.
Резерв: 2; Згод.	

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН № 2

Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Розділ III. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення	
<i>Тема 1. Основні положення МГП</i>	
Знаний компонент Учениця (учень): характеризує принципи і норми МГП; знає Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них; розуміє відмінність МГП від права людини.	Історія виникнення МГП як галузі міжнародного публічного права. Призначення, сфера застосування МГП. Відмінність МГП від права людини. Принципи і норми МГП щодо захисту життя, інших прав цивільних осіб, захисту жертв збройних конфліктів. Женевські Конвенції 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року – основні нормативно-правові акти МГП.
<i>Тема 2. Застосування МГП</i>	
Знаний компонент Учениця (учень): називає особи та розпізнає об'єкти, які знаходяться під захистом МГП; знає норми Женевських конвенцій про захист жертв війни; характеризує міжнародні розпізнавальні знаки.	Захист цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які знаходяться під захистом МГП. Спеціальний захист окремих категорій цивільного населення: захист жінок у випадку збройного конфлікту. Захист жертв війни – поранених, хворих і осіб, які зазнали аварії корабля. Захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.
<i>Тема 3. Засоби і методи ведення воєнних дій</i>	
Знаний компонент Учениця (учень): обґрунтовує необхідність правил ведення збройного конфлікту; характеризує заборонені засоби та методи ведення воєнних дій; називає умови відповідальності держав і фізичних осіб порушення міжнародного гуманітарного права.	Засоби ведення воєнних дій, що заборонені нормами МГП: конкретні види звичайної зброї невибіркової дії і зброї, що спричиняє надмірні страждання й ушкодження. Заборонені методи (способи) воєнних дій у збройних конфліктах. Відповідальність держав і фізичних осіб за порушення міжнародного гуманітарного права.
Розділ I. Основи медичних знань і домедичної допомоги	
<i>Тема 7. Домедична допомога при опіках, тепловому та сонячному ударі, обмороженні, електротравмах, утопленні</i>	
Знаний та діяльнісний компонент Учениця (учень): класифікує опіки; характеризує опіки; називає порушення в організмі людини від дії електричного струму чи блискавки;	Поняття про опіки. Характеристика термічних та хімічних опіків. Домедична допомога при термічних та хімічних опіках.

називає ускладнення опіків; пояснює способи профілактики сонячного удару, відмороження та ураження електричним струмом; розуміє періоди обмороження та стадії загального замерзання тіла; розрізняє відмінність між ураженнями електричним струмом і блискавкою; надає домедичну допомогу при тепловому та сонячному ударі, діях низьких температур, ураженні електричним струмом; застосовує способи накладання пов'язок при опіках та відмороженнях; пояснює особливості надання допомоги при утопленні.	Тепловий та сонячний удар, причини їх виникнення та симптоми розвитку. Домедична допомога при тепловому та сонячному ударах. Обмороження та його періоди. Класифікація обмороження. Домедична допомога при обмороженнях. Дія електричного струму на організм людини. Електротравма. Надання домедичної допомоги при ураженні електричним струмом. Ураження блискавкою. Домедична допомога при ураженні блискавкою, Правила безпеки під час допомоги при ураженні електричним струмом і блискавкою. Домедична допомога постраждалому при утопленні.
---	--

Тема 8. Отруєння. Домедична допомога при отруєннях, укусах комах, змій та диких тварин

Знансвий та діяльнісний компонент Учень (учень): класифікує отруєння організму людини; наводить приклади згубного впливу отруйних речовин на організм людини; характеризує профілактичні заходи отруєння хімічними речовинами, продуктами харчування тваринного та рослинного походження; знає характеристику отруйних речовин хімічної зброї, знає їх дію на організм людини; надає домедичну допомогу ураженнях небезпечними хімічними речовинами; володіє навичками надання домедичної допомоги при отруєнні невідомою речовиною; пояснює особливості укусів отруйних комах; називає симптоми загального отруєння від укусу змій; пояснює особливості укусів диких тварин.	Поняття про отруту і отруєння. Причини та способи потрапляння отрути до організму, шляхи її виведення. Основні ознаки та класифікація отруєнь. Характеристика побутових і виробничих отруєнь. Загальні принципи надання домедичної допомоги при отруєнні Особливості функціонального отруєння нейротропними препаратами, алкоголем та нікотинном. Отруєння речовинами, що є хімічною зброєю. Заходи безпеки під час надання домедичної допомоги. Отруйні комахи та наслідки їх укусів. Клінічна картина дії отрути комах. Укуси отруйних змій. Симптоми загального отруєння від укусу змій. Домедична допомога. Укуси диких тварин, особливості надання домедичної допомоги.
--	--

Розділ II. Основи цивільного захисту

Тема 3. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях

Знансвий компонент Учень (учениця): характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, призначення та будову основних засобів індивідуального захисту органів дихання та шкіри, сигнали і порядок оповіщення населення про виникнення надзвичайних	Основні принципи щодо захисту населення. Повідомлення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій та постійного його інформування про наявну обстановку. Навчання населення вмінно застосовувати засоби індивідуального захисту і діяти у
---	---

ситуацій і порядок дій при цьому, способи проведення евакуації населення; вміє користуватися основними засобами індивідуального захисту органів дихання та шкіри. класифікує обладнання та пояснює порядок використання інженерних споруд для захисту населення; характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, способи проведення евакуації населення; вміє користуватися медичними засобами захисту (аптечка індивідуальна, індивідуальний протихімічний пакет (ІПП), пакет перс'язувальний індивідуальний (ІППІ)); пояснює правила безпеки під час захисту населення в надзвичайних ситуаціях, характеризує способи проведення евакуації населення; виконує алгоритм підготовки населення до евакуаційних заходів та розміщення населення.	надзвичайних ситуацій. Укриття людей у сховищах, медичний, радіаційний та хімічний захист, евакуація населення з небезпечних районів. Спостереження та контроль за ураженістю навколишнього середовища, продуктів харчування та води радіоактивними, отруйними, сильнодіючими отруйними речовинами та біологічними препаратами. Порядок дій в умовах особливого періоду, під час артилерійського обстрілу, у натовпі, у разі виявленні підозрілого предмету. Надання екстреної психологічної допомоги (самопомогі) при перебуванні в екстрених ситуаціях Вміст та складання та тривожної валізи на випадок термінової евакуації або переходу до захисних споруд (підвалів, погребів тощо). Види терористичних проявів та способи дій терористів. Захист від терористичних проявів та дії населення в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних з можливими терористичними проявами
Тема 4 Основи рятувальних та інших невідкладних робіт	
Учень (учениця): характеризує порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт;	Характеристика зон стихійного лиха (ураганів, затоплень, пожеж, хімічного, радіаційного та бактеріологічного зараження тощо). Сутність, зміст і послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. Розшук уражених у завалах, а також в будинках, які пошкоджені і горять. Способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів. Рятування людей із завалених і пошкоджених захисних споруд.
Розділ IV. Домедична допомога в бойових умовах	
Тема 1. Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових дій.	
Тактична медицина	
Знаний компонент Учениця (учень): знає вміст індивідуальної військової аптечки. розуміє причини превентивних смертей, особливості та відмінності надання допомоги в цивільних і тактичних умовах.	Вступ до курсу тактичної медицини. Причини превентивних смертей при бойовій травмі. Вміст індивідуальної військової аптечки

розрізняє етапи надання допомоги в умовах бойових дій.	Етапи надання домедичної допомоги
Тема 2. Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу	
Знаннявий та діяльнісний компонент Учениця (учень): дотримується плану дій під час надання допомоги під активним вогнем супротивника. вміє розпізнати ознаки кровотечі, що загрожує життю. володіє методами виносу та переміщення поранених та вміє зупинити кровотечу, що загрожує життю, на етапі надання допомоги під активним вогнем противника.	Надання допомоги на етапі під вогнем (CUF, Care Under Fire) План дій на етапі під вогнем. Техніка виносу пораненого з небезпечної зони Ознаки життєзагрозової зовнішньої кровотечі. Застосування турнікетів(джгутів) для кінцівок. Само- і взаємодопомога

Тема 3. Надання допомоги в зоні тактичних умов	
Знаний та діяльний компонент Учень (учень): знає алгоритм дій на етапі допомоги в зоні тактичних умов. володіє технікою зупинки кровотеч, що загрожують життю. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити повний огляд грудної клітки та використовувати оклюзійні наклейки. вміє розпізнати ознаки напруженого пневмотораксу. розуміє необхідність виявлення та зупинки інших зовнішніх кровотеч. вміє розпізнати дві головні ознаки геморагічного шоку в пораненого. володіє технікою накладання шин та застосування жорсткого щитка при травмі ока. визначає необхідність прийому набору пігулок для пораненого. розуміє необхідність заходів з попередження гіпотермії. вміє розпізнати ознаки черепно-мозкової травми. розуміє важливість заповнення документації пораненого та підготовки до евакуації.	Надання домедичної допомоги в зоні тактичних умов (TFC, Tactical Field Care) Послідовність дій за алгоритмом «MARCH». Загальні причини зміни стану свідомості. Зупинка кровотеч, що загрожують життю. Принцип тампонування ран. Використання рекомендованих гемостатичних засобів. Використання компресійної пов'язки. Прямий тиск на рану Відновлення та забезпечення прохідності дихальних шляхів. Виведення нижньої щелепи. Безпечне введення носового (назофарингеального) повітропроводу. Проникаючі поранення грудей. Огляд грудної клітки. Використання герметизуючих (оклюзійних) наклеюк. Поранення легень. Напружений пневмоторакс: ознаки; допомога. Повний огляд пораненого, зупинка всіх інших видів зовнішніх кровотеч. Тактично значущі ознаки шоку в поранених. Надання домедичної допомоги при переломах, опіках, відмороженнях, проникаючому пораненні ока. Накладання шин. Застосування жорсткого щитка при травмі ока. Загальновійськовий набір пігулок Попередження гіпотермії та виявлення ознак черепно-мозкової травми. Підготовка до евакуації. Документація.
Резерв: 2; 3 год.	

НАВЧАЛЬНО - ТРЕНУВАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ

Розділ 1. Основи медичних знань і домедичної допомоги

Тема 2. Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця

Діяльнісний компонент

Учениця (учень):

знає алгоритм надання допомоги при раптовій зупинці серця;

вміє визначати наявність дихання;

володіє навичками проведення штучного дихання та зовнішнього масажу серця;

вміє використовувати автоматичний дефібрилятор при проведенні серцево-легеневої реанімації.

Особливості підтвердження зупинки серця.

Алгоритм проведення серцево-легеневої реанімації.

Алгоритм проведення серцево-легеневої реанімації з використанням автоматичного дефібрилятора.

Штучне дихання. Зовнішній масаж серця.

Засоби, які використовуються при проведенні серцево-легеневої реанімації.

Надання постраждалому стабільного положення на боці.

Тема 3. Домедична допомога при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах

Діяльнісний компонент

Учениця (учень):

вміє застосовувати на практиці методи відновлення прохідності дихальних шляхів за допомогою прийому Хеймліка.

Прийом Хеймліка, особливості застосування.

Тема 5. Надання домедичної допомоги при кровотечах

Діяльнісний компонент

Учениця (учень):

знає ознаки різних видів кровотеч;

вміє застосовувати кровоспинні джгути для зупинки масивної кровотечі;

вміє тампонувати рани при вузлових кровотечах;

знає особливості використання гемостатиків.

Способи зупинки зовнішніх кровотеч.

Зупинка життєзагрозової кровотечі з кінцівок і вузлової кровотечі. Місця затискання артерій. Порядок застосування турнікета (джгута) для зупинки крові. Тампонування ран при вузловій кровотечі.

Способи самопомоги при зовнішніх кровотечах.

Тема 6. Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок

Діяльнісний компонент

Учениця (учень):

застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу;

вміє накладати шини на верхню та нижню кінцівки;

надає домедичну допомогу при переломах та вивихах;

вміє накладати пов'язки на рани грудної клітки;

Заходи домедичної допомоги при переломах і вивихах.

Особливості накладання шин на верхню та нижню кінцівки.

Особливості накладання пов'язок на рани живота.

Особливості накладання пов'язок на

вміє накладати пов'язки на рани живота.	рани грудної клітки. Особливості переміщення постраждалих з травмами.
Розділ 4. Домедична допомога в бойових умовах	
Тема 2. Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу	
Діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє переводити пораненого в положення на боці (животі); володіє навичками зупинки кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок, за допомогою спеціальних джгутів.	Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі обстрілу. Переведення пораненого в положення на боці (животі). Зупинка кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок. Зупинка кровотечі з ран верхньої та нижньої кінцівок (само- та взаємодопомога). Зупинка кровотечі за допомогою спеціальних турнікетів (джгутів) (само- та взаємодопомога).
Тема 3. Надання допомоги в зоні тактичних умов	
Діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє застосувати на практиці різні способи транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях; виконує алгоритм первинного огляду пораненого; визначає ознаки життя; вміє накладати пов'язки на грудну клітку, голову, живіт, турнікет(джгут) на кінцівки; володіє навичками зупинки кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів та кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів	Способи та правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях: перенесенням на руках, на плечах, на спині, з використанням носильних лямок і підручних засобів, на санітарних ношах. Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі укриття (алгоритм «MARCH»). Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя. Накладання турнікета (джгута) на кінцівки Зупинка кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (само- та взаємодопомога). Зупинка кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів (само-та взаємодопомога). Переведення в стабільне положення. Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт..
Контроль практичних навичок	

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів**1. Види оцінювання.**

Основними видами оцінювання є: поточне; тематичне; підсумкове за семестр навчально-польові збори/заняття, навчально-тренувальні заняття, річна.

Поточне оцінювання здійснюється на всіх етапах навчальної діяльності у формах: опитування учнів на предмет засвоєння навчального матеріалу; тестового контролю; виконання учнями нормативних прийомів і вправ, письмових робіт; створення навчальних комп'ютерних (та іншого виду) моделей бойових дій і надзвичайних ситуацій, навчальних макетів (мішеней). Необхідність поточного оцінювання визначає викладач.

Тематичне оцінювання є обов'язковим для кожного розділу, оскільки основною структурною одиницею предмета є тема. Оцінка за тему виставляється шляхом узагальнення поточних оцінок за тему з урахуванням оцінок за виконання алгоритмів дій, нормативних прийомів і вправ, письмових робіт, за створені навчальні моделі (макети).

2. Індивідуальна оцінка.

Рівень компетентності	Бали	Критерії оцінювання якості знань, умінь і навичок учнів
1	2	3
I. Початковий рівень	1	Учень (учениця) може розрізнати об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи. Володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що відтворюються учнем окремими словами чи реченнями з постійною допомогою викладача, виконує лише фрагменти практичних завдань
	2	Учень (учениця) фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні, має елементарні навички, практичні завдання виконує лише з допомогою викладача
	3	Учень (учениця) відтворює менше половини навчального матеріалу, за допомогою викладача виконує елементарні завдання, розрізняє елементи техніки виконання нормативних вимог і здатний виконати незначну їх частину
II. Середній рівень	4	Учень (учениця) знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворювати його не в повному обсязі відповідно до тексту підручника або пояснення викладача
	5	Учень (учениця) розуміє основний навчальний матеріал, здатний дати визначення понять, але допускає помилки. За допомогою викладача може логічно відтворювати значну його частину
	6	Учень (учениця) виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, відповіді його правильні, він може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, за допомогою викладача може його аналізувати, порівнювати та робити висновки
III. Достатній рівень	7	Учень (учениця) виявляє знання і розуміння переважної більшості навчального матеріалу, здатний застосовувати його на рівні стандартних вимог, частково контролювати власні навчальні дії
	8	Знання учня (учениці) достатньо повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати,

IV. Високий рівень		робити висновки. Самостійно застосовує теоретичні знання для виконання практичних завдань.
	9	Учень (учениця) вільно володіє вивченим матеріалом, вміє узагальнювати інформацію, застосовує її на практиці
	10	Учень (учениця) володіє глибокими, міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Виявляє творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної пізнавальної діяльності, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх при вирішенні поставлених завдань.
	11	Учень (учениця) володіє узагальненими знаннями з предмета, вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності без допомоги вчителя знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.
	12	Учень (учениця) має системні знання, виявляє здатність приймати творчі рішення, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, рівень умінь і навичок дає змогу виконувати нормативи на бездоганному рівні

Додаткові матеріали до абзаців 1-3

3. Критерії оцінювання контрольних вправ з урахуванням нормативів

Таблиця 2

Критерії оцінки виконання контрольного нормативу	Показник виконання нормативу	Оцінка (балів)
Техніка та порядок (послідовність) виконання вправи мають значні відхилення від встановлених вимог; уявлення про техніку вправи фрагментарне; помилок більше двох (трьох – за умовами нормативу).	Низький	1
	Середній	2
	Достатній	3
	Високий	4
Техніка та порядок (послідовність) виконання вправи мають незначні відхилення від встановлених вимог, які виправляються з допомогою вчителя; не більше однієї (двох – за умовами нормативу) помилки.	Низький	5
	Середній	6
	Достатній	7
	Високий	8
Техніка виконання контрольного нормативу оптимальна (близька до оптимальної), помилки відсутні.	Низький	9
	Середній	10
	Достатній	11
	Високий	12

4. Критерії виставлення тематичних оцінок

Таблиця 3

Умови виставлення: з числа перевічених нормативів (прийомів, вправ, завдань, відповідей) (в балах)	Оцінка (балів)											
	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
≥ 50 %	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
≤ 50 %	9	8	7	6	5	4						
≤ 1 норматив оцінений							3	2	1			
≥ 2 нормативів оцінено												

**Табель
оснащення навчальних закладів навчальним майном для підготовки учнів
з цивільного захисту**

№ з/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1	Протипилова тканева маска ПТМ-1	шт.	1
2	Респіратор (У-2К)	шт.	1
3	Противагаз фільтруючий (ДП-9, ДП-7 (ДП-7В))	шт.	60
4	Противагаз дитячий (ДП-6, ДП-6М, ПДФ-Д, ПДФ-Ш)	шт.	по 1
5	Легкий захисний костюм Л-1	шт.	3
6	Загальновійськовий захисний комплект (ЗЗК)	шт.	3
7	Прилад радіаційної розвідки і контролю радіоактивного забруднення (ДП-5В (Б), МКС-У МКС-07, МКС-05-)	шт.	1
8	Прилади контролю радіоактивного опромінення (ДП-22В, ДП-24, ІД-І)	шт.	1
9	Прилад хімічної розвідки ВПХР	шт.	1
10			
1	Аптечка індивідуальна	шт.	15
1	багатоцільова «Швидка допомога»		
1	Індивідуальний протихімічний	шт.	15
2	пакет (ППП-8)		
1	Пакет перев'язувальний	шт.	15
3	індивідуальний		
1	Плакати з цивільного захисту	компл.	1
4			

Табель
майна для проведення навчальних занять з домедичної допомоги в навчальних закладах

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1.	Бинт марлевий 10 х 5 см	шт.	20
2.	Булавки безпечні	шт.	20
3.	Вата гігроскопічна нестерильна в пачках по 500 г	пачка	10
4.	Вата компресна в пачках по 100.0 г		5
5.	Повітроводна трубка «рот у рот»	шт.	1
6.	Грілка	шт.	1
7.	Джгут кровоспинний гумовий не	шт.	10
8.	Шприци одноразові, 10 мл	шт.	10
9.	Індивідуальний перев'язувальний пакет	шт.	10
10.	Хусточка перев'язувальна	шт.	10
11.	Кровоспинний затискач прямий	шт.	1
12.	Ножиці для перев'язувального матеріалу, прямі	шт.	1
13.	Пов'язка мала стерильна	шт.	10
14.	Пов'язка велика стерильна	шт.	10
15.	Рушники	шт.	1
16.	Пінцет хірургічний	шт.	1
17.	Простирadlo	шт.	1
18.	Хлорамін та інші деззасоби	г.	200
19.	Шприц-тюбик (без наповнювача)	шт.	10
20.	Шинний матеріал (цупкі шмати картону, рейки і т. п. довжиною 1,5м. 70 – 90 см та інші підручні матеріали	10 шт. 20 шт.	
21.	Комплект таблиць «Надання домедичної допомоги»	компл.	1
22.	Настанова з медичного забезпечення Сухопутних військ (з'єднання, частина, підрозділ) на воєнний час		1
23.	Санітарні ноші	шт.	6
24.	Муляжі для відпрацювання дій під час серцево-легеневої реанімації потерпілих	шт.	1
25.	Манекен для проведення СЛР	шт.	1
26.	Тренер автоматичного зовнішнього дефібрилятора	шт.	1
27.	Рукавички	шт.	по кількості учнів
28.	Маски	шт.	по кількості учнів
29.	Турнікет	шт.	по кількості учнів
30.	Бинт для тампонади ран	шт.	половина від кількості учнів
31.	Бандаж	шт.	половина від кількості учнів
32.	Манекен для тампонування ран	шт.	1
33.	Назофарингіальний повітровід	шт.	1

34.	Манекен для постановки назофарингіального повітропроводу	шт.	1
35.	Оклюзійні пов'язки	шт.	по кількості учнів
36.	М'які шини	шт.	половина від кількості учнів
37.	Термоковдра	шт.	2
38.	Килимок туристичний	шт.	по кількості учнів
39.	Шина гнучка фіксуєча	шт.	2
4	Аптечка першої долікарської допомоги	шт.	1

Додаток 4

Табель

майна та витратних матеріалів для проведення навчальних занять з основ медичних знань і допомоги в середніх загальноосвітніх та середніх спеціальних навчальних закладах

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість на клас
1.	Аптечка індивідуальна військова	шт.	4
!	Аптечка автомобільна	шт.	2
2.	Манекен для тампонування ран	шт.	1
3.	Манекен для проведення СЛР	шт.	1
4.	Тренер зовнішнього автоматичного дефібрилятора	шт.	1
5.	Турнікет типу САТ	шт.	15
6.	Марля для тампонади ран	шт.	1
7.	Марля для тампонади навчальна	шт.	8
8.	Бандаж компресійний 6	шт.	8
9.	Назофарингіальний повітровід 28 Fr	шт.	1
10.	Рукавички нестерильні	Уп.	1
11.	Бинт 7 x 14 см еластичний	шт.	15
12.	Шини м'які різних розмірів	шт.	2
13.	Щиток для ока захисний	шт.	1
14.	Пластир в рулоні 3 x 500 см	шт.	1
15.	Маска з клапаном для ШВЛ	шт.	на кожного
16.	Ноші жорсткі	шт.	1
17.	Пов'язка оклюзійна клапанна	шт.	2 шт.
18.	Термоковдра	шт.	5
19.	Методичний посібник для викладача з надання домедичної допомоги	шт.	1
20.	Відеофільми за тематикою програми	шт.	1
21.	Настанова з медичного забезпечення Сухопутних військ (з'єднання, частина, підрозділ) на воєнний час	Примірник	1
22.	Набір плакатів з надання домедичної допомоги.	набір	1
23.	Косинки медичні	шт.	4

**Оснащення навчальним майном кабінетів для підготовки учнів з предмету
«Захист України»**

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1.	Рюкзак	шт.	по кількості учнів
2.	Шолом	шт.	10
3.	Бронежилет	шт.	2
4.	Лопатка мала саперна	шт.	20
5.	Наколінники тактичні	шт.	10
6.	Налокітники тактичні	шт.	10
7.	Рукавички тактичні	шт.	10
8.	Окуляри тактичні	шт.	10
9.	camel back (для води)	шт.	1
10.	Мотузка	м.	100
11.	Карабіни	шт.	30
12.	Інтерактивний лазерний стрілецький тренажер (тир)	шт.	1
13.	Проектор	шт.	1
14.	Комп'ютер	шт.	1
15.	Методичне забезпечення (плакати, посібники, відеоролики, відеофільми тощо)	шт.	
16.	Карти топографічні	шт.	
17.	Компас	шт.	20
18.	Масово-габаритний макет автомату	шт.	10
19.	Масово-габаритний макет пістолету	шт.	3
20.	Масово-габаритний макет гранатомету	шт.	1
21.	Макет гранати для метання	шт.	5
22.	Макети гранат в розрізі	шт.	по 1
23.	Макет автомату для тактичної підготовки (дерев'яний)	шт.	20
24.	Макети протипіхотних мін	шт.	5
25.	Макети протитанкових мін	шт.	3
26.	Макет протипіхотних міни в розрізі	шт.	по 1
27.	Макет протитанкової міни в розрізі	шт.	по 1

Окремі положення курсу стрільби зі стрілецької зброї

Керівник стрільб відповідає за точне дотримання стріляючими правил безпеки, встановленого порядку, а також умов виконання вправи тим, хто стріляє. Йому підпорядковується оператор пункту управління мішеневим полем і всі посадові особи, призначені для обслуговування стрільб на дільниці.

Він зобов'язаний:

а) перед початком стрільби: довести до всього особового складу підрозділу сигнали про припинення вогню; перевірити стан та відповідність мішеневому обладнанню умов навчальної вправи і наявність зв'язу зі старшим керівником стрільб; перевірити готовність навчальних місць до занять; організувати контроль за проведенням стрільб; доповісти старшому керівникові про готовність до стрільби, кількість особового складу, що стріляє і виставити на пункті управління візуальний сигнал червоного кольору;

б) під час стрільби: керувати стрільбою на дільниці; вести облік снарядів (гранат), що не розірвалися; при порушенні заходів безпеки негайно припинити стрільбу і доповісти старшому керівникові стрільби;

в) після закінчення стрільби: доповісти старшому керівникові про закінчення стрільби; організувати збирання гільз; доповісти старшому керівникові про результати стрільби. Провести аналіз стрільби, оголосити оцінку кожному учаснику стрільби.

Організація виконання вправ стрільби

При виконанні вправ дотримуються такий порядок: командир взводу наказує командирів відділення, що буде стріляти, поставити бойове завдання підлеглим і одержати на пункті боєпостачання боєприпаси на чергову зміну стріляючих.

Боєприпаси видаються стріляючим поштучно за відомістю або у споряджених магазинах. Якщо необхідно, боєприпаси можуть видаватися роздатчиками боєприпасів у вихідному положенні. Учні, отримавши боєприпаси, оглядають їх, споряджають патронами магазини, вкладають магазини, гранати в сумки і під керівництвом командира відділення (старшого зміни) прямують на вихідне положення, яке знаходиться не ближче 10 м від рубежу відкриття вогню.

Після прибуття зміни на вихідне положення керівник стрільб уточнює кожному учаснику стрільби порядок виконання вправи (вогневу позицію, місце і положення для стрільби, сектор стрільби, черговість стрільби тих, хто навчається, заходи безпеки).

Переконавшись у готовності зміни і дільниці до стрільби, керівник наказує підняти на дільничному пункті управління червоний прапор і доповідає про готовність до стрільби старшому керівникові стрільб.

За командою керівника стрільб «На вогневий рубіж вперед!» зміна виходить на вогневий рубіж.

Після сигналу «Вогонь» за командою керівника стрільб на дільниці «До бою!» учні готуються до стрільби, заряджають зброю і доповідають: «Такий-то до бою готовий». При виконанні вправ стрільби з місця учні, діючи відповідно до отриманого завдання, ведуть спостереження у вказаному секторі обстрілу, самостійно виявляють і уражають цілі із положення для стрільби, передбаченого умовами вправи.

Закінчивши виконання вправи, учні розряджають зброю, керівник стрільб на дільниці проглядає її, повертає зміну на вихідне положення, дає розпорядження замінити на пункті керування червоний прапор білим і заслуховує доповідь кожного учня про його дії під час виконання вправ, про спостереження за результатами стрільби, витратами боєприпасів, пошкодженнями і затриманнями зброї.

Приблизна форма доповіді: «Товаришу майоре, учень Петренко виконав вправу контрольної стрільби з автомата. Під час стрільби спостерігав: грудна фігура уражена, атакуючий стрілець уражений, патрони використані повністю (не повністю, залишилось стільки-то патронів), затримок під час стрільби не було (були такі-то затримки)».

Заслухавши доповіді учнів і зробивши короткий розбір виконання вправ, керівник стрільб наказує здати на пункт бойового постачання або роздавальнику боєприпасів невикористані боєприпаси і перейти на чергове навчальне місце. Після цього доповідає старшому керівникові стрільб про закінчення стрільби зміною.

Після повернення зміни у вихідне положення старший керівник стрільб дає розпорядження підняти на командному пункті білий прапор, подати команду «Відбій» і, якщо це необхідно, оглянути мішені.

*Вправи стрільби з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки***Вправа 1. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки.**

Умови виконання:

- ціль - (мішень № 4) грудна фігура з колами, зменшена в 4 рази, нерухома;
- відстань до цілі - 25 м;
- кількість патронів - 3 шт.;
- час на стрільбу - не обмежений;
- положення для стрільби - лежачи з упору.

Оцінка: 12 балів – вбиті 25 очок; 11 балів – вбиті 24 очок; 10 балів вбиті 23 очок; 9 балів – вбиті 22 очок; 8 балів – вбиті 21 очко; 7 балів – вбиті 20 очок; 6 балів – вбиті 19 очок; 5 балів – вбиті 17 очок; 4 бали – вбиті 15 очок; 3 бали – вбиті 12 очок; 2 бали – вбиті 10 очок; 1 бал – менше 10 очок.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішені «П».

Вправа № 2. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки.

Умови виконання:

Ціль - мішень № 8 (ростова фігура, що біжить), зменшена у 8 разів, нерухома. Відстань до цілі — 25 м. Кількість патронів - 3 шт. Час на стрільбу — не обмежений. Положення для стрільби — лежачи з упору.

Оцінка:

Мішень поділити на три рівні частини.

12 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких три у верхню частину мішені; 11 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких два у верхню частину мішені; 10 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 9 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких три у середню частину мішені; 8 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких два у середню частину мішені; 7 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких один у середню і два у нижню частину мішені; 6 балів - уразити мішень двома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 5 балів — уразити мішень двома пострілами, з яких один у середню частину мішені; 4 бали - уразити мішень двома пострілами, з яких два у нижню частину мішені; 3 бали — уразити мішень одним пострілом у верхню частину мішені; 2 бали — уразити мішень одним пострілом у середню частину мішені; 1 бал — уразити мішень одним пострілом у нижню частину мішені.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішені «П».

Вправа № 3. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки по двом цілям.

Умови виконання:

Цілі - мішень № 8 (ростова фігура, що біжить), зменшена у 8 разів, нерухома та мішень № 4 (грудна фігура з колами), зменшена в 4 рази, нерухома. Відстань до цілі - 25 м. Кількість патронів - 6 шт. Час на стрільбу - не обмежений. Положення для стрільби - лежачи з упору.

Оцінка:

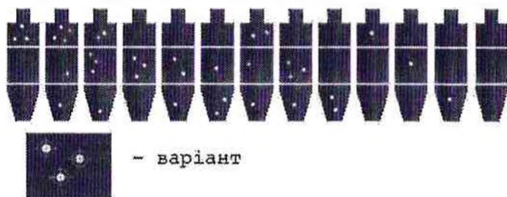
Пробні постріли виконуються по мішені № 8.

12 балів — уразити обидві мішені і вибити 28 очок; 11 балів — уразити обидві мішені і вибити 26 очок; 10 балів - уразити обидві мішені і вибити 24 очок; 9 балів - уразити обидві мішені і вибити 23 очок; 8 балів - уразити обидві мішені і вибити 21 очок; 7 балів - уразити обидві мішені і вибити 19 очок; 6 балів - уразити обидві мішені і вибити 18 очок; 5 балів — уразити обидві мішені і вибити 16 очок; 4 бали — уразити обидві мішені і вибити 14 очок; 3 бали - уразити обидві мішені і вибити 13 очок; 2 бали - уразити обидві мішені і вибити 10 очок; 1 бал - уразити одну мішень № 8.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішеням: №4 - зменшеною в 20 разів, №8 - зменшеною в 40 разів.

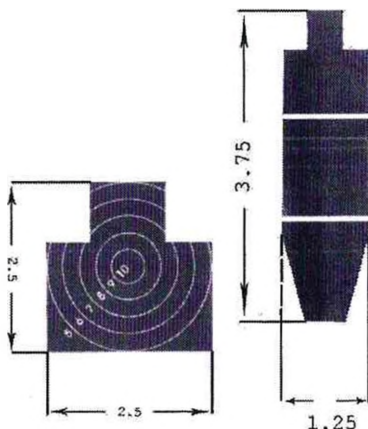
Оціночні показники при стрільбі по мішені №8

12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0

— варіант

Розміри мішеней для стрільби з пневматичної гвинтівки (в сантиметрах)

Початкова вправа стрільби з автомата

Стрільба з місця по нерухомих цілях і цілям, що з'являються. Цілі: - грудна фігура з колами (мішень №4) на щиті 0,75х0,75 м, нерухома; щит установлюється на рівні ґрунту (без просвіту);

- атакуючий (контратакуючий) стрілець - ростова фігура (мішень №8), яка з'являється на необмежений час.

Відстань до цілей: - до грудної фігури - 100 м;

- до атакуючого (контратакуючого) стрільця - 200 м.

Положення для стрільби - лежачи з упору. Кількість патронів - 9 (3+6).

Оцінка: (12-11-10 балів) - уразити обидві цілі і вибити (27-26-25 очок); (9-8-7 балів) - уразити обидві цілі і вибити (22-21-20 очок); (6-5 - бали) - уразити обидві цілі і вибити (17-16-15 очок); (3-2-1 бали) - уразити одну ціль або обидві цілі і вибити (12-11-10 очок).

Вправи з метання ручних гранат

Вправа 1. Метання ручної осколкової гранати під час руху.

Умови виконання:

Цілі — стрільці в окопі: три грудні фігури (мішень № 4), встановлені у визначеному габариті по фронту 10 м і в глибину 5 м на відкритій місцевості. Габарит розбивається у глибину на три частини: центральну — глибиною 1 м, ближню і дальню — глибиною по 2 м кожна.

Мішені встановлюються в центральній частині. Відстань до цілі — 25 м. Кількість гранат — 1 боєванка масою 310 г. Положення для метання — під час руху з відстані 40 — 25 м.

Рівень компетентності: «високий» — влучити в центральну частину габариту; «достатній» — влучити в дальню частину габариту; «середній» - влучити в ближню частину габариту.

Вправа 2. Метання ручних протитанкових гранат. Умови виконання:

Ціль — танк (мішень № 12), встановлюється в габариті по фронту 3,5 м і в глибину 7 м. Габарит розбивається в глибину на три частини: центральну — глибиною 2,5 м, ближню і дальню - глибиною по 2,25 м кожна. Відстань до цілі — 20-15 м. Кількість гранат — 1 боєванка масою 1070 г. Положення для метання — з окопу.

Рівень компетентності: «високий» - влучити в центральну частину габариту, «достатній» — влучити в дальню частину габариту; «середній» — влучити в ближню частину габариту.

Примітка: 1. Відстань до цілі вимірюється від передньої стінки окопу до середини центральної частини габариту.

2. Під час розподілу по балам урахується якість виконання тактичних прийомів.

Вправа 3. Метання гранати з розбігу на дальність (вага гранати 600 г).

Умови виконання:

Форма одягу — військова, польова. Кількість гранат — 3 шт. Вправа виконується з макетом автомату, який тримається в правій (лівій) руці.

Зараховується краща з трьох спроб.

Оцінка: 12 балів - 42 м; 11 балів - 40 м; 10 балів - 38 м; 9 балів - 36 м; 8 балів - 34 м; 7 балів - 32 м; 6 балів - 30 м; 5 балів - 28 м; 4 бали - 26 м; 3 балів — 24 м; 2 бали — 22 м; 1 бал — 20 м.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВПРАВИ З ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Методика

1.1. Навчальні заняття організовуються і проводяться за методикою, яка включає сукупність методів і методичних прийомів навчання, розвитку і виховання учнів.

1.2. Навчання спрямоване на формування у учнів прикладних рухливих навичок, прищеплення їм організаторсько-методичних умінь. Розвиток спрямовано на вдосконалення у учнів фізичних і спеціальних якостей, зміцнення здоров'я.

Виховання в процесі фізичної підготовки спрямоване на формування моральних і психічних якостей учнів.

1.3. Навчання фізичним вправам і прийомам включає *ознайомлення, розучування і вдосконалення*.

Ознайомлення сприяє створенню в учнів правильного уявлення про розучувану вправу. Для ознайомлення необхідно: назвати вправу, зразково її показати; пояснити техніку виконання; показати, при необхідності, вправу ще раз за частинами (розділами) з попутним поясненням техніки виконання. В процесі ознайомлення може проводитися опробування вправи учнями.

Розучування спрямоване на формування учнів нових рухливих навичок. В залежності від підготовленості учнів і складності вправ застосовуються такі способи розучування:

в цілому, якщо вправа не складна і доступна для учнів, або її виконання за елементами (частинами) неможливе;

за частинами, якщо вправа складна і її можна розділити на окремі елементи;

за розділами, якщо вправа складна і її можна виконати із зупинками;

за допомогою підготовчих вправ, якщо вправу виконати в цілому не можна, через її складність, а розділити на частини неможливо.

Удосконалення спрямоване на закріплення в учнів рухливих навичок і умінь. Удосконалення у виконанні вправ, розвиток фізичних і спеціальних якостей забезпечується постійним фізичним тренуванням.

Основними *методами* тренувань є рівномірний, повторний, змінний, інтервальний, контрольний і змагальний.

1.4. Способами організації учнів при виконанні фізичних вправ можуть бути індивідуальний, груповий, фронтальний, поточний, круговий і змагально-круговий.

1.5. Навчальні заняття є основною формою фізичної підготовки і проводяться у вигляді: теоретичних, практичних (навчально-тренувальних, показових) занять.

1.6. Теоретичні заняття спрямовані на оволодіння учнями необхідними знаннями, передбаченими програмою навчання, і проводяться у вигляді лекцій та семінарів.

1.7. Практичні заняття є основним видом навчальних занять і проводяться за розділами прикладної фізичної підготовки (гімнастика, прискорене пересування та легка атлетика, подолання перешкод, основи самозахисту) або комплексно, і повинні мати навчально-тренувальну спрямованість.

1.8. Навчально-тренувальні заняття складаються з трьох частин: підготовчої, основної, заключної.

Підготовча частина проводиться 6-8 хв. В ній вирішуються завдання організації, загального зміцнення організму і підготовки його до оволодіння військово-прикладними рухливими навичками в розвитку фізичних і спеціальних якостей в основній частині занять. Зміст підготовчої частини складають вправи, прийоми і дії загальноорозвиваючого характеру, які виконуються в русі і на місці. Загальноорозвиваючі вправи включають потягувачі вправи, вправи для м'язів рук і плечового пояса, тулуба, ніг, всього тіла, у парак, комплекси вільних вправ, стрибки. Підбір вправ залежить від завдань, які вирішуються в основній частині занять. Виконання вправ на місці і у русі починається із вихідного положення, яке приймається за командою «Вихідне положення ПРИЙНЯТИ». Вправа виконується за командою «Вправу почи-НАЙ». Для закінчення виконання на місці замість останнього рахунку подається команда «СТІЙ», в русі - «Вправу - ЗАКІНЧИТИ». Показ загальноорозвиваючих вправ, що виконуються на місці, керівник виконує стоячи обличчям (дзеркально) або боком до учнів, а що виконуються у русі - назустріч строю. Прості і раніше вивчені загальноорозвиваючі вправи тільки називаються керівником занять, всі інші - демонструються.

Складні вправи виконуються за розподілом, наприклад, «Упор присівши, роби-РАЗ, упор лежачи, роби-ДВА, упор присівши, роби-ТРИ, стробова стійка, роби-ЧОТИРИ». Потім вправи виконуються за командою «Роби-РАЗ, роби-ДВА, роби-ТРИ, роби-ЧОТИРИ». Після цього вправи виконуються в цілому за командою «Вправу почи-НАЙ». Для підвищення щільності підготовчої частини раніше вивчені вправи виконуються одна за одною без пауз для відпочинку за командою «Потоком вправу почи-НАЙ».

1.9. Основна частина занять проводиться 35-40 хв. В ній вирішуються завдання оволодіння військово-прикладними рухами, навичками та їх удосконалення, розвиток фізичних і спеціальних якостей, виховання моральних і психічних якостей, удосконалення злагодженості навчальних підрозділів, формування умінь діяти в складних умовах. Зміст основної частини занять складають вправи, прийоми і дії, передбачені програмою з прикладної фізичної підготовки. Основна частина занять проводиться на трьох і більше навчальних місцях з наступною їх зміною і закінчується тренуванням у бігові чи комплексним тренуванням протягом 6-10 хв.

Виконання вправ на навчальних місцях організовується груповим чи фронтальним способом. При груповому способі підрозділ після закінчення підготовчої частини шикуються в колону по три (чотири). Вказавши навчальні місця, керівник занять подає команду «Взвод, до місць занять кроком (бігом) - РУШ». За цією командою відділення взводу найкоротшим шляхом виходять до місць занять, розташовуються так, щоб вказані місця знаходились ліворуч від строю і визначають крок на місці, потім за загальною командою зупиняються і

повертаються ліворуч. Керівник занять подає команду «До виконання вправ - ПРИСТУПИТИ». Командири відділень виходять на середину строю, повертаються обличчям до підрозділів, називають виконувану вправу і подають команду «Відділення - ВІЛЬНО»; на заняттях з гімнастики - «Гімнастичну стійку - ПРИЙНЯТИ», учні відставляють праву ногу на пікрока вбік, руки з'єднують ззаду, вагу тіла рівномірно розподіляють на обидві ноги. Для зміни місць занять керівник подає команду «Вправу ЗАКІНЧИТИ». Після цієї команди командири відділень припиняють виконання вправ і шлюють свій підрозділ, зміна місць занять проводиться за командою «Право-РУЧ», «Для зміни місць занять кроком (бігом) - РУШ». При першій зміні вказується порядок переходу.

1.10. При фронтальному способі керівник занять після закінчення підготовчої частини визначає перше навчальне місце і подає команду «До місця заняття кроком (бігом) - РУШ». Взвод висувається найкоротшим шляхом до вказаного місця, за командою керівника зупиняється і повертається ліворуч. Після виконання вправ підрозділ переходить до другого місця занять, потім до третього і т.д. В цьому випадку тем початку виконуються вправи з розвитку швидкості, спритності і дії, пов'язані з тонкою рухливою координацією, вправи на силу, а потім на витривалість.

1.11. Вихід учня із строю для виконання вправи проводиться за командою «Учень Петров, на вихідне положення кроком (бігом) - РУШ». Учень, почувши своє прізвище, приймає строюву стійку, відповідає: «Я», за командою про вихід на вихідне положення відповідає: «СЛУХАЮСЬ», а потім строювим кроком чи бігом займає його. За командою «ДО СНАРЯДУ» чи «ВПЕРЕД» учень приймає строюву стійку і виконує вправу. Для поточного виконання вправи подається команда «Взвод, потоком, дистанція п'ять (десять) кроків - ВПЕРЕД».

1.12. Комплексні тренування проводяться з метою удосконалення фізичних, спеціальних, психічних якостей і військово-прикладних рухливих навичок. В їх зміст включаються вправи з різних тем прикладної фізичної підготовки, які вивчені як на цьому, так і на попередніх заняттях.

1.13. Заключна частина занять проводиться 2-3 хв. Завдання - приведення організму учня у відносно спокійний стан, наведення порядку на навчальних місцях та підведення підсумків занять. Зміст заключної частини становить ходьба, біг в уповільненому темпі, вправи в глибокому диханні і для розслаблення м'язів.

Безпека занять. Керівник занять зобов'язаний вживати всіх заходів попередження травматизму в процесі фізичної підготовки. Попередження травматизму забезпечується: чіткою організацією і дотриманням методики занять; високою дисциплінованістю учнів, хорошими знаннями ними прийомів страхування та самострахування; своєчасною підготовкою місць занять та інвентаря; систематичним контролем за дотриманням встановлених правил і заходів безпеки з боку керівників занять.

Вправа 1. Підтягування на перекладині. Виконується з вису на прямих руках хватом зверху (положення вису фіксується 1-2 секунди). При підтягуванні підборіддя повинно бути вище перекладини.

Вправа 2. Згинання і розгинання рук в упорі на брусах. Виконувати в положенні упору, руки випрямлені, опускаючи проводиться до повного згинання рук, а розгинання - до повного їх випрямлення (положення упору фіксується 1-2 с).

Вправа 3. Біг на 1км. Проводиться на будь-якій місцевості з загального чи роздільного старту. Старт і фініш обслуковуються в одному місці.

Вправа 4. Метання гранати Ф-1 на дальність. Виконується з макетом автомату в руці будь-яким способом з розбігу без поворотів або з місця. Дальність кидка вимірюється від лінії кидання довжиною 4 м і шириною 7 см. Коридор шириною 10 м розмічується паралельними білими лініями. Виконувати 3 (три) спроби підряд, залік за кращою.

Вправа 5. Загальна контрольна вправа па смугі перешкод. (ознайомлення з елементами)

Виконується без зброї. Дистанція - 400м. Вихідне положення - стоячи в траншеї: метнути гранату масою 600г із траншеї на 20м, по цегляній стінці (проломах) або по площі (2,6м х 1м) перед стінкою (зараховується пряме попадання); при непопаданні в ціль першою гранатою продовжувати метання (не більше 3-х гранат) до поразки цілі; за непопадання гранати до результату на фініші додається 5 сек. Вискочити із траншеї і пробігти 100м по доріжці у напрямку до лінії початку смуги; оббігти прапорець і перестрибнути рів шириною 2,5 м; пробігти проходами лабіринта; подолати паркан; залізти по вертикальний драбині на другий (зігнутий) відрізок зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибнути через розрив і зискочити на землю із положення «стоячи» з кінця останнього відрізка балки; подолати три шаблі зруйнованої драбини і обов'язково торкнутись двома ногами землі між шаблями, пробігти під четвертим шаблем; пролізти у пролом стінки; зискочити в траншею; пройти по ходу сполучення; вискочити із колодязя; стрибком подолати цегляну стінку; вибігти по похилій драбині на четвертий шабель і збігти по шаблях зруйнованої драбини; залізти по вертикальний драбині на балку зруйнованого моста; пробігти по балці, перестрибнути через розрив і збігти по нахилений дощі; перестрибнути рів шириною 2 м, пробігти 20 м, оббігти прапорець і пробігти в зворотному напрямку 100 м по доріжці.

Примітка. Для подолання кожної перешкоди дозволяється не більше трьох спроб. Якщо пропущена будь-яка перешкода, порушено умови подолання перешкод, вправа вважається невиконаною.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВПРАВИ З ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

Заняття з тактичної медицини організовують і проводять з метою навчання учнів спроможності рятувати та зберігати життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, в умовах бойової обстановки.

Основним завданням підготовки з тактичної медицини є надання учням теоретичних знань, освоєння ними практичних прийомів і навичок з надання домедичної допомоги в обсязі само- і взаємодопомоги при пораненнях, травмах і ураженнях.

Для проведення занять з тактичної медицини використовують відповідні стенди, наочні посібники, навчальне військово-медичне майно (аптечками медичними загальновійськовими індивідуальними, перев'язувальними матеріалами, імпровізованими шинами тощо), медичні манекени (фантомами, муляжами, тренажерами), обладнання для перегляду відеоматеріалів (мультимедійною технікою).

Заняття з тактичної медицини повинні бути простими для сприйняття слухачами, мати загальний характер з висвітленням основних теоретичних принципів надання домедичної допомоги (25% навчального часу), а також передбачати відпрацювання практичних навичок (75% навчального часу).

Відпрацювання практичних навичок варто проводити в складі навчальних груп, що працюють одночасно на кожній навчальній ділянці, а саме: поле бою (сектор обстрілу); сектор укриття з виконанням сценаріїв типових ситуацій, які супроводжуються пораненнями, травмами і ушкодженнями в умовах бойових дій.

При комплексному виконанні практичних дій учасники імітації повинні чітко визначити ролі: рятувники з сектору обстрілу, прикриття, спостереження, рятувники сектору укриття зв'язківці тощо.

Під час відпрацювання заняття після кожної імітації проводити аналіз виконання прийомів та порядку дій. Недостатньо освоєні прийоми повинні аналізуватися та за можливості повторюватися, поки учні навчаються виконувати їх правильно.

Заняття рекомендовано проводити з імітуванням бойових умов, бажано з використанням піротехніки, муляжів зброї, в повному оснащенні (бронежилет, індивідуальне медичне оснащення).

Оцінюванню підлягають: 1) знання та вміння використання засобів індивідуального медичного оснащення в залежності від бойових і небойових умов; 2) вміння надавати само- та взаємодопомогу при кровотечах в секторах обстрілу та укриття; 3) вміння надавати домедичну допомогу при гострих порушеннях дихання; 4) вміння надавати домедичну допомогу при переломах, вивихах, розтягах в бойових і небойових умовах;

5) вміння переміщувати пораненого в умовах бойових дій.

БЕЗПЕКА ЗАНЯТЬ**1. Загальні вимоги безпеки*****під час проведення занять з предмета***

Безпека під час проведення занять з предмета забезпечується їх чіткою організацією, суворим дотриманням заходів безпеки, які визначаються статутами, курсом стрільб, відповідними керівництвами та настановами.

Керівники навчальних закладів зобов'язані вживати заходів щодо попередження загибелі та травмування учнів, встановлювати необхідні вимоги безпеки під час роботи з озброєнням та військовою технікою, під час здійснення маршруту в район занять, проведення занять, стрільб, спеціальних занять і робіт, своєчасно доводити ці вимоги до учнів та добиватися їх суворого виконання.

Перед початком занять керівник навчального закладу зобов'язаний особисто впевнитись, що для цього створені безпечні умови, учні засвоїли вимоги безпеки та мають достатні практичні навички щодо їх виконання.

Відповідальність за дотримання учнями вимог безпеки на заняттях несуть викладачі предмета. Вони зобов'язані:

- вивчити з учнями вимоги безпеки під час проведення занять, прийняти заліки зі знання цих вимог та забезпечити постійний контроль за їх дотриманням;
- перевірити справність озброєння, військової та іншої техніки, яка виводиться (вивозиться) на заняття, звернувши особливу увагу на знання учнями правил поведінки з ними;
- перевірити справність та припасування одягу (обмундирування), спорядження й засобів індивідуального захисту учнів з урахуванням пори року;
- під час проведення занять на військовій техніці, з озброєнням, у лісистой місцевості, під час розташування табором та в інших пожежонебезпечних місцях вимагати від учнів суворого дотримання вимог пожежної безпеки;
- визначати маршрути руху у пішому порядку (маршрути руху машин) та порядок пересування (перевезення) учнів до місць проведення занять;
- на заняттях використовувати тільки технічно справне навчальне обладнання, зразки озброєння та військову техніку.

2. Вимоги безпеки***під час проведення занять у кабінеті***

Безпека учнів під час занять у кабінеті предмета забезпечується постійним і неухильним дотриманням планів проведення занять, грамотною експлуатацією обладнання кабінету, а також визначених викладачем заходів безпеки.

До роботи з проєкційною та відеоапаратурою, іншими апаратними засобами допускаються лише викладачі та учні, які мають відповідні навички роботи з нею.

На заняттях зі зброєю – перевіряти її справність, переконатися у відсутності гострих задирок, заклинь та інших причин травматизму учнів. Обов'язково перевіряти зброю на розрядженість.

Забороняється проводити заняття з електрообладнанням без вентиляції, встановлення захисних загороджень і протипожежного обладнання та якщо учні не склали залік з правил електробезпеки. Вимагати особливої обережності в роботі з бензином, антифризом та іншими речовинами, які легко займаються чи є отруйними речовинами, а також під час роботи з індикаторними трубками військового приладу хімічної розвідки. Не допускати миття рук, деталей та одягу етилованим бензином.

У випадку проведення в кабінеті вправ початкових стрільб з пневматичної гвинтівки дотримуватися вимог безпеки для стрільби у стрілецькому тирі.

3. Вимоги безпеки***під час проведення занять на місцевості***

Місцевість для занять обмежується. Обмежена ділянка місцевості доводиться до тих, хто навчається, при необхідності та за умов виконання вправ її межі позначаються попереджувальними знаками (позначками).

Використання холостих патронів на заняттях дозволяється тільки військовослужбовцям і викладачу предмета. Стрільбу холостими патронами дозволяється вести тільки з бойової зброї.

Метання навчальних гранат дозволяється, коли в радіусі не менше 100 від рубежу метання відсутні люди та об'єкти, що підлягають небезпечі. Категорично забороняється:

- брати в руки вибухонебезпечні предмети;
- використовувати бойові патрони на тактичних заняттях;
- проводити імітаційну стрільбу різного виду патронами з навчальної і саморобної зброї.

Виявлені в учнів вибухонебезпечні предмети підлягають негайному вилученню.

4. Вимоги безпеки***під час проведення стрільб у стрілецькому тирі***

До навчальних стрільб у стрілецькому тирі допускаються учні, які пройшли інструктаж з вимог безпеки під час стрільб та склали заліки, результати яких зафіксовано у журналі, знають матеріальну частину зброї та можуть нею користуватися.

Під час навчальних стрільб у стрілецькому тирі потрібно дотримуватись наступних правил поведінки та вимог безпеки:

- без дозволу керівника учні не повинні: заходити до приміщення тиру; брати до рук зброю; виносити боєприпаси та зброю з приміщення тиру; заряджати та розряджати зброю; проводити підготовку до стрільби (прицілюватися); проводити стрільбу.

Забороняється:

- перебування учнів у приміщенні стрілецького тиру без викладача предмета або керівника стрілецького гуртка (далі — керівник);

- спрямовувати зброю в сторону від мішеней, наводити її на людей;

- брати зброю чи підходити до неї без команди.

Вимоги безпеки перед початком навчальних стрільб у стрілецькому тирі

Перед початком навчальних стрільб керівник повинен перевірити:

- знання учнями вимог безпеки при стрільбі;

- справність зброї, наявність боєприпасів та мішеней;

- стан приміщення стрілецького тиру, стан освітлення та обладнання.

Керівник повинен забезпечити належну поведінку і безпеку учнів на вихідному рубежі та безпечно проведення стрільб на вогневому рубежі.

Вимоги безпеки під час проведення навчальних стрільб

У приміщенні стрілецького тиру можуть знаходитися тільки учні, зазначені у списку допущених до стрільб.

На вихідному рубежі керівник роздає учням визначену кількість набоїв. Учні доповідають керівникові про їх отримання та чекають подальших команд. Учні підходять до зброї тільки після команди керівника «На вогневий рубіж кроком руш». Після команди керівника «Заряджай» учні самостійно заряджають зброю та доповідають керівникові про свою готовність. Учні проводять стрільбу тільки після команди керівника «По мішенях — вогонь». Після закінчення стрільб учні самостійно розряджають зброю і доповідають керівнику про їх закінчення. Керівник повинен оглянути зброю кожного учня, який закінчив стрільбу. Тільки після того, як усі учні повідомлять про закінчення стрільб, керівник дає команду «До мішеней кроком — руш» та разом з учнями підходить до мішеней, де проводиться аналіз результатів стрільби кожного учня.

Вимоги безпеки після закінчення навчальних стрільб

Після закінчення стрільб керівник разом з командиром навчального взводу або старостою стрілецького гуртка переносять зброю у спеціально відведене місце, де проводять її огляд, чищення та змащування. Почищена зброя під наглядом керівника переноситься до кімнати її зберігання. У журналах «Обліку відвідування» та «Обліку видачі боєприпасів» керівник робить відповідні записи.

Вимоги безпеки у разі виникнення надзвичайної ситуації

У разі виникнення надзвичайної ситуації керівник негайно припиняє стрільби та виводить учнів з приміщення стрілецького тиру.

Потерпілим надається домедична медична допомога, викликається швидка медична допомога та інформується адміністрація навчального закладу про виникнення надзвичайної ситуації.

4. Вимоги безпеки

під час проведення стрільб на військовому стрільбищі

Безпека під час стрільби досягається чіткою організацією стрільб, точним дотриманням правил та вимог безпеки, високою дисциплінованістю всіх військовослужбовців.

На кожній директрисі (військовому стрільбищі) з урахуванням особливостей та місцевих умов розробляється і вивішується на командному пункті та на дільничних пунктах управління інструкція з вимог безпеки, яку повинен твердо знати особовий склад підрозділів, що виводяться на стрільбу.

Учні, які не засвоїли правила та вимоги безпеки, до стрільби та її обслуговування не допускаються.

Кожний учень повинен беззаперечно та точно виконувати всі правила та вимоги безпеки під час стрільби.

Викладачі предмета відповідають за точне виконання встановлених правил та вимог безпеки підпорядкованими учнями.

Для забезпечення безпеки перед кожною стрільбою виставляється оточення.

Пересування на полігоні дозволяється лише по дорогах та в районах, які позначені начальником полігона.

Забороняється заходити (заїжджати) на ділянки, де є снаряди, міни, бомби, вибухові речовини. Ці ділянки є забороненими зонами з відповідними попереджувальними написами.

Забороняється торкатися снарядів, мін, бомб, вибухових речовин, які не розірвалися, та предметів імітаційного обладнання. Кожний снаряд, міну, бомбу, заряд вибухової речовини, що не розірвалися, відразу ж після виявлення необхідно позначити покажчиком з попереджувальним написом та повідомити начальника полігона.

З метою контролю за безпекою стрільби та діями учнів, що стріляють, а також своєчасного попередження про появу людей, тварин і транспортних засобів на мішеневих полях або у небезпечних зонах місцевості, виявлення вибухів і місць падіння снарядів, що не розірвалися, організовується спостереження. Спостерегачі забезпечуються оптичними приладами (біноклями, стереотрубами) та планшетами. Кількість спостерегачів визначається керівником стрільби на ділянці для надійного забезпечення спостереження.

Дозвіл на відкриття вогню на директрисі (військовому стрільбищі, вогневому містечку) дає старший керівник стрільби. Ведення вогню дозволяється тільки після підняття на всіх ділянках та командному пункті червоних прапорів ВСП.

Стрільба негайно припиняється за командою керівника або самостійно кожним стріляючим у разі:

появи людей, тварин і машин на мішеневому полі, низьколітніх апаратів, вертольотів над районом стрільби; падіння снарядів (гранат) за межами безпечної зони або поблизу бліндажа, у якому перебувають люди, та втрати зв'язку з бліндажем;

доповіді або подання встановленого сигналу з поста оточення про небезпеку продовження стрільби;

підняття білого прапора (ВСП, ліхтарів) на командному пункті;

виникнення пожежі на мішеневому полі та на території полігону;

втрати орієнтування тими, хто стріляє;

Для негайного припинення вогню тими, хто стріляє подається сигнал «Відбій», а також подається команда: «Стій! Припинити вогонь» та виставляється білий прапор (ВСП, ліхтар) замість червоного. За командою «Стій! Припинити вогонь» ті, хто стріляє, припиняють вогонь. Зброю розряджають. Зброю дозволяється заряджати тільки на рубежі відкриття вогню. У вихідне положення стріляючі повертаються тільки за командою керівника.

Категорично забороняється:

заряджати зброю бойовими та холостими набоями, а також бойовими та інертними гранатами до сигналу «Вогонь» (команди керівника, командира);

направляти зброю на людей, у бік або в тил стрільбища незалежно від того, заряджена вона чи ні;

відкривати та вести вогонь з несправної зброї, несправними боеприпасами або боеприпасами, які не передбачені таблицями стрільби для цієї системи; за межі небезпечних напрямків стрільби; при піднятому білому прапорі на командному (дільничному) пункті та укриттях (бліндажах): по бліндажах, незалежно від того, перебувають у них люди чи ні, а також по інших спорудах (вишках, тригонометричних пунктах та декоративному обладнанню); у разі втрати зв'язку з керівником стрільби;

залишати де б то не було заряджену зброю або передавати її іншим особам; залишати на вогневій позиції (місці для стрільби) індивідуальну зброю без команди керівника стрільби.

з двома проломами (нижній розміром 1х0.4 м розташований на рівні землі, верхній розміром 0.5х0.6 м на висоті 0.35м від землі з прилягаючою до неї площиною 1х2.6 м; 9 - колодязь і хід сполучення (глибина колодязя 1.5 м, площа перетину вгорі 1х1 м; у задній стінці колодязя щілина розміром 1х0.5м, що сполучає колодязь з перекритим ходом сполучення глибиною 1.5 м, довжиною 8 м з одним згином; відстань від колодязя до траншеї по прямій - 6 м); 10 - траншея глибиною 1.5 м; 11 - бігова доріжка шириною 2 м.

ПЕРЕЛІК ПЛАКАТІВ,
НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА
«ЗАХИСТ УКРАЇНИ»

1. Державна і військова символіка.
2. Основи військового законодавства України.
3. Складові сектору безпеки (загальна структура ЗСУ та інших військових формувань).
4. Військові звання й знаки розрізнення. Зразки військової форми одягу.
5. Стройові прийоми і рух без зброї. Строї відділення.
6. Виконання вправ зі стрілецької зброї та заходи безпеки.
7. Автоматична зброя.
8. Ручні осколкові гранати.
9. Протитанкові і протипіхотні міни.
10. Склад відділення та його озброєння.
11. Основні зразки озброєння та військової техніки ЗСУ.
12. Військова топографія. Місцевість та її значення у бою. Орієнтування на місцевості.
13. Вогнева позиція (обладнання та маскування).
14. Цивільний захист.
15. Основи медичних знань і допомоги.

ОРІЄНТОВНІ НОРМАТИВИ

№	Норматив, умови (порядок) його виконання	КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ											
		ВИСОКИЙ			СЕРЕДНІЙ			ДОСТАТНІЙ			НИЗЬКИЙ		
		12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
1.	Приготування до стрільби і ведення вогню з автомата. Учень знаходиться у відкинутому положенні, автомат тримає «на ремінь», магазин у сумці для магазину. За командою керівника роздавач видає 5 навчальних патронів. Стрільба виконується по мішенях з відстані 25м., 50 м., 100 м. Учень споряджає магазин і укладає його у сумку. За командою «До бою!» виконує норматив: займає місце для стрільби, заряджає зброю, готується до ведення вогню і доповідає: «Твій-то до бою готовий!». За командою «Вогонь!» послідовно встановлює приціл, знімає із запобіжника і встановлює вид вогню та імітує два-три постріли. Доповідає про закінчення стрільби та за командою керівника розряджає зброю, надає для огляду, повертається у відкидне положення. Дії після команди «Вогонь!» виконуються без урахування часу. Стрільба по мішенях виконується: на 25 м. з положення стоячи, на 50 м. з положення сидячи, на 100 м. з положення лежачи. Виконання стрільби 1 патрон на 25 м., 2 патрони на 50 м., 2 патрони на 100 м.	Попадання в мішені (4-5 патронів) Виконано правильно, чітко	Попадання в мішені (3-4 патрони) Не більше двох помилок	Попадання в мішені (2-3 патрони) Не більше трьох помилок	Попадання в мішені (1-2 патрони) Допущено більше трьох помилок Порушені заходи безпеки під час поводження зі зброєю								
2.	Неповне розбирання автомата. Автомат на столі, учень знаходиться біля зброї. За командою «До розбирання автомату приступити!» здійснює неповне розбирання автомату та доповідає «Готово!». Час фіксується від подачі команди до доповіді учня. Після виконання нормативу називає частини автомату	Помилка немає	Не більше однієї помилки	Не більше двох помилок	Допущено більше трьох помилок								
3.	Складання автомата після неповного розбирання. За командою «До складання автомата приступити!» учень, дотримуючись послідовності, складає автомат та доповідає «Готово!». Час фіксується від подачі команди до доповіді учня	Помилка немає	Не більше однієї помилки	Не більше двох помилок	Допущено більше трьох помилок								
4.	Чищення і змащування каналу ствола автомата після неповного розбирання. Для чищення зброї потрібне гаччир'я, маслянка із рушничим маслом. За командою «До чищення і змащування приступити!» учень виконує норматив №2 та доповідає «Готово!». Потім збирає приладдя для чищення каналу ствола і готує матеріал для змащування, називаючи елементи приладдя. Чищення і змащування каналу ствола автомату здійснюється без урахування часу	Помилка немає	Не більше однієї помилки	Не більше двох помилок	Допущено більше двох помилок								
5.	Спорядження магазину патронами. Учень стоїть біля столу, на якому знаходиться 30 патронів та магазин до автомату. За командою «До спорядження магазину приступити!», учень споряджає магазин патронами та доповідає «Готово!». Час фіксується від подачі команди до доповіді учня	35с	40с	45с	46с	48с	50с	51с	53с	55с	57с	59с	1хв 02с
6.	Виявлення цілей, визначення їх місцезнаходження відносно орієнтирів, доповідь про результати спостереження. За командою керівника учень займає місце для спостереження. На відстані 200-500 м від спостерігача розміщені 9 цілей (мішеней). Завдання: виявити цілі, визначити їх	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі	Виявлені цілі
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	0-20	0-25	0-30

[illegible]

	Засоби захисту учнів у похідному положенні. Подається сигнал «Хімічна тривога». Ті хто навчаються одягають протигази, плащі у вигляді накидки і ведуть спостереження за місцевістю. Час відрховується від моменту подачі сигналу до повного одягання засобів захисту	33с	35с	37с	38с	40с	43с	46с	50с	57с	1хв. 04с	1хв. 10с	1хв. 20с
17	Тимчасова зупинка кровотечі. Учень знаходиться біля «пораненого», тримаючи в руках джгут (турнікет). Час відрховується від команди: «До виконання нормативу приступити!» і до закріплення джгута. Після чого позначається час його накладання.	Виконано без помилок			Допущено не більше одної помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок		
	Накладання джгута (турнікету) на стегно або плече	20с	25с	30с	35с	40с	45с	50с	55с	1хв.	1хв. 05с	1хв. 10с	1хв. 15с
		50с	55с	1хв	1хв. 05с	1хв. 10с	1хв. 15с	1хв. 20с	1хв. 25с	1хв. 30с	1хв. 35с	1хв. 40с	1хв. 45с
18	Накладання пов'язки. Учень з першою засоби захисту матеріалом у руках знаходиться біля «пораненого». За командою «Пов'язку накласти!» починає накладання.	Виконано без помилок			Допущено не більше одної помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок		
	Накладання пов'язки на голову (око, вухо).	1хв. 50с	2хв. 05с	2хв. 10с	2хв. 15с	2хв. 20с	2хв. 25с	2хв. 30с	2хв. 35с	2хв. 40с	2хв. 45с	2хв. 50с	
	Накладання пов'язки на кість у вигляді вісімки, на передпліччя, ліктьовий суглоб.	1хв. 50с	2хв. 05с	2хв. 10с	2хв. 15с	2хв. 20с	2хв. 25с	2хв. 30с	2хв. 35с	2хв. 40с	2хв. 45с	2хв. 50с	
	Накладання пов'язки на плечовий суглоб, груди.	2хв. 20с	2хв. 30с	2хв. 35с	2хв. 40с	2хв. 45с	2хв. 50с	3хв. 55с	3хв. 05с	3хв. 10с	3хв. 15с	3хв. 20с	
	Накладання пов'язки на нижню кінцівку.	1хв. 50с	2хв. 05с	2хв. 10с	2хв. 15с	2хв. 20с	2хв. 25с	2хв. 30с	2хв. 35с	2хв. 40с	2хв. 45с	2хв. 50с	
19	Надання першої допомоги при переломах. Учень знаходиться біля пораненого. Перша засоби захисту матеріал і шини в руках або поряд з учнем. За командою «Шину накласти!» учень накладає шину. Виконання нормативу закінчується підвішуванням руки на хустку (бинт, ремінь).	Виконано без помилок			Допущено не більше одної помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок		
	Накладання шини з підручного матеріалу на плече.	3хв. 30с	4хв. 40с	5 хв. 50с	6 хв. 00с	7 хв. 10с	8хв. 20с	9хв. 30с	10хв. 40с	11хв. 50с	12хв. 00с	13хв. 10с	14хв. 20с
	Накладання шини з підручного матеріалу на передпліччя.	2хв. 40с	3хв. 50с	4хв. 00с	5хв. 10с	6хв. 20с	7хв. 30с	8хв. 40с	9хв. 50с	10хв. 00с	11хв. 10с	12хв. 20с	13хв. 30с
	Накладання шини Крамера на нижню кінцівку.	3хв. 30с	4хв. 40с	5 хв. 50с	6 хв. 00с	7 хв. 10с	8хв. 20с	9хв. 30с	10хв. 40с	11хв. 50с	12хв. 00с	13хв. 10с	14хв. 20с
		19с	21с	23с	25с	27с	29с	31с	33с	35с	37с	39с	41с

СХВАЛЕНО
рішенням колегії МОН
від 21.09.2020 року протокол № 9/2-2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Навчальна програма

**«ЗАХИСТ УКРАЇНИ. ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ»
ДЛЯ 10-11 КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

**(I-II курсів закладів спеціалізованої освіти військового профілю:
військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-
фізичною підготовкою)**

2020 рік

ЗМІСТ

1.	Пояснювальна записка	ст. 4-5
2.	Організаційні вказівки	ст. 6-13
3.	Порядок та критерії оцінювання навчальних досягнень	ст.14-16
4.	Зміст програми та розрахунок навчального часу з предмета «Захист України» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти	ст. 17
5.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Напрямок підготовки «Військово-історичні, правові основи захисту України».	ст.18-22
6.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Напрямок підготовки «Допризовна підготовка»	ст.23
7.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Розділ «Статуси Збройних Сил України»	ст.24-25
8.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Розділ «Строїова підготовка».	ст.26-29
9.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Розділ «Вогнева підготовка»	ст. 30-31
10.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Розділ «Тактична підготовка»	ст. 32-34
11.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Розділ «Військова топографія»	ст.35
12.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Розділ «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»	ст.36-37
13.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Розділ «Військово-прикладна фізична підготовка»	ст. 38-39
14.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Напрямок підготовки «Цивільний захист»	ст.40-41
15.	Тематичний план розділу «Захист населення, територій від надзвичайних ситуацій»	ст.42
16.	Тематичний план розділу «Міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни та цивільних об'єктів»	ст.43

17.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Напрямок підготовки «Домедична допомога»	ст. 44-45
18.	Зміст програми та розрахунок навчального часу з предмета «Захист України. Профільний рівень» для 10 класу закладів загальної середньої освіти (I курс закладів спеціалізованої освіти військового профілю(військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою)	ст. 46
19.	Розподіл часу на вивчення навчального матеріалу в 10 класі	ст.47
20.	Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів. 10 клас	ст. 48-77
21.	Зміст програми та розрахунок навчального часу з предмета «Захист України. Профільний рівень» для 11 класу (II курс закладів спеціалізованої освіти військового профілю(військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою)	ст. 78
22.	Розподіл часу на вивчення навчального матеріалу в 11 класі	ст.79
23.	Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів. 11 клас	ст. 80-100
24.	Розрахунок навчального часу та методичні рекомендації для проведення польових навчальних занять	ст. 101-102
25.	Зміст програми та розрахунок навчального часу з предмета «Захист України» (польові навчальні збори) закладів спеціалізованої освіти військового профілю(військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою)	ст. 103
26.	Розподіл часу на вивчення навчального матеріалу. Польові навчальні збори	ст. 104
27.	Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів. Польові навчальні збори	ст. 105-111
28.	Додаток 1 до розділу «Вогнева підготовка». Нормативи з вогневої підготовки та критерії їх оцінювання	ст. 112-114
29.	Додаток 2 до розділу «Тактична підготовка». Нормативи з тактичної підготовки та критерії їх оцінювання	ст. 115-119
30.	Додаток 3 до розділу «Військово-інженерна підготовка та зв'язок» Нормативи з військово-інженерної підготовки та критерії їх оцінювання	ст. 120-122
31.	Додаток 4 до розділу «Військово-інженерна підготовка та зв'язок» Нормативи із зв'язку та критерії їх оцінювання	ст.123-125
32.	Додаток 5 до розділу «Військово-прикладна фізична підготовка». Таблиця нормативів з військово-прикладної фізичної підготовки	ст. 126-128
33.	Додаток 6 до розділу «Основи цивільного захисту». Нормативи із основ цивільного захисту та критерії їх оцінювання.	ст. 129-130

Пояснювальна записка

Навчальний предмет «Захист України» вивчається у закладах освіти України відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392, та є базовим навчальним предметом згідно Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 408 (зі змінами).

Метою повної загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування у них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник старшої школи – це вільна особистість, яка має високий рівень самосвідомості, громадянськості та самодисципліни, поважає себе, усвідомлює свою цінність та цінність іншої особистості, здатна нести відповідальність перед собою та суспільством; це гуманна особистість, що проявляє милосердя, доброту, терпимість і доброзичливість, здатна до співпереживання. Готова надати допомогу, прагне до миру й розуміє цінність людського життя; це духовна особистість – має потребу до пізнання й самопізнання, рефлексії, має потребу в красі й спілкуванні; це патріот України, який знає її історію; носій української культури, що поважає культуру інших народів; компетентний мовець, що вільно спілкується державною мовою, володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості й ініціативності, має уявлення про світобудову, бережно ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Предмет «Захист України» вивчається та практично відпрацьовується учнями з метою:

- теоретичної, прикладної, фізичної і психологічної підготовки учнівської молоді до захисту України;
- набуття знань нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань України, військової підготовки, цивільного захисту, домедичної допомоги;
- формування навичок виконання прийомів, дій і нормативів з військової справи, військово-прикладної фізичної підготовки та інших напрямків програми;
- виховання високих професійно-прикладних моральних і вольових якостей;
- підготовки молоді до служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, до вступу у заклади вищої освіти сектору безпеки і оборони України;
- розвитку розумових здібностей, професійно-важливих якостей, формування життєво необхідних компетентностей, любові до військової служби та професії військовослужбовця.

Відповідно до мети сформульовано завдання предмета:

- підготовка учнівської молоді до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу;
- ознайомлення учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту України, цивільного захисту та основ безпеки життєдіяльності;
- набуття знань про задачі Збройних Сил України та інших військових формувань, їх характерні особливості; засвоєння основ захисту України, цивільного захисту, домедичної допомоги та військово (професійно)-прикладної фізичної підготовленості;

- підготовка учнів до захисту України, професійна орієнтація молоді на службу у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством.

Зкладам освіти при створенні освітніх програм за умови вибору предмета «Захист України» як профільного слід урахувати, що кількість годин на його вивчення має відповідати кількості годин, передбачених на профільні предмети згідно Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 408.

Програма предмета «Захист України» включає:

- 1) пояснювальну записку;
- 2) перелік ключових компетентностей;
- 3) критерії оцінювання;
- 3) зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів, згідно з державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів;

4) додатки, нормативи.

Зміст програмового матеріалу, залежно від матеріальної бази навчального закладу, може бути скорегований на 20 відсотків. Послідовність вивчення тем учитель може визначати самостійно.

Оцінювання навчальних досягнень з предмета «Захист України» здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання та організаційних вказівок.

Предмет вивчається у формі класних, позакласних занять, упродовж 10 і 11 класів та під час навчально-польових занять (зборів).

Відповідно до потижневого (календарного) плану з розрахунку 5 годин на тиждень уроки проводяться: 10 клас - по 5 годин на тиждень протягом навчального року та 80 годин відводиться на проведення навчально-польових занять (зборів); 11 клас - по 5 години на тиждень протягом навчального року.

Поділ класів на групи здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства.

Основною організаційною формою вивчення предмета «Захист України» в закладах загальної середньої освіти усіх типів є урок, що проводиться вчителем згідно з календарно-тематичним плануванням, складним відповідно до навчальної програми.

Обов'язкова форма одягу для вчителя (викладача) під час проведення занять з предмету «Захист України» – військова форма Збройних Сил України.

Навчально-польові заняття (збори) проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів 10 (11) класів наприкінці навчального року або поетапно (у міру вивчення тем (розділів)). Організуються десятиденні (80 годин) навчально-польові заняття (збори) на базі військових частин, військових комісаріатів, базових навчальних закладів, приміських/районних військових комісаріатів та органів місцевого самоврядування.

Практичне закріплення теоретичного матеріалу з розділу «Основи цивільного захисту» також передбачається під час проведення Тижнів безпеки життєдіяльності та Днів цивільного захисту.

Стрільба з автомата проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу.

Організаційні вказівки

Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» рішення про розподіл годин для формування профілю з предмета «Захист України» приймає заклад освіти, враховуючи освітні потреби учнів, регіональні особливості, кадрове забезпечення, матеріально-технічну базу тощо. Профіль навчання формується з урахуванням можливостей забезпечити якісну його реалізацію.

Навчання предмета «Захист України» має зробити певний внесок у формування ключових компетентностей.

Компетентнісний потенціал предмета (за ключовими компетентностями)

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: - володіти високим рівнем мовної культури з метою ефективної комунікації з військовою проблематикою; - брати участь у діалогах і монологі, вести монолог з проблемних тем, пов'язаних з військовою справою; - знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію військового спрямування; - оцінювати комунікативну ситуацію, приймати професійне рішення та планувати комунікативні дії. Ставлення: - виявлення поваги до різних складових національної культури (мова, традиції, ритуали, звичаї) у повсякденному житті, під час заходів військово-патріотичного виховання; - усвідомлення значення військової справи для розвитку патріотичної особистості; - шанування державних символів України, які символізують історію державотворення. Навчальні ресурси: Електронні лексикографічні, довідникові фонди академічних установ (Інституту Історії НАН України, Інституту мовознавства імені О. Потебні НАН України тощо): інформація про історію розвитку українського війська та техніки і озброєння військової частини.
2	Спілкування іноземними мовами	Уміння: - читати і розуміти тексти, ініціювати, підтримувати і закінчувати розмови щодо роботи з пам'ятками міжнародного гуманітарного права; - брати участь в іншомовному спілкуванні (усне та письмове мовлення) щодо військової справи; - володіти культурою ділового та професійного спілкування іноземними мовами; - володіти основами ділового спілкування іноземною мовою у типових ситуаціях; - розуміти розмовне мовлення під час участі у міжнародних проектах, поїздках за кордон;

		- володіти навичками розуміння іноземної мови на слух під час повідомлень та інформації щодо надзвичайних ситуацій у мирний та воєнний час. Ставлення: - знання звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої вивчається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови; - позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв та способу життя; - культурна неупередженість і соціокультурна спостережливість, тактовність і ввічливість; - розуміння значення іноземної мови як засобу вирішення багатьох проблем міжкультурного спілкування, підвищення престижу та посилення ролі України у світі; - пошуки інформації в іноземних джерелах про тактику дій іноземних держав, зброю нового покоління та ін. Навчальні ресурси: новини іноземною мовою, військова термінологія міжнародного гуманітарного права, зустрічі з військовослужбовцями з іноземних держав на навчально-польових заняттях, зустрічі з учасниками бойових дій іноземних держав.
3	Математична компетентність	Уміння: - моделювати елементи бойових ситуацій та розкривати основні події в процесах ведення збройної боротьби, проводити певні розрахунки для прогнозування можливих результатів бойових дій; - розв'язувати вогневі задачі на ураження противника як процес знищення цілей вогнем з різних видів зброї; - визначати вихідні установки прицілу та точки прицілювання з урахуванням відстані до цілі і її розмірів; - визначати відстані на місцевості за лінійними розмірами предметів чи безпосереднім проміром (парі кроків); - розраховувати ведення стрільби з урахуванням дальності прямого пострілу; - використовувати математичні методи під час виносу точки прицілювання з урахуванням бокового вітру чи під час руху цілі; - розраховувати бойові можливості підрозділів щодо ураження противника під час різних способів ведення бою;

		- здійснювати підрахунок та аналіз частоти серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень; - визначати сторони горизонту за компасом та годинником, уміти надавати інформацію про своє місцезнаходження. Ставлення: - усвідомлення важливості математичних знань та математичного мислення під час постановки чи виконання завдань з розділів програми (вогнесва, прикладна-фізична, домедична та тактична підготовки і військова топографія). Навчальні ресурси: - постановка вогнесвих задач, визначення відстаней за допомогою лінійних розмірів, визначення бойових можливостей підрозділів, життєвих показників людини, рух за азимутом.
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях.	Уміння: - діяти за умов застосування противником хімічної зброї, отруйних речовин з метою збереження життя; - використовувати засоби індивідуального та колективного захисту і спеціальної обробки; - характеризувати надзвичайні ситуації мирного часу (землетруси, повені, пожежі, циклони); вміти діяти під час незвичайних ситуацій; - дотримуватися правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій з вибухонебезпечними предметами; - застосовувати маскування як вид бойового забезпечення, яке організовується та здійснюється з метою приховування від противника складу сил своїх військ і введення його в оману відповідно до намірів та розташування своїх підрозділів, споруд та вогневих позицій. Ставлення: - розуміння впливу військових дій на природу; - розуміння катастрофічного впливу ядерної, хімічної та біологічної зброї як руйнівної сили; - ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела життя, усвідомлення важливості бережливого природокористування; - позитивне ставлення до природних елементів, які дають можливість змінювати зовнішній вигляд бойової техніки, вирішувати проблеми підвищення міцності деталей літаків, автомобілів, танків, підводних човнів, різних видів зброї; - усвідомлення значення природних елементів у природі, які використовуються у фотоелементах,

		дають можливість «бачити» в темряві, вести бій у нічних умовах; застосовуються в атомних силових установках; використовується для створення снарядів та куль. Навчальні ресурси: - вирішення питань при діях у надзвичайних ситуаціях, засоби захисту природи від вражаючих факторів зброї масового ураження.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: - самостійно знаходити, аналізувати та добирати необхідну інформацію, обробляти її, зберігати та передавати за допомогою технічних засобів, з використанням інформаційних технологій; - використовувати інформаційно-комунікативні технології, розуміти та оцінювати різні аспекти медіаконтенту; - ефективно комунікувати за допомогою онлайн-комунікації в різноманітних формах (електронна пошта, чати, блоги, соціальні мережі тощо); - здійснювати інформаційну діяльність зі збору, обробки, передачі, збереження інформації; - формувати практичні навички зі стрільби по статичних та динамічних мішенях за допомогою лазерних електронних стрілецьких тренажерів; - працювати з комплексними навчальними пакетами (електронними підручниками); - використовувати всесвітню систему взаємополучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів. Ставлення: - усвідомлення впливу інформаційних та комунікативних технологій і пристроїв на здоров'я людини, переваг та ризиків їх застосування; - розуміння проблем та наслідків комп'ютерної залежності. Навчальні ресурси: комп'ютерні програми з тактичної та вогневої підготовки, відеоуроки з військової тематики, презентації з тем розділів програми «Захист України», комп'ютерні тести з метою оцінки знань учнів з військової справи.
6	Уміння вчитися впродовж життя	Уміння: - визначати мету навчальної діяльності, застосовувати потрібні знання і обирати необхідні способи діяльності для досягнення мети; - організовувати та планувати свою навчальну діяльність; - моделювати власний освітній напрямок, аналізувати, контролювати, коригувати та

		оцінювати результати своєї навчальної діяльності; - доводити правильність власного судження або визнавати помилковість. Ставлення: - усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; - зацікавленість у пізнанні світу; - розуміння важливості вчитися впродовж життя; - прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. Навчальні ресурси: моделювання власного освітнього напрямку з вивчення предмету.
7	Ініціативність і підприємливість	Уміння: - генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення щодо урегулювання військових конфліктів мирним шляхом; - використовувати критерії практичності, ефективності та точності, щоб обрати найкраще рішення як майбутнім військовослужбовцем, який буде діяти в сучасному загальновійськовому бою; - аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати з проблем та питань повсякденної життєдіяльності військ; - використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання взаємовідносин, та дотримання статутних положень, правил військової ввічливості, повага до командирів; - аналізувати та оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з вимогами до військовослужбовця, члена військового колективу та представника військової частини; - боротися з порушеннями правил військової дисципліни, контролювати свої емоції під час виконання складних завдань та психо-фізичного навантаження в складних ситуаціях, організовувати свій час і мобілізувати ресурси для вивчення військової справи; - оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності, виконання стройових прийомів, прийомів з основ самозахисту, нормативів з вогневої, тактичної військово-прикладної фізичної підготовки та основ цивільного захисту; - організовувати різні ігри на місцевості, відповідати за власні рішення, визнавати недоліки у тактичних діях, планувати та реалізовувати проекти на військово-спортивну

		тематику (змагання зі стрільби, воєнізовані естафети). Ставлення: - ініціативність; відповідальність, упевненість у собі; - переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; - позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших; - відвага, наполегливість, самовіддача, усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій. Навчальні ресурси: змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у тактико-стройових заняттях, практичних стрільбах, діях на місцевості.
8	Соціальна та громадянська компетентності	Уміння: - аргументувати та відстоювати свою позицію; - ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях та діях солдата в сучасному загальновійськовому бою; - співпрацювати в колективі, вносити свою частку в роботу групи для вирішення проблеми вивчення статутних положень про військову дисципліну, внутрішній порядок у військовій частині, правил поведінки військовослужбовця; - виявляти соціальні почуття, змістом яких є любов до України, сучасних Збройних Сил, готовність підпорядковуватися наказам та розпорядженням командирів та начальників, виявляти повагу в колективі; - застосовувати процедури та способи захисту власних інтересів, прав та свобод як майбутніх військовослужбовців, відповідно до законів України; - виконувати громадянський обов'язок у межах місцевої громади та держави загалом - ефективно спілкуватися, долати стереотипи, робити свідомий вибір та діяти відповідально. Ставлення: - усвідомлення людини як вищої соціальної цінності, поваги до її прав і свобод, закону; - прагнення до суспільної справедливості, рівноправності; - активна та відповідальна громадянська позиція, розуміння громадянського обов'язку; - відповідальність за спільну справу. Навчальні ресурси: Статuti Збройних Сил України, Конституція України, міжнародні правові акти, сучасна публіцистика, виконання проєктів, задачі соціального змісту.

9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: - розуміти власну національну культуру, історію створення сучасних Збройних Сил, повага до історичного минулого; - окреслювати основні тенденції розвитку культури в минулому та враховувати історичні етапи розвитку українського війська, ролі визначних полководців, значення важливих, історичних битв; - використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати значення мистецтва в історичному контексті, знати історію розвитку та класифікацію сучасної зброї; - зіставляти досягнення української культури з іншими культурами. Ставлення: - свідоме збереження і розвиток власної національної культури та історичної спадщини; - повага до культури інших країн; - відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки української та світової культур; - відкритість до міжкультурного діалогу. Навчальні ресурси: - твори військового мистецтва, творчі проекти, інтерактивні історичні заняття в краєзнавчих музеях бойової трудової слави, вивчення історії рідного краю.
10	Екологічна грамотність і здорове життя.	Уміння: - змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; - надавати допомогу собі та тим, хто її потребує, при травмуваннях, кровотечах та пораненнях; - ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогножуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини; - регулярно вдосконалювати фізичний стан, демонструвати рухові вміння і навички та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Ставлення: - відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей; - дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; - ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування; - усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії.

		Навчальні ресурси: - соціальні, екологічні та медичні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на здоров'я і безпеку людини; мультимедійні презентації до проектів, пов'язаних з добробутом, здоров'ям і безпекою життєдіяльності.
--	--	---

Планування навчального процесу здійснюється з урахуванням необхідності формування визначених ключових компетенцій.

Програмою передбачено чотири основні напрями підготовки:

- військові-історичні, правові основи захисту України;
- допризовна підготовка;
- цивільний захист;
- домедична допомога.

Структурним елементом напрямів підготовки є самостійні розділи. Усього виділяється 350 годин згідно з навчальною програмою та 80 годин за рахунок навчально-польових зборів. Планувати напрями підготовки, розділи програми варто в логічній послідовності.

З особливою ретельністю варто планувати заняття в польовому навчальному таборі, які проводяться, як правило, на базі діючих військових частин, навчальних центрів (доречно проводити за рахунок годин, виділених для навчальної практики у 10 (11) класах).

Щотижневі плани мають передбачати послідовне, повне і якісне оволодіння матеріалом на рівні знання, розуміння, уміння застосовувати, виявляти ставлення, оцінювати:

- на першому курсі – прийоми і способи дій солдата в бою;
- на польових навчальних заняттях – поглиблення, закріплення теоретичних знань та умінь застосовувати прийоми, дії, нормативи;
- на другому курсі – вивчення організації управління відділенням у бою; ознайомлення з основами ведення бою відділенням.

У процесі навчання учні повинні усвідомити основні положення Конституції України про захист Батьківщини, Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», призначення Збройних Сил та інших військових формувань України, їх особливості, засвоїти основи військової справи, цивільного захисту, домедичної допомоги, набути психологічної, фізичної готовності до військової служби, сформувати життєві компетентності, необхідні для самореалізації себе як особистості.

Порядок та критерії оцінювання навчальних досягнень

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень є знання, розуміння, уміння застосовувати, досвід творчої та практичної діяльності.

Видами оцінювання навчальних досягнень учнів є **поточне, тематичне, семестрове, річне оцінювання.**

Поточне оцінювання - процес встановлення рівня навчальних досягнень учня (учениці) в оволодінні змістом предмета, рівнем його розуміння, уміння застосовувати на практиці відповідно до вимог навчальних програм.

Об'єктом **поточного оцінювання** рівня навчальних досягнень учнів є знання, розуміння, уміння застосовувати на практиці, самостійність оцінних суджень, досвід творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі поурочного вивчення теми.

Тематичному оцінюванню навчальних досягнень підлягають основні результати вивчення теми. Інформація, отримана на підставі поточного контролю, є основною для коригування роботи вчителя на уроці.

Тематична оцінка виставляється на підставі результатів опанування учнями матеріалу теми впродовж її вивчення з урахуванням поточних оцінок, різних видів навчальних робіт (практичних, самостійних, творчих, контрольних робіт, складання нормативів, виконання контрольних вправ) та навчальної активності школярів.

Перед початком вивчення чергової теми всі учні мають бути ознайомлені з тривалістю вивчення теми (кількість занять); кількістю й тематикою обов'язкових робіт, нормативів, контрольних вправ і термінами їх проведення; умовами оцінювання.

У «Змісті навчального матеріалу та очікуваних результатах навчально-пізнавальної діяльності учнів» даної програми вказані контрольні нормативи, обов'язкові для виконання і перевірки в рамках певної теми.

За кожну тему програми всі учні мають отримати оцінки.

При виставленні тематичних оцінок враховується знання з теми, яка вивчається, та практичні навички, при цьому перевага надається навичкам:

- **«високий рівень»** – балів цього рівня заслуговують учні, які за практичні навички (виконання нормативів та вправ) отримали не нижче 10 балів, а за теоретичні знання – не нижче 7 балів;

- **«достатній рівень»** – балів цього рівня заслуговують учні, які за практичні навички (виконання нормативів та вправ) отримали не нижче 7 балів, а за теоретичні знання – не нижче 6 балів;

- **«середній рівень»** – балів цього рівня заслуговують учні, які за практичні навички (виконання нормативів та вправ) і за теоретичні знання отримали не нижче 4 балів;

- **«початковий рівень»** – бали цього рівня отримують учні, які за практичні навички (виконання нормативів та вправ) і за теоретичні знання отримали бали 3-1.

Оцінка за розділи виставляється на основі тематичних оцінок. Оцінка за напрямками підготовки виводиться так:

- **«високий рівень»** – якщо бали, отримані з допризовної підготовки не нижче високого рівня, а інших напрямів підготовки не нижче достатнього рівня;

- **«достатній рівень»** – якщо бали з допризовної підготовки не нижче достатнього рівня, а 50% балів інших напрямів підготовки не нижче середнього рівня;

- **«середній рівень»** – якщо бали початкового рівня отриманий не більше, ніж з одного напрямку підготовки, крім допризовної підготовки;

- **«початковий рівень»** – якщо з двох і більше напрямів підготовки отриманий бал початкового рівня.

Оцінка за семестр виставляється з урахуванням важливості та пріоритетності напрямів (перевага віддається оцінкам з розділів: «Вогнева підготовка», «Тактична підготовка», «Стройова підготовка», «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»).

Річна оцінка виставляється на основі семестрових оцінок.

Основними функціями оцінювання є контролювальна, навчальна, діагностична і виховна. При оцінюванні навчальних досягнень з предмета «Захист України» вчителем оцінюються: володіння теоретичними знаннями, уміння використовувати теоретичні знання при виконанні завдань різного типу, володіння практичними вміннями та навичками; нормативні показники, контрольні вправи (нормативні показники та вправи подано у навчальній програмі). Якість виконання нормативів визначає рівень індивідуальної підготовки учнів. Під час оцінювання рекомендується:

- здійснювати індивідуальний підхід, тобто створювати для учня такі умови, які відповідають особливостям його розвитку, рівню фізичного підготовленості, стану здоров'я;

- конкретизувати завдання, визначені змістом уроку, які підлягають оцінюванню;

- застосовувати гласність оцінки (свочасно інформувати учня про оцінку з коротким аналізом виконання учнем рухових, практичних дій);

- врахувати особисті досягнення учнів протягом навчального року; ступінь активності учнів на уроках.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з предмета «Захист України»

Навчальні досягнення учнів оцінюються на основі навчальної діяльності: учень характеризує, пояснює, класифікує, порівнює, оцінює, називає, застосовує, виконує, виявляє, користується, розуміє, обґрунтовує, наводить приклади, дотримується правил, що дає підстави визначити дійсний рівень знань, рухових умінь і навичок відповідно до вимог навчальної програми.

Головним критерієм оцінювання навчальних досягнень є комплексне оцінювання теоретичних знань, практичних умінь і навичок.

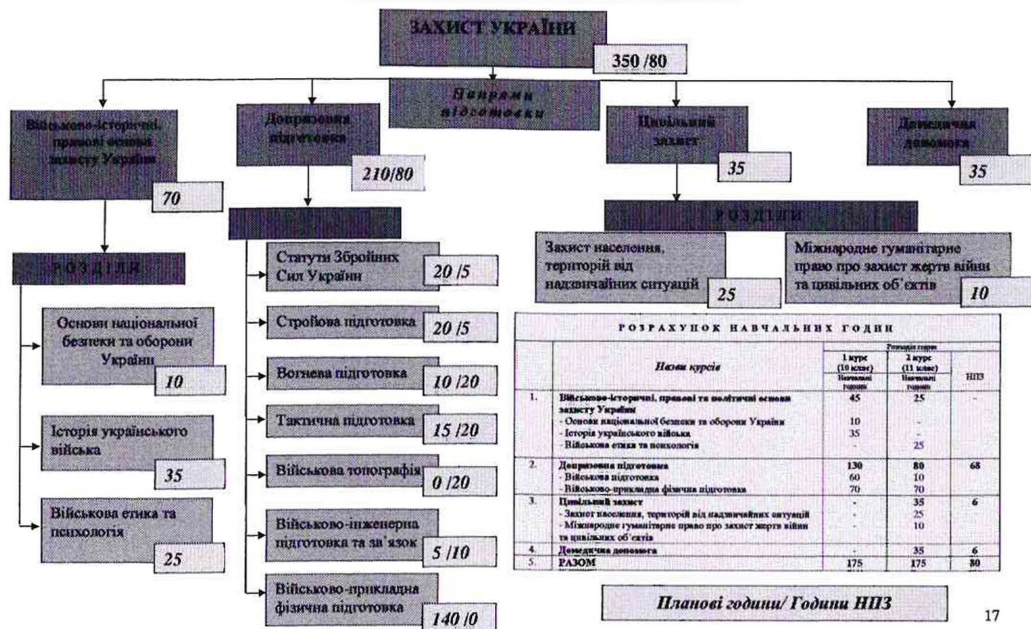
При тематичному, семестровому, річному, оцінюванні обов'язковим є врахування порядку та нормативів оцінювання, визначених для кожного напрямку підготовки, розділу програми. Оцінювання за I курс навчання здійснюється з обов'язковим урахуванням балів за результатами польових навчальних занять, які виводяться окремо з кожного курсу, розділу.

Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 12-бальною системою оцінювання.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
I Початковий	1	Учень може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи. Володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що позначаються окремими словами чи реченнями, з постійною допомогою вчителя виконує тільки фрагменти практичних завдань.
	2	Учень фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхневі уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні, має елементарні уміння і навички, практичні завдання виконує лише з допомогою вчителя.
	3	Учень відтворює менше половини навчального матеріалу, з допомогою вчителя виконує елементарні завдання, розрізняє елементи техніки виконання нормативних вимог і здатний виконати незначну їх частину.

II Середній	4	Учень знає дещо більше половини норми навчального матеріалу, здатний відтворити його, хоч не в повному обсязі, але відповідно до тексту підручника або пояснення вчителя, його уміння і навички дають змогу виконувати практичні вимоги на репродуктивному рівні.
	5	Учень розуміє основний навчальний матеріал, здатний дати визначення понять, але при цьому допускає помилки. З допомогою вчителя може логічно відтворювати значну його частину. Під час виконання практичних завдань потребує систематичної допомоги вчителя.
	6	Учень виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, відповідь його правильна, він може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, з допомогою вчителя аналізує, порівнює та робить висновки, виправляє допущені помилки, виконує окремі контрольні нормативні показники і вимоги.
III Достатній	7	Учень виявляє знання і розуміння значної частини навчального матеріалу, здатний застосовувати його на рівні стандартних ситуацій, що дає змогу самостійно виконувати більшість елементів нормативних вимог.
	8	Учень вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, аналізує, робить висновки. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими несуттєвими недоліками. Самостійно застосовує теоретичні знання для виконання практичних завдань у стандартних ситуаціях.
	9	Учень вільно володіє вивченим матеріалом, вміє узагальнювати і систематизувати інформацію, застосовує її на практиці, рівень умінь і навичок достатній для виконання повного об'єму нормативних вимог у стандартних ситуаціях.
IV Високий	10	Учень володіє глибокими, міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Виявляє творчі здібності, самостійно визначає мету власної діяльності, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до поставлених завдань, рівень умінь і навичок учня дає змогу правильно і якісно виконувати нормативні вимоги.
	11	Учень володіє узагальненими знаннями з предмета, вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, без допомоги вчителя знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості для розв'язання завдань і розширення власної пізнавальної діяльності.
	12	Учень має системні знання, виявляє здатність творчо вирішувати поставлені завдання, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, рівень умінь і навичок дає змогу виконувати нормативні вимоги на бездоганному рівні.

**1. Зміст програми та розрахунок навчального часу
з предмета «Захист України. Профільний рівень» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти
(I-II курсів закладів спеціалізованої освіти військового профілю: військових, військово-морських ліцеїв,
з посиленою військово-фізичною підготовкою)**

Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів

Напрямок підготовки

«Військово-історичні, правові основи захисту України»

Напрямок підготовки «Військово-історичні, правові та політичні основи захисту України» включає в себе розділи:

- основи національної безпеки та оборони України;
- історія українського війська;
- основи військової етики і психології.

Метою вивчення розділів є вивчення

- вимог законодавства України з питань оборони (Закони України «Про основи національної безпеки України», «Про оборону України», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України)

- історії українського війська, нормативно-правової бази з військових питань, військової символіки,

- основ військової етики та психології.

За результатами навчання учні повинні:

Знає, характеризує:

- основні вимоги законодавства України з питань оборони, національної безпеки, історію розвитку українського війська від кам'яної доби до періоду незалежної держави України, законодавчі акти, які регламентують діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань, види етикету, вимоги до морально-психологічних якостей військовослужбовців у сучасних умовах;

Уміє і застосовує:

- дотримується вимог законодавства України з питань оборони, національної безпеки, виконує вимоги нормативно-законодавчих актів в умовах службової діяльності;

- дотримується вимог військового етикету;

- формує в собі морально-психологічні якості, необхідні для військової служби.

Заняття проводяться, як правило, учителями предмету «Захист України», учителями історії. Вивчення теоретичного матеріалу курсу здійснюється як на планових заняттях, так і на виховних заходах, практичних заняттях, які доцільно проводити на базі діючих військових формувань. При плануванні навчальних занять, виховних заходів, учитель повинен пов'язувати матеріал з діяльністю військових формувань, націлюючи учнів на знання, розуміння, уміння, необхідні для продовження служби за контрактом у Збройних Силах України чи продовження навчання у ВНЗ сектору безпеки і оборони України.

Історію українського війська доцільно пов'язувати з предметом «Історія України».

Знання з військової етики та психології необхідно закріплювати і поглиблювати на заняттях з загальноосвітньої і військової підготовки, а також в умовах життєдіяльності навчального закладу.

При вивченні курсу застосовувати теоретичні і практичні форми і методи навчання.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна к-сть годин	1 курс	НПЗ	2 курс
Розділ «Основи національної безпеки та оборони України» (10 год.)					
1.	Вступне заняття.	1	1		

2.	Основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності	3	3	-	-
3.	Основні засади оборони держави, права та обов'язки громадян України у сфері оборони.	3	3	-	-
4.	Національні інтереси України та загрози національній безпеці. Воєнна доктрина України	3	3		
УСЬОГО:		10	10		
Розділ «Історія українського війська» (35 год.)					
1.	Загальні відомості про війну, військо і військове мистецтво.	3	3	-	-
2.	Передісторія розвитку Збройних Сил України.	3	3	-	-
3.	Українське військо княжих часів.	4	4	-	-
4.	Військова справа у часи Запорізької Січі.	6	6	-	-
5.	Українські військові формування в XVIII – XIX ст.	2	2	-	-
6.	Збройні формування України в період Першої світової війни та Визвольних змагань 1917–1921 рр.	4	4	-	-
7.	Військове будівництво в Радянській Україні.	1	1	-	-
8.	Українські військові формування періоду Другої світової війни та другої половини XX ст.	4	4	-	-
9.	Збройні Сили незалежної України.	2	2	-	-
10.	Військова присяга і військова символіка України.	1	1	-	-
11.	Законодавство України про військову службу.	2	2	-	-
12.	Тематичне, семестрове оцінювання навчальних досягнень.	3	3	-	-
УСЬОГО:		35	35	-	-
Розділ «Військова етика і психологія» (25 год.)					
1.	Психологічні властивості, пізнавальні процеси особистості військовослужбовця	4	-	-	4
2.	Особистість військовослужбовця, становлення особистості у ході військової діяльності	4	-	-	4
3.	Психологія військового колективу.	6	-	-	6
4.	Методи вдосконалення морально-психічної готовності до військової служби.	9	-	-	9

5.	Тематичне, семестрове оцінювання навчальних досягнень.	2	-	-	2
	УСЬОГО:	25	-	-	25

Особливості оцінювання історії українського війська

При оцінюванні навчальних досягнень з історії українського війська за основу береться:

- поступове зростання рівня вимог до учнів від класу до класу відповідно до рівня набуття учнями ключових та предметних компетентностей;
- рівень оволодіння основними питаннями змісту та переліком вмінь і навичок, що їх учні мають набути під час вивчення курсів історії України та всесвітньої історії відповідно з врахуванням вікових особливостей пізнавального процесу школярів.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня (учениці)
Початковий	1	Учень (учениця) може повторити тему уроку, назвати одне-два поняття, які вивчалися протягом теми, одну-дві події, персоналії чи історико-географічні об'єкти, що вивчалися протягом теми.
	2	Учень (учениця) називає декілька подій, дат, історичних постатей або історико-географічних об'єктів; вибирає правильний варіант відповіді на рівні «так - ні»; має загальне уявлення про лічбу часу в історії
	3	Учень (учениця) двома-трьома простими реченнями може розповісти про історичну подію чи постать; впізнати її за описом; співвіднести рік зі століттям, століття – з тисячоліттям; може пояснити легенду історичної карти
Середній	4	Учень (учениця) репродуктивно відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, з використанням понять та термінів, що подані у тексті підручника, називаючи одну-дві основні дати; розпізнає на історичній карті різноманітні історико-географічні об'єкти та використовує карту для локалізації історичного змісту підручника за допомогою вчителя
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя відтворює основний зміст навчальної теми, визначає окремі ознаки історичних понять, називає дати подій, що вивчаються; показує на карті історико-географічний об'єкт з використанням легенди карти; розпізнає різноманітні історичні джерела за їх видами (речові, візуальні, етнографічні, текстові тощо)
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал теми, розповідає про історичну постать на основі матеріалів підручника, встановлює хронологічну послідовність трьох-чотирьох подій; користується джерелами історичної інформації і за допомогою вчителя використовує для пояснення основного змісту теми
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно і логічно відтворює навчальний матеріал теми, виявляє розуміння історичної термінології, характеризує події (причини, наслідки, значення), виокремлює деякі ознаки явищ та процесів; самостійно «читає» історичні карти з допомогою їх легенди; самостійно працює з матеріалами підручника, встановлює відповідність подій та явищ

Рівні навчальних досягнень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня (учениці)
	8	Учень (учениця) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, дає правильне визначення історичних понять та користується ними, аналізує описані історичні факти, порівнює однорідні історичні явища, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними, встановлює синхронність подій у межах періоду з курсу історії України та всесвітньої історії; використовує історичну карту як джерело знань
	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; розпізнає історичний факт та його інтерпретацію; дає порівняльну характеристику історичних явищ, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; синхронізує події у межах курсу, аналізує зміст історичної карти
Високий	10	Учень (учениця) використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; виявляє розуміння історичних процесів; робить аргументовані висновки, спираючись на запропоновані історичні джерела; порівнює і систематизує дані історичних джерел, включаючи історичні карти; синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії в межах вивченого історичного періоду
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може аргументовано висловлювати власні судження в усній та письмовій формі, співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії; аналізує історичні джерела в їх багатоаспектному та багато перспективному вимірі.
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує історичні явища, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему і визначити шляхи її розв'язання; самостійно добирає інформацію про минуле, аналізує та узагальнює її, пов'язує конкретну тему з широким історичним контекстом, використовує міжпредметні зв'язки.

Особливості оцінювання розділів «Основи національної безпеки та оборони України», «Військової етики і психології»

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
I. Початковий	1	Учень може усно відтворити один-два світоглядні поняття окремої теми.
	2	Учень може на рівні «так-ні» усно відтворити кілька термінів, обрати правильний варіант відповіді із двох запропонованих.
	3	Учень може двома-трьома простими реченнями передати зміст частини теми, знайти відповідь на запитання у тексті підручника.
II. Середній	4	Учень може відповісти на окреме запитання з допомогою вчителя, репродуктивно відтворити частину навчального

		матеріалу теми чотирма-шістьма простими реченнями, дати визначення світоглядних понять.
	5	Учень може відтворити основний зміст навчальної теми, відповідаючи на запитання вчителя; визначає окремі ознаки людино-світознавчих понять.
	6	Учень у цілому самостійно відтворює частину навчального матеріалу теми, у цілому правильно вживає світоглядні терміни, самостійно розв'язує прості завдання; може користуватись з допомогою вчителя текстами першоджерел, довідковими матеріалами тощо.
III. Достатній	7	Учень може самостійно викласти матеріал теми, застосовуючи необхідну термінологію, дати визначення понять, може підтвердити одним-двома аргументами висловлене ним оцінювальне судження, знайти необхідну аргументацію для підтвердження своєї думки.
	8	Учень володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією; може зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію з допомогою учителя; складати найпростіші таблиці, схеми, аналізувати текст-інформацію з допомогою вчителя.
	9	Учень оперує вивченим матеріалом на рівні теми, може самостійно його відтворювати, аналізувати основні положення теми, давати відгук (рецензію) на відповідь іншого учня; самостійно розв'язувати світоглядні задачі середнього рівня складності.
IV. Високий	10	Учень вільно викладає світоглядні питання, застосовуючи необхідну термінологію та теоретичну базу; може використовувати інформацію з додаткової літератури (використання додаткової літератури не є обов'язковою вимогою), виконувати з допомогою вчителя завдання вищого рівня; самостійно складати таблиці, структурно-логічні схеми з світоглядних проблем.
	11	Учень володіє глибокими і міцними знаннями, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати; самостійно користується інформаційними джерелами, усвідомлювати на їх основі свій життєвий досвід, критично ставитись до фактів реальної дійсності.
	12	Учень ґрунтовно викладає світоглядні проблеми, висловлює власну позицію і переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує різноманітні джерела інформації, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання і вміння в практичній діяльності (участь у дискусіях, засіданнях круглих столів тощо); може самостійно перетворювати різноманітні світоглядні положення у власні погляди

Напрям підготовки «Допризовна підготовка»

Допризовна підготовка включає в себе розділи:

1. Військова підготовка:

- Статути Збройних Сил України;
- стройова підготовка;
- вогнева підготовка;
- тактична підготовка;
- військова топографія;
- військово-інженерна підготовка та зв'язок.

2. Військово-прикладна фізична підготовка.

Вивчення напряму підготовки «Допризовна підготовка» здійснюється протягом усього періоду навчання в закладі на планових уроках, позакласних заходах у формі теоретичних, практичних та комплексних занять.

З метою вдосконалення практичних навичок та дій у закладі плануються тренування в ранковий та вечірній час, спортивні змагання.

Проведення занять з розділів військової підготовки слід проводити в такій послідовності:

- визначити тему, мету, навчальні завдання уроку;
- опрацювати положення основних документів, навчальної літератури, цільові рекомендації, додаткові матеріали, методичні посібники;
- розробити план-конспект проведення заняття;
- підготувати місце для проведення заняття;
- під час самостійної підготовки проконтролювати готовність учнів до заняття.

На занятті рекомендується виділити такі етапи:

- **вступна частина:** прийняття доповіді від заступника командира класу, перевірка наявності учнів, їх зовнішнього вигляду, оголошення теми, мети заняття, навчальних завдань, актуалізація опорних знань; після цього перевірити рівень засвоєння матеріалу, який вивчався на попередніх уроках;

- **основна частина:** учитель оголошує питання, які будуть розглядатися; на заняттях необхідно роз'яснювати, що повсякденне життя і діяльність Збройних Сил організовуються відповідно до вимог нормативних документів і є законом військового життя, точне їх виконання – обов'язок кожного військовослужбовця.

На заняттях потрібно наводити приклади зразкового виконання службових обов'язків солдатами (матросами), офіцерами Збройних Сил України, виконання ними вимог Військової присяги та Статутів.

Для розвитку в учнів кмітливості, самостійності, прищеплення їм навичок свідомого виконання вимог нормативних документів на заняттях необхідно створювати ситуації, у яких учні самостійно приймають рішення і виконують практичні дії, передбачені навчальними програмами.

Кожне заняття закінчується коротким підведенням підсумків, відповідями на поставлені питання та постановкою завдань на самостійну підготовку.

Розділ «Статут Збройних Сил України»

Метою вивчення розділу «Статут Збройних Сил України» є засвоєння основних положень військових Статутів Збройних Сил України, значення їх у житті та діяльності військ, формування почуття відповідальності за дотримання вимог статутів; розвиток у учнів здатностей, які забезпечують формування у них практичних навичок у виконанні обов'язків при несенні служби в добовому наряді, якісне виконання вимог статутів внутрішньої служби, вартової служби.

За результатами навчання учень (учениця):

Знає:

- основні положення Статутів Збройних Сил України,
- основні положення, які забезпечують виконання службових обов'язків солдата, командира підрозділу;
- форми та методи роботи командира щодо підтримання внутрішнього порядку та військової дисципліни у підрозділі

характеризує:

- питання організації виховної роботи командира відділення з підлеглими, зміцнення військової дисципліни, підтримання внутрішнього порядку, основи законодавства України про кримінальну відповідальність за військові та державні злочини.

уміє і застосовує:

- виконує і застосовує вимоги статутів Збройних Сил України у повсякденному житті;

- підтримує внутрішній порядок у підрозділі відповідно до вимог статутів Збройних Сил України, застосовує їхні положення при організації внутрішньої, вартової служб і організації побуту особового складу підрозділу в умовах як у мирний, так і воєнний час (особливий період).

- сумлінно виконувати службові обов'язки, підтримує дисципліну і статутний внутрішній порядок у підрозділі та практично виконує вимоги статутів при несенні служби в добовому наряді і в повсякденному житті.

Теоретичні заняття проводяться у взводах (класах) з роз'ясненням вимог Статутів і комплексним застосуванням технічних засобів навчання (плакатів, навчальних кінофільмів, комп'ютерів тощо). Практичні заняття проводяться на базі військових частин, містечок, у місцях несення служби добовими нарядами.

Усі теоретичні питання, які виносяться на розгляд, повинні бути підкріплені конкретними прикладами їх практичного застосування у повсякденному житті військ.

Заняття проводяться в складі класів.

При підготовці до уроку вчитель повинен:

- визначити тему, мету, навчальні завдання уроку;
- опрацювати положення Статуту Збройних Сил України, цільові рекомендації по підготовці, додаткові матеріали методичних посібників;
- підготувати план-конспект проведення занять;
- провести інструктивно-методичне заняття з учнями;
- підготувати місце для проведення занять;
- на самостійній підготовці проконтролювати готовність учнів до уроку.

Кожне заняття закінчується коротким підведенням підсумків, відповідями на запитання учнів та постановкою завдань на самостійну підготовку. Протягом уроку керівник повинен оцінити дії кожного учня.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Військовослужбовці та взаємовідносини між ними.	3	2	-	1
2.	Розміщення військовослужбовців.	1	1	-	1
3.	Розподіл часу і повсякденний порядок.	2	1	-	-
4.	Добовий наряд.	2	1	1	-
5.	Підйом за бойовою тривоگو та збір.	1	-	1	-
6.	Військова дисципліна. Обов'язки та відповідальність військовослужбовців за її дотримання.	2	2	-	-
7.	Заохочення та стягнення, що застосовуються до військовослужбовців.	2	1	-	1
8.	Основи організації та несення вартової служби.	2	1	1	-
9.	Особливості внутрішньої служби під час розташування на полігонах та в таборах	1	1	-	-
10.	Порядок збереження та обліку військової зброї та боєприпасів у підрозділі	3	1	1	1
11.	Закони України про кримінальну відповідальність за військові та державні злочини.	2	1	-	1
12.	Заяви, пропозиції та скарги.	1	1	-	-
13.	Зміст та методи виховної роботи командира відділення з виховання підлеглих, зміцнення військової дисципліни, підтримання внутрішнього порядку в підрозділі.	3	2	1	-
	Разом:	25	15	5	5

Розділ «Стройова підготовка»

Метою вивчення розділу «Стройова підготовка» є засвоєння положень Стройового Статуту Збройних Сил України, значення його у життєдіяльності військ, формування почуття відповідальності за дотриманням вимог статуту військовослужбовцями в повсякденному житті, вивчення положень стройового Статуту та відпрацювання навиків виконання стройових прийомів і дій: швидкості реакції, координації і краси рухів; формування почуття особистої відповідальності за свої дії, вміння узгоджувати власні дії з діями колективу; виховання акуратності, військової виправки, витривалості.

За результатами навчання учень (учениця):

Знає:

- основні положення Стройового Статуту Збройних Сил України
- обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю,
- зміст команд Стройового Статуту та порядок їх виконання
- вимоги щодо віддання військового вітання
- форми організації та методи проведення занять зі стройової підготовки;

характеризує:

- питання організації виховної роботи командира відділення з підлеглими, зміцнення військової дисципліни, підтримання внутрішнього порядку, основи законодавства України про кримінальну відповідальність за військові та державні злочини;

виконує:

- особисто виконує і застосовує вимоги загальних положень Стройового статуту Збройних Сил України у повсякденній діяльності;
- чітко і правильно виконує всі стройові прийоми й дії на заняттях та в повсякденному житті;
- виконує обов'язки солдата та командира відділення перед шиккуванням і в строю;
- має зразковий зовнішній вигляд та суворо дотримуватися правил носіння військової форми одягу;
- виконує стройові прийоми на місці і в русі;
- правильно діє в строю в складі відділення, взводу і керує ними;
- злагоджено діє в складі підрозділів у пішому порядку;
- організовує та методично правильно проводить заняття зі стройової підготовки з відділенням.

Вивчення положень Стройового статуту здійснюється в обладнаних класах, спеціалізованих містечках, приміщеннях для розміщення підрозділів та інших місцях, де є можливість провести теоретичні і практичні заняття з виконання вимог Статуту.

На практичних заняттях вивчається порядок виконання одиночних стройових прийомів без зброї та зі зброєю, управління строєм підрозділу, виконання обов'язків військовослужбовців перед шиккуванням і в строю.

Удосконалення знань положень Статуту і відповідних навичок здійснюється при виконанні дій у добовому наряді, обов'язків у повсякденному житті навчального закладу, на польових навчальних зборах. Практичні заняття і тренування зі стройової підготовки проводяться на стройовому плацу. Кожне з занять має бути чітко організованим і передбачити ефективне використання навчального часу, 80-90% якого відводиться на практичне відпрацювання стройових прийомів і дій.

Усі теоретичні питання, які виносяться на розгляд, повинні бути підкріплені конкретними прикладами їх практичного застосування у повсякденному житті військ. Обов'язково треба акцентувати увагу учнів на тісному взаємозв'язку стройової підготовки з іншими розділами програми «Захист України» (вогневою, тактичною підготовкою)

Заняття проводяться в складі класів.

При підготовці до уроку вчитель повинен:

- визначити тему, мету, навчальні завдання уроку;

- опрацювати положення Статуту Збройних Сил України, цільові рекомендації по підготовці, додаткові матеріали методичних посібників;
- підготувати план-конспект проведення занять;
- провести інструктивно-методичне заняття з учнями;
- підготувати місце для проведення занять;
- на самостійній підготовці проконтролювати готовність учнів до уроку.

Заняття зі стрйової підготовки рекомендується проводити в такій послідовності: вишикувати клас, перевірити наявність учнів, звернути увагу на їх зовнішній вигляд, оголосити тему, мету заняття, навчальні завдання, після цього перевірити знання вимог стрйового Статуту, повторити деякі стрйові прийоми, що вивчалися на попередніх уроках.

У основній частині вчитель перераховує стрйові прийоми, які будуть вивчатися, пояснює їх призначення, називає команду, за якої вони виконуються, і доводить порядок їх виконання, після чого показує прийом у такій послідовності:

- показ прийому в цілому;
- показ елементів прийому з коротким поясненням порядку їх виконання.

Показувати прийом слід стоячи лицем до строю, потім вздовж строю, а в деяких випадках – від строю (стрйова стійка, відхід від начальника та інші).

Для показу деяких прийомів і дій, наприклад, виконання військового вітання, підхід до начальника, відхід від нього та інші, керівник використовує своїх помічників.

Після цього вчитель проводить тренування, у ході якого всі учні виконують прийоми за командою.

До контролю за виконанням тренувальних вправ керівник може залучати командирів відділень.

З метою здійснення контролю за якістю виконання прийому вчитель зосереджує увагу по чергово на кожному учневі, вказуючи при цьому на помилки, які допускаються. Удосконалення навиків у виконанні прийому слід проводити попарно: у кожній парі учні по черзі подають команди один одному.

Кожне заняття закінчується коротким підведенням підсумків, відповідями на запитання учнів та постановкою завдань на самостійну підготовку. Протягом уроку керівник повинен оцінити дії кожного учня.

При оцінюванні дотримуватися рекомендацій щодо оцінювання стрйової підготовки.

Особливості оцінювання стрйової підготовки

Одиночна стрйова підготовка військовослужбовців перевіряється і оцінюється за такими стрйовими прийомами і діями:

- вихід із строю і підхід до начальника;
- повороти на місці;
- повороти в русі;
- стрйовий крок;
- віддання військового привітання;
- прийоми зі зброєю;
- стрйова стійка.

Техніка виконання кожного стрйового прийому оцінюється так:

- **високий рівень** – стрйовий прийом виконано точно, впевнено, красиво, у суворій відповідності до вимог стрйового Статуту:

- **12 балів** – учень має системні знання стрйового Статуту, самостійно обґрунтовує призначення стрйових прийомів;
- **11 балів** – учень володіє глибокими знаннями стрйового Статуту, в основному обґрунтовує призначення стрйових прийомів;
- **10 балів** – учень володіє узагальненими знаннями стрйового Статуту, самостійно висловлює власні думки про призначення стрйових прийомів.

- **достатній рівень** – стрийовий прийом виконано точно, впевнено, у відповідності до вимог стрийового Статуту, але при цьому допущено не більше двох помилок:

- **9 балів** – учень вільно володіє знаннями стрийового Статуту, в основному знає призначення стрийових прийомів;
- **8 балів** – учень має достатні знання стрийового Статуту, обґрунтовує призначення стрийових прийомів з деякими неточностями;
- **7 балів** – учень виявляє знання і розуміння стрийового Статуту, частково знає призначення стрийових прийомів.

- **середній рівень** - стрийовий прийом виконано у відповідності до вимог стрийового Статуту, але при цьому допущено не більше трьох помилок:

- **6 балів** – учень виявляє знання і розуміння основних положень стрийового Статуту, з допомогою вчителя може сформулювати призначення окремих стрийових прийомів;
- **5 балів** – учень розуміє основний зміст положень стрийового Статуту але при цьому допускає помилки у визначеннях, поняттях, потребує систематичної допомоги при формулюванні призначення стрийових прийомів;
- **4 бали** – учень розуміє близько половини змісту положень стрийового Статуту, формулює призначення окремих стрийових прийомів.

- **початковий рівень** – прийом виконано у невідповідності до Статуту або допущено більше трьох помилок:

- **3 бали** – учень розуміє менше половини змісту положень стрийового Статуту;
- **2 бали** – учень фрагментарно відтворює незначну частину змісту положень стрийового Статуту;
- **1 бал** – учень відтворює деякі елементи положень стрийового Статуту.

Оцінка кожному учневі за стрийову підготовку складається із балів, отриманих за виконання кожного стрийового прийому:

- **високий рівень** – якщо не менше 50% стрийових прийомів виконано на високому рівні (10-12 балів), а всі інші – не нижче достатнього рівня (7-9 балів), при цьому зовнішній вигляд оцінено «задовільно»;

- **достатній рівень** - якщо не менше 50% стрийових прийомів виконано на високому та достатньому рівнях, а інші – не нижче середнього рівня, при цьому бал за зовнішній вигляд – «задовільно»;

- **середній рівень** – якщо не більше, ніж з двох оцінених стрийових прийомів отримано бал початкового рівня, при цьому бал за зовнішній вигляд оцінено «задовільно»;

- **початковий рівень** – якщо більше ніж з двох оцінених прийомів отримано бал початкового рівня.

Стан зовнішнього вигляду учня перевіряється і оцінюється за такими параметрами:

- стан головного убору;
- зачіска і чистота волосся;
- стан одягу, взуття;
- наявність речей особистої гігієни;
- наявність форменої атрибутики та відповідність її встановленим зразкам.

Оцінка за стан зовнішнього вигляду визначається:

- «задовільно» – не більше 2-х зауважень;
- «незадовільно» – більше 2-х зауважень.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Загальні положення Стройового Статуту Збройних Сил України.	2	1	-	1
2.	Стройові прийоми та рух без зброї.	8	4	3	1
3.	Стройові прийоми та рух зі зброєю.	5	2	2	1
4.	Виконання військового вітання, вихід із строю, повернення у стрій та підхід до начальника.	4	3	-	1
5.	Стрій відділення, взводу в пішому порядку	5	4	-	1
6.	Контроль навчальних досягнень учнів.	1	1	-	-
	Разом:	25	15	5	5

Розділ «Вогнева підготовка»

Вогнева підготовка є однією із складових військової підготовки, метою вивчення цієї тематики є навчання учнів умілого застосування стрілецької зброї, максимального використання її бойових можливостей, виховання почуття бережливості та відповідальності при користуванні зброєю.

За результатами вивчення розділу «Вогнева підготовка» учень (учениця):

Знає:

- бойові можливості і загальну будову стрілецької зброї, боєприпасів, гранат, основи і правила стрільби, заходи безпеки при користуванні зброєю.

Характеризує:

- умови виконання навчальних вправ та нормативів з вогневої підготовки.

Уміє і застосовує:

- готує зброю до стрільби і утримувати її в постійній бойовій готовності;
- веде ефективний вогонь в будь-якій обстановці;
- вражає ціль, як правило, з першого пострілу, вибирає вогневу позицію і ціль,
- виконує прийоми і правила стрільби, нормативи згідно з вимогами програми;
- дотримується заходів безпеки при користуванні зброєю.

Заняття з вогневої підготовки проводяться вчителями в класах вогневої підготовки, спеціальних вогневих містечках.

Заняття на навчально-польовому зборі проводяться, як правило, на полігоні, стрільбищі.

На практичних заняттях зазвичай відпрацьовуються і удосконалюються навички дій зі зброєю, правила стрільби, метання ручних гранат. У «Змісті навчального матеріалу та очікуваних результатах навчально-пізнавальної діяльності учнів» даної програми вказані контрольні нормативи, обов'язкові для виконання і перевірки.

Систематичне поєднання теоретичних занять з практичними навичками забезпечить високі результати.

В заключній частині командир класу підводить підсумок і відповідає на запитання, ставить завдання на самостійну підготовку.

Особливості оцінювання вогневої підготовки

Оцінювання теоретичних знань, навчальних досягнень учнів з вогневої підготовки здійснюються згідно з критеріями, а практичних – відповідно до нормативів:

- **високий рівень** – учень виконав норматив правильно, у повному обсязі і вклався у відведений час;
- **достатній рівень** – учень вклався у час, виконав норматив у повному обсязі, але при цьому допустив одну помилку;
- **середній** – учень вклався у час, виконав норматив у неповному обсязі і допустив дві помилки;
- **початковий рівень** – учень не вклався у час, виконав норматив у неповному обсязі і допустив три і більше помилок.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Вогнева підготовка як один із видів бойової підготовки, її зміст і значення. Заходи безпеки.	1	1	-	-

2.	Матеріальна частина зброї АК-74, РКК.	4	2	-	2
3.	Догляд за зброєю.	1	-	1	-
4.	Бойова техніка та озброєння механізованого взводу.	1	-	1	-
5.	Прийоми та правила стрільби з автомата та кулемета.	5	3	1	1
6.	Правила стрільби по нерухомих цілях.	2	1	1	-
7.	Стрілецько-тренувальні прилади.	1	1	-	-
8.	Стрільба по нерухомих цілях.	4	2	-	2
9.	Матеріальна частина СГД.	1	1	-	-
10.	Матеріальна частина пістолета Макарова.	1	1	-	-
11.	Матеріальна частина ручних гранат, прийоми та правила їх метання.	2	1	1	-
12.	Призначення та бойові властивості ручного протитанкового гранатомета.	1	1	-	-
13.	Внутрішня та зовнішня балістика.	1	1	-	-
	УСЬОГО:	25	15	5	5

Розділ «Тактична підготовка»

Тактична підготовка є однією із найважливіших тем розділу «Військової підготовки», яка найповніше забезпечує комплексне вивчення учнями курсів та розділів предмета «Захист України». Вона об'єднує в єдиний комплекс знання, уміння і навички, здобуті учнями на заняттях з вогневої, інженерної, стрийової, фізичної підготовки та інших предметів

Метою вивчення тематики «Тактична підготовка» є засвоєння основних положень щодо підготовки та ведення сучасного бою; організації бойового забезпечення, а також прийомів і способів дій солдата в бою у складі відділення, формування таких якостей, як витривалість, дисциплінованість, вміння швидко орієнтуватися в обстановці, оцінювати її і приймати правильні рішення, координувати свої дії з діями підрозділу.

За результатами вивчення тактичної підготовки учні повинні:

Знає:

- основи загальновійськового бою,
- обов'язки особового складу відділення в бою,
- основи організації бою відділення,
- види вогню і маневру,
- організацію механізованого відділення.

Характеризує:

-основні бойові характеристики танків, БМП, які знаходяться на озброєнні, та їх призначення;

- основи бойових дій взводу.

Усі заняття з тактичної підготовки

Уміє і застосовує:

- прийоми та способи дій солдата на полі бою,
- засоби пересування на полі бою,
- обирає вогневу позицію та обладнує її,
- веде спостереження в заданому секторі,
- визначає розташування цілей відносно визначених орієнтирів,
- доповідає про результати спостереження,
- вогневі засоби відділення в бою,
- передає команди та сигнали управління по радіо.

Урок необхідно починати з шиккування, перевірки зовнішнього вигляду, тренування виконання стрийових прийомів.

На теоретичних заняттях учні вивчають загальні положення бойових статутів щодо підготовки та ведення загальновійськового бою. Основним методом теоретичних занять є демонстрація бою відділення механізованого взводу сучасними графічно-інформаційними технологіями, в тому числі комп'ютерне моделювання бойових дій та імітація бою на місцевості.

Основним методом навчання на практичних (тактико-стрийових, тактичних) заняттях є вправа (тренування) з виконання прийомів і способів дій. На практичних заняттях учні оволодівають прийомами і способами дій солдата в бою, удосконалюють дії солдата у складі відділення в основних видах бою. За необхідності можуть застосовуватися пояснення і показ. Вчителями (викладачами) створюються можливі ситуації, що вимагають прийняття рішень з дотримання кодексу поведінки учасниками бойових дій, під час відпрацювання яких учні отримують практичні навички і удосконалюють теоретичні знання щодо застосування норм міжнародного гуманітарного права. На тактико-стрийових заняттях відпрацьовуються прийоми і способи дій частинами, а потім у цілому. Недостатньо вивчені прийоми і способи дій повторюються до тих пір, поки учні не навчаться виконувати їх правильно.

Особливістю практичних занять і військової тактичної гри є створення у ході тактичних дій екстремальних та стресових ситуацій за рахунок обмеження часу на

виконання та ускладнення нормативних завдань, несподівана постановка ввідних та інше. Тим самим тактична підготовка сприятиме морально-психологічній готовності молоді до військової діяльності.

Усі тактико-стройові заняття рекомендується проводити з навчальною зброєю, протигазами та іншим знаряддям.

Під час занять відпрацьовуються нормативи, що є складовими змісту навчальних питань. Їх результати враховуються при оцінюванні навчання із тактичної підготовки. У «Змісті навчального матеріалу та очікуваних результатах навчально-пізнавальної діяльності учнів» даної програми вказані контрольні нормативи, обов'язкові для виконання і перевірки.

Проводячи заняття в польових умовах, керівнику під час пересування до навчальних місць слід проводити тренування.

Питання, які виносяться на заняття, необхідно компонувати в логічній послідовності. Закінчуючи виклад попереднього питання і оголошуючи наступне, необхідно подбати, щоб виникла щоразу проблемна ситуація, яка розв'язується під час вивчення наступного питання.

До проведення занять у ролі помічників учитель може залучати командирів відділень, з якими напередодні обов'язково проводить інструктивно-методичне заняття.

Під час проведення польових навчальних занять на базі військової частини учні повинні ознайомитися з бойовими можливостями озброєння та бойової техніки.

Заняття з тактичної підготовки повинні проводитися відповідно до вимог наказів Міністра оборони, організаційно-методичних вказівок головнокомандуючого Сухопутними військами, бойових статутів, настанов, курсів стрільби, програм і нормативів із бойової підготовки.

У сучасних умовах при підготовці до уроків з вивчення тактичної підготовки варто враховувати бойовий досвід сучасних Збройних Сил України, аналізувати бойові можливості, прийоми і способи дій військ армій провідних країн світу.

Особливості оцінювання тактичної підготовки

При оцінюванні навчальних досягнень з тактичної підготовки поряд з теоретичними знаннями, які оцінюються згідно з критеріями, враховується виконання таких практичних нормативів:

- приховане висування до об'єкту противника: переповзання, перебіжка і переповзання;
- пересування на полі бою: перебіжки, переповзання;
- складання схеми місцевості;
- виявлення цілей вдень;
- підготовка для стрільб із різних положень (лежачи, з коліна, стоячи, з-за укриття) при діях у пішому порядку;

- підготовка до подолання зараженої ділянки місцевості;

Оцінювання теоретичних знань учнів здійснюється відповідно до вимог критеріїв оцінювання. Результати вивчення оцінюються з урахуванням виконання нормативів. Учень може бути оцінений:

- **«Високий рівень»** – якщо не менше 50% нормативів програми виконано на високому рівні, інші не нижче достатнього рівня.
- **«Достатній рівень»** – якщо не менше 50% нормативів виконано на високому та достатньому рівні, всі інші не нижче середнього рівня.
- **«Середній рівень»** – 50% нормативів виконано на високому, достатньому, середньому рівнях.
- **«Початковий рівень»** – менше 50% нормативів виконано на високому, достатньому, середньому рівнях.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Бойовий Статут Сухопутних військ, частина III (взвод, відділення, танк)	4	3	1	-
2.	Основи загальновійськового бою.	4	2	2	-
3.	Основи оборони.	6	2	4	-
4.	Основи наступу.	6	2	4	-
5.	Бойове використання відділення при виконанні різних бойових задач.	8	3	5	-
6.	Види бойового забезпечення та його задачі.	7	3	4	-
8.	УСЬОГО:	35	15	20	-

Розділ «Військова топографія»

Метою військової топографії та туризму є розвиток спостережливості, точності, уваги, вміння аналізувати і робити висновки про можливий вплив особливостей місцевості на виконання бойових завдань; підготовка до походу, обладнання намету, організація відпочинку, приготування їжі.

За результатами навчання учні повинні:

Знає:

- прийоми орієнтування на місцевості без карти;

Уміє користуватися:

- визначає своє місце перебування,
- орієнтується на місцевості без карти,
- рухається за азимутами.

Характеризує:

- різновиди і тактичні особливостями місцевості.

Заняття проводяться на місцевості. Учитель розповідає про засоби і прийоми визначення сторін горизонту, демонструє ці прийоми, пояснює порядок роботи з компасом, визначення напрямків (азимутів) на предмет, порядок руху за азимутом і обхід перешкод. Під час проведення заняття вчитель повинен зацікавити учнів, мотивувати вивчення теми, переконати в тому, що знання, вміння та навички, набуті на заняттях, потрібні їм не лише як майбутнім воїнам, але й у повсякденному житті. Потім проводиться тренування самостійного виконання цих прийомів кожним учнем.

Заняття необхідно проводити з використанням туристичних засобів, відповідного обладнання, при цьому формувати навички та уміння з туризму.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Орієнтування на місцевості і рух за азимутом.	20	-	20	-
	УСЬОГО:	20	-	20	-

Розділ «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»

Метою військово-інженерної підготовки та зв'язку є вивчення призначення інженерного майна, прийомів та засобів маскування, видів окопів та їх елементів, призначення і види інженерних та вибухових загороджень, а також основи інженерного забезпечення загальновійськового бою, вивчення основних положень та практична робота з засобами зв'язку, а також знання правил ведення переговорів і порядок передачі сигналів, команд.

За результатами навчання учні повинні:

Знає:

- мету, засоби та прийоми маскування,
- елементи і розміри окопу на відділення,
- послідовність інженерного обладнання та маскування позицій,
- загальні характеристики радіостанцій ротної мережі та засоби телефонного зв'язку,
- правила радіопереговорів та порядок подачі сигналів та команд.

Характеризує:

- табельні засоби маскування;
- інженерні вибухові та невибухові, протитанкові та протипіхотні загородженнями;
- радіостанції батальйонної мережі.

Уміє і застосовує:

- проводить самоокопування в бою, устатковувати окоп для стрільби з коліна, стоячи, проводити його маскування;
- експлуатує радіостанції ротної мережі.

Заняття рекомендується проводити в комплексі з тактичною, вогневою підготовкою та цивільним захистом.

Теоретичні заняття слід проводити в класі з обов'язковим використанням плакатів, схем, макетів.

Практичні заняття варто проводити в полі під час польових навчальних занять з відпрацюванням нормативів.

Особливості оцінювання з військово-інженерної підготовки

Індивідуальне оцінювання здійснюється шляхом оцінювання практичних дій (за виконання нормативів) та перевірки теоретичних знань:

- **високий рівень** – оцінка за практичні дії (виконання нормативів) – 10,11,12 балів, за знання теоретичних питань – не нижче 7,8,9 балів;
- **достатній рівень** – оцінка за практичні дії (виконання нормативів) – не нижче 7,8,9 балів, оцінка за знання теоретичних питань – не нижче 4,5,6 балів;
- **середній рівень** – обидві оцінки не нижче 4, 5, 6. Якщо знання теоретичних питань програми не перевіряється, індивідуальна оцінка визначається тільки оцінкою за практичні дії (виконання нормативів); середній рівень, якщо оцінка за практичне виконання нормативів не нижча 7, 8, 9, а оцінка за знання теоретичних питань – не нижча 4,5,6;
- **початковий рівень** – результати перевірки не відповідають вимогам середнього рівня.

Теоретичні та практичні заняття проводити з обов'язковим забезпеченням діючими засобами зв'язку. Під час вивчення предмета кожен учень повинен практично здійснювати тренування з експлуатації радіостанцій.

На заняттях у польовому навчальному таборі тактичну, вогневу підготовку рекомендується проводити з використанням учнями засобів зв'язку.

Особливості оцінювання військово-інженерної підготовки

зі зв'язку

Індивідуальне оцінювання здійснюється шляхом виставлення балу за практичні дії у ході занять (виконання нормативів) та за знання теоретичних питань і визначається:

- **високий рівень** – оцінка за практичні дії (виконання нормативів) – 10, 11, 12 балів, за знання теоретичних питань – не нижче 7, 8, 9 балів;
- **достатній рівень** – оцінка за практичні дії (виконання нормативів) – не нижче 7, 8, 9 балів, оцінка за знання теоретичних питань – не нижче 4, 5, 6 балів;
- **середній рівень** – обидві оцінки не нижче 4, 5, 6 балів, якщо знання теоретичних питань програми не перевіряється, індивідуальна оцінка визначається тільки балом за практичні дії (виконання нормативів).
- **початковий рівень** – результати перевірки не відповідають вимогам середнього рівня.

Контрольний норматив «Підготовка до роботи радіостанції, її налаштування та встановлення зв'язку з кореспондентом на радіостанціях» здійснюється з використанням наявних радіостанцій.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Маскування	1	-	1	-
2.	Види окопів, призначення та порядок їх устаткування.	4	1	3	-
3.	Інженерні загородження	1	1	-	-
4.	Мінно-вибухові загородження	2	1	1	-
	Разом	8	3	5	-
1	Основні положення зі зв'язку.	1	-	1	-
2	Радіостанції взводної, ротної мережі.	3	1	2	-
3	Практична робота з засобами зв'язку.	3	1	2	-
	Разом	7	2	5	-
	УСЬОГО	15	5	10	-

Розділ «Військово-прикладна фізична підготовка»

Військово-прикладна фізична підготовка є одним з основних розділів предмета «Захист України», складовою навчального процесу і позакласної роботи, важливою і невід'ємною частиною виховання учнів. Основними формами її проведення є навчальні заняття, ранкова фізична зарядка, спортивно-масова робота, фізичні тренування.

Мета військово-прикладної фізичної підготовки: підготовка фізично здорових, вольових осіб, спроможних переносити труднощі військової служби.

Основними завданнями військово-прикладної фізичної підготовки є:

- розвиток і постійне вдосконалення професійно-важливих рухових якостей;
- оволодіння навиками рукопашного бою, хортингу, спасу в пересуванні по пересіченій місцевості, подолання перешкод тощо;
- покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я і підвищення стійкості організму до дії несприятливих факторів військово-професійної діяльності.

За результатами вивчення предмета учень:

Знає:

- шляхи розвитку професійно-важливих фізичних (сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість) і спеціальних якостей (стійкість до заколихування, перевантаження, кисневого голодування) та військово-прикладних рухових навичок (пересування по пересіченій місцевості, подолання перешкод, вправ з гирями, рукопашного бою, хортингу (бойового хортингу), бойового гопака, спасу тощо);

- техніку бігу на короткі дистанції, техніку долаття дистанції з різних вихідних положень, техніку човникового бігу, стрибків в довжину і висоту, техніку пересування по пересіченій місцевості, техніку метання гранати;

- техніку виконання вправ на спортивних снарядах;

- техніку виконання елементів рукопашного бою, хортингу, спасу, бойового гопака;

- техніку долаття єдиної смуги перешкод;

- техніку виконання вправ з гирями;

- вимоги орієнтовних навчальних нормативів.

Характеризує:

- методику впровадження основних та допоміжних засобів фізичної підготовки на уроках військово-прикладної фізичної підготовки.

Уміє і застосовує:

- виконує перший та другий комплекси вільних вправ на 16 рахунків, вправи на спортивних снарядах;

- долає спиринтерську дистанцію, дистанцію в 3-5 км по пересіченій місцевості, виконувати човниковий біг, стрибки в довжину і висоту;

- долає єдину смугу перешкод;

- володіє прийомами рукопашного бою, хортингу, спасу, бойового гопака;

- виконує вправи з гирями;

- виконує орієнтовні навчальні нормативи згідно з вимогами програми (додаток1)

Головними завданнями вивчення предмета є формування в учнів стійких практичних навичок, що сприятиме вихованню сміливості, рішучості, витримки, розвитку фізичних якостей, таких як сила, швидкість, витривалість, стійкість до перевантажень тощо.

Навчання практичних прийомів (дій) доцільно проводити у суворій послідовності :

- зразковий показ вправи з поясненням;

- відпрацювання вправи за окремими елементами та в цілому;

- тренування.

Особливості оцінювання військово-прикладної фізичної підготовки

Високий рівень – вправа виконана згідно з описом, без помилок, чітко, легко, впевнено. Допускаються незначні помилки під час приземлення.

Учень володіє теоретико-методичним матеріалом навчальної програми, знає методику підготовки і виконання даних фізичних вправ, якісно виконує нормативні вимоги.

Достатній рівень – вправа виконана згідно з описом, легко, але були допущені незначні помилки: недостатня амплітуда, згинання та розведення ніг, виконання силового елемента незначним махом, нестійке положення після зіскоку; учень здатен застосовувати теоретико-методичний матеріал для виконання фізичних вправ, володіє технікою виконання вправ.

Середній рівень – вправа виконана згідно з описом, але були допущені значні помилки: виконання силового елемента ривком або махового елемента зі значним дотисканням, торкання приладу із втратою темпу (зроблена зупинка там, де потрібно єдине виконання), неодноразова постановка рук на коня під час стрибків через нього, втрата рівноваги після приземлення (падіння або опора руками на землю); учень володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, розрізняє елементи техніки виконання вправ, його вміння і навички дозволяють виконувати більшість елементів фізичних вправ.

Початковий рівень – вправа не виконана або перекручена (пропуск елемента, падіння з приладу, під час стрибків через коня поштовх однією ногою або перебирання руками), ліцеїст володіє знаннями, необхідними для виконання певного елемента на елементарному рівні розпізнання.

За нечіткий підхід до спортивного снаряда, зайві махи оцінка за виконання вправи знижується на один бал.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна к-сть годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1	Легка атлетика	30	15	-	15
2	Гімнастика	30	15	-	15
3	Рукопашний бій	40	20	-	20
4	Вправи з гірями	10	5	-	5
5	Подолання перешкод	30	15	-	15
	УСЬОГО:	140	70	-	70

Напрямок підготовки «Цивільний захист»

Метою напряму підготовки є надати учням знання, вміння та навички щодо захисту населення від небезпечних наслідків аварій, катастроф і стихійних лих, сильнодіючих отруйних речовин та зброї масового ураження, порядку дій при отриманні оповіщення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час та вміння постійно аналізувати обстановку, знання міжнародного гуманітарного права про захист жертв війни та цивільних об'єктів, особливостей ведення воєнних дій з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права.

За результатами вивчення цивільного захисту учень

Класифікує:

- вимоги міжнародного гуманітарного права про захист жертв війни та цивільних об'єктів;
- основні вимоги міжнародного гуманітарного права під час ведення воєнних дій;
- основні вимоги щодо безпеки під час застосування противником зброї масового ураження, характеристики найпоширеніших небезпечно-хімічних речовин, бактеріологічних (біологічних) боеприпасів, ядерної та нейтронної зброї, звичайних засобів ураження;
- прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю;
- основні завдання поста радіаційного і хімічного спостереження, оповіщення і зв'язку;
- будову, призначення і правила користування засобами індивідуального та групового захисту від отруйних речовин, сильно діючих отрут, радіаційних речовин і бактеріологічних засобів ураження.

Уміє і застосовує:

- дотримується вимог міжнародного гуманітарного права при веденні воєнних дій, захисту жертв війни та цивільних об'єктів;
- виконує правила особистої і групової безпеки під час стихійних лих, військових дій із застосуванням противником зброї масового ураження;
- діє в зонах радіаційного зараження, осередках бактеріологічного та хімічного ураження;
- практично користується (вдягає) протигазом та загальновійськовим комплектом;
- виявляє осередки ураження;
- дає їм вичерпну характеристику;
- уміє безпечно діяти в зоні ураження;
- споруджує сховища та протирадіаційні укриття;
- уміє захищати себе від радіаційного пилу.

Програма напряму підготовки передбачає проведення теоретичних і практичних занять. Теоретичні заняття проводяться методом розповіді і бесіди з використанням плакатів, схем, фільмів, мультимедійних технологій, різноманітних навчальних посібників.

Практичні заняття є основним методом навчання і проводяться з використанням табельного навчального майна, приладів, сховищ і протирадіаційних укриттів. Навчання практичних прийомів (дій) доцільно проводити у такій послідовності: зразковий показ прийому з поясненням, відпрацювання прийому за елементами і в цілому, подальше тренування.

Бали за виконання нормативів виставляються в класний журнал.

Знання і навички користування протигазом, респіратором і ЗЗК удосконалюються на наступних заняттях з цивільного захисту.

Особливості оцінювання розділу «Захист населення, територій від надзвичайних ситуацій»

Знання теоретичного матеріалу, виконання вправ та нормативів проводиться і оцінюється за такими критеріями:

- теоретичні знання з викладеної теми;
- уміння підготувати прилади до практичної роботи;
- підготовка спецзасобів до практичного виконання вправ і нормативів;
- уміле орієнтування в класифікації надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру;
- знання порядку проведення часткової та повної санітарної обробки;
- знання заходів особистої безпеки під час виконання вправ та нормативів.

Оцінювання розділу «Міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни та цивільних об'єктів» здійснюється за критеріями оцінювання розділів «Основи національної безпеки та оборони України», «Військової етики і психології».

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
РОЗДІЛУ «ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ, ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ»**

№ з/п	Назва теми	Загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Основи цивільного захисту у надзвичайних ситуаціях.	3	-	-	3
2.	Захист населення у надзвичайних ситуаціях.	3	-	-	3
3.	Захисні споруди цивільного захисту	2	-	-	2
4.	Засоби індивідуального захисту	3	-	-	3
5.	Знезараження території, споруд і техніки. Санітарна обробка людей.	3	-	-	3
6.	Прилади радіаційного, хімічного та дозиметричного контролю.	4	-	-	4
7.	Зброя масового ураження.	2	-	-	2
8.	Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт.	3	-	-	3
9.	Контроль навчальних досягнень учнів	2	-	-	2
	УСЬОГО:	25	-	-	25

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
РОЗДІЛУ «МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ПРО ЗАХИСТ ЖЕРТВ ВІЙНИ
ТА ЦИВІЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ»

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Засоби та методи ведення збройних конфліктів та їх учасників	2	-	-	2
2.	Міжнародно-правова регламентація ведення військової боротьби. Заборонені засоби та методи ведення воєнних дій.	2	-	-	2
3.	Міжнародний захист жертв війни та цивільних об'єктів. Захист дітей та жінок у міжнародному гуманітарному праві.	2	-	-	2
4	Відповідальність держав та фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права	2	-	-	2
5	Правила застосування норм міжнародного гуманітарного права щодо розпізнавання осіб та об'єктів. Міжнародний комітет Червоного Хреста як інструмент міжнародної гуманітарної діяльності.	2	-	-	2
	УСЬОГО:	10	-	-	10

Напрямок підготовки «Домедична допомога»

У результаті бойових дій, виникнення й розвитку будь-якої надзвичайної ситуації можуть з'явитися постраждалі або навіть жертви. Характер надзвичайної ситуації не дає змоги заздалегідь підготувати ресурси, необхідні для надання медичної допомоги (медичний персонал, медикаменти, лікувальні установи, спеціалізований транспорт). У зв'язку з цим надзвичайно гостро постає питання про надання домедичної допомоги.

Надання домедичної допомоги на полі бою є основною запорукою врятування життя пораненому. Аналіз причин загибелі військовослужбовців під час ведення бойових дій вказує на те, що значну їх частину можна було б врятувати при своєчасному та якісному наданні домедичної допомоги.

Метою вивчення напрямку підготовки «Домедична допомога» є отримання учнями навиків з виконання простих термінових дій, спрямованих на проведення найпростіших заходів з порятунку життя пораненого, постраждалих, попередження розвитку можливих ускладнень, полегшення перебігу травми чи захворювання, набуття здатності надання домедичної допомоги у випадку поранення, травми і ураження.

За результатами вивчення домедичної підготовки учень (учениця):

Знає:

- ознаки клінічної та біологічної смерті;
- кровотечі, рани, переломи, опіки, обмороження, отруєння;
- порядок проведення первинного огляду постраждалого, пораненого;
- ознаки порушення основних життєво важливих функцій організму та заходи з підтримки життєдіяльності

- склад та властивості індивідуального медичного оснащення
військовослужбовця (в тому числі й стандарту НАТО).

Уміє і застосовує:

- визначає життєві показники;
- оцінює стан потерпілого за життєвими ознаками;
- визначає симптоми респіраторної та серцевої зупинки;
- накладає тиснучу пов'язку на рану, яка кровоточить;
- накладає джгут для зупинки кровотечі;
- здійснює штучне дихання;
- іммобілізує хребет та шию у разі їх пошкодження;
- накладає імпровізовані транспортні шини при переломах кінцівок;
- транспортує потерпілих, переміщує пораненого на полі бою (одним, двома бійцями, з використанням підручних засобів);
- використовує для рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, засоби, які знаходяться в індивідуальній аптечці.

Особливості подання матеріалу

До проведення уроків доречно залучати лікарів, медичних фахівців медичних підрозділів військових частин та інструкторів з домедичної допомоги в умовах бойових дій, які пройшли відповідний вишкіл і отримали сертифікат інструктора, визнаний на території України. На заняттях використовуються необхідні матеріальні засоби (аптечки, медичні загальновійськові індивідуальні перев'язувальні матеріали, імпровізовані шини тощо), медичні манекени (фантоми, муляжі, тренажери).

Головна увага на заняттях звертається на набуття учнями практичних навичок. Теоретичний матеріал повинний викладатися тільки в тому обсязі, який необхідний для свідомого виконання практичних прийомів. Відпрацьовування нормативних прийомів на заняттях доцільно проводити у такій послідовності: показ прийому керівником, виконання прийому по елементах учнями, тренування з виконання прийому відповідно до встановлених нормативів часу. На показ прийому рекомендується відводити 25 %

навчального часу, на виконання – 50 % і на тренування – 25 %. Для кращого засвоєння практичних прийомів доцільно поділяти навчальний підрозділ на групи, у яких по черзі одні учні представляють поранених, інші відпрацьовують прийом. Переходити до відпрацьовування чергового прийому необхідно тільки після засвоєння попереднього. Виконання кожного прийому варто оцінювати.

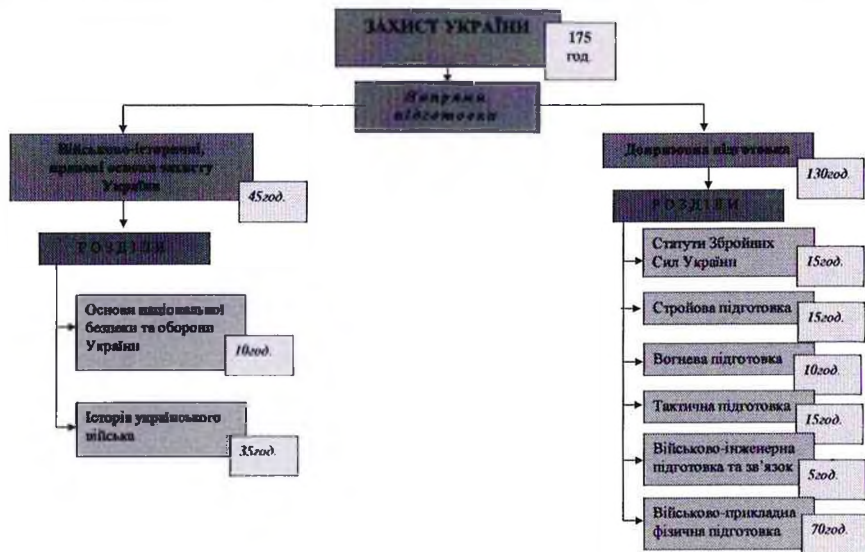
З метою удосконалення знань і практичних навичок учнів щодо порядку огляду та надання першої медичної допомоги викладачі предмета можуть опрацьовувати заходи першої медичної допомоги на тактичних заняттях.

Перевірка рівня знань, вмінь і навичок учнів здійснюється у ході навчальних занять, а також може уточнюватися під час занять з тактичної і вогневої підготовки.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Основи законодавства України про охорону здоров'я людини.	1	-	-	1
2.	Домедична допомога в екстремальних та бойових умовах.	3			3
3.	Надання домедичної допомоги при кровотечах.	5		1	5
4.	Домедична допомога при гострих порушеннях дихання та під час зупинки серця.	6		1	6
5.	Домедична допомога при пораненнях. Перев'язка пораненого.	7		2	7
6.	Домедична допомога при переломах, вивихах.	4		1	4
7.	Домедична допомога при опіках, тепловому та сонячному ударі, обмороженні і електротравмах.	4		1	4
8.	Домедична допомоги при головному болю та гострому болю в животі.	2			2
9.	Перша допомога при отруєннях і укусах.	2			2
10.	Правила транспортування потерпілих і поранених в екстремальних ситуаціях і бойових умовах.	1			1
11.	УСЬОГО:	35	-	6	35

Зміст програми та розрахунок навчального часу
з предмета «Захист України. Профільний рівень» для 10 кл. закладів загальної середньої освіти
(І курс закладів спеціалізованої освіти військового профілю: військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою)

**РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ
В 10 КЛАСІ**

№ з/п	Назва теми	1 Курс
1.	Напрямок підготовки «Військово-історичні, правові основи захисту України». Розділ «Основи національної безпеки та оборони України»	10
2.	Напрямок підготовки «Військово-історичні, правові основи захисту України». Розділ «Історія українського війська»	35
3.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка». Розділ «Статут Збройних Сил України»	15
4.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка». Розділ «Строїова підготовка»	15
5.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка». Розділ «Вогнева підготовка»	10
6.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка». Розділ «Тактична підготовка»	15
7.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка». Розділ «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»	5
8.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка». Розділ «Військово-прикладна фізична підготовка»	70
	УСЬОГО:	175

**ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ
НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
10 КЛАС**

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Вступне заняття (1 год.)	
Знаний компонент Учень (учениця): розуміє роль і місце військово-патріотичного виховання у системі патріотичного виховання молоді; характеризує вимоги Конституції України щодо захисту України, свої обов'язки у разі виникнення загрози суверенітету та територіальної цілісності України, поняття національної безпеки держави; розуміє значення предмета «Захист України» у власному житті та для суспільства Ціннісний компонент виконує обов'язки та правила поведінки на заняттях.	Військово-патріотичне виховання – складова патріотичного виховання молоді. Підготовка до захисту України - обов'язок кожного громадянина. Зміст програми предмета «Захист України», завдання кожного розділу, порядок проведення занять. Обов'язки та правила поведінки учнів на уроках.
Розділ «Основи національної безпеки та оборони України»	
Тема 1. Основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності (3 год.)	
Учень (учениця): називає об'єкти національної безпеки, суб'єкти забезпечення національної безпеки, повноваження суб'єктів забезпечення визначає: основні положення Закону України «Про основи національної безпеки України» характеризує механізми і моделі системи світової колективної безпеки, пріоритети національних інтересів, загрози національним інтересам і національній безпеці України. розуміє принципи забезпечення національної безпеки	Система світової колективної безпеки. Поняття національної безпеки, національних інтересів держави, загроз національній безпеці, пріоритетів державних інтересів. Система національної безпеки України.
Тема 2. Основні засади оборони держави, права та обов'язки громадян України у сфері оборони (3 год.).	
Знаний компонент Учень (учениця): називає органи військового управління	

визначає: основні положення Закону України «Про оборону України», знає поняття та терміни «обороздатність держави», «воєнний стан», «збройна агресія», «антитерористична операція», «гібридна війна» характеризує права та обов'язки громадян України у сфері оборони розуміє відповідальність за порушення законодавства про оборону України, наслідки за порушення законодавства про оборону України має уявлення про повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій у сфері оборони	Обороздатність держави. Збройна агресія. Воєнний стан. Основи оборони України. Антитерористична операція. Гібридна війна. Військове командування, органи військового управління. Права та обов'язки громадян України у сфері оборони, відповідальність за порушення законодавства про оборону України.
Тема 3. Національні інтереси України та загрози національній безпеці. Воєнна доктрина України (3 год.)	
Знавсвий компонент Учень (учениця): називає керівництво воєнної організації держави визначає: основні положення Стратегії національної безпеки України розуміє проблематику національних інтересів та загроз українській державі; знає поняття та терміни «воєнний конфлікт», «збройний конфлікт», «локальні війни», «сили безпеки», «сили оборони» визначає основні положення Воєнної доктрини України та Стратегії національної безпеки України характеризує Воєнну доктрину України, актуальні воєнні загрози для держави розуміє проблематику національних інтересів та загроз українській державі, готовність Збройних Сил України до сучасних воєнних загроз та викликів обгрунтовує цілі та основні завдання воєнної політики держави. розуміє доцільність військового співробітництва з метою досягнення безпеки країни; принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій; перспективи та переваги вступу України в НАТО обгрунтовує участь України в миротворчих операціях; характеризує формати відносин Україна - НАТО та структурами європейської системи колективної безпеки. має уявлення про діяльність НАТО.	Структура воєнної організації держави та її керівництво. Національні інтереси України та загрози національній безпеці. Воєнна доктрина України. Воєнний конфлікт. Збройний конфлікт. Локальні війни. Сили безпеки. Сили оборони. Актуальні воєнні загрози для України. Цілі та основні завдання воєнної політики. Міжнародне військово співробітництво та участь збройних формувань України в миротворчих

	місіях ООН. Формати відносин Україна – НАТО та структурами європейської системи колективної безпеки. Перспективи вступу України в НАТО.
--	---

Розділ «Історія українського війська»

Тема 1. Загальні відомості про війну, військо і військове мистецтво (3 год.)

Знаннєвий компонент Учень (учениця): називає історичні типи воєн визначає: види війн, характер війни, суть і походження війни характеризує, причини війни, війни за їх типами, видами розуміє місце та роль війни в історії людства. знає поняття «Збройні Сили», «армія», «військо», «воєк» характеризує структуру збройних сил взагалі і особливо сучасних Збройних Сил України, форми організації армії в історичному аспекті визначає причини виникнення і закономірності розвитку армії обгрунтовує залежність розвитку і функціонування збройних сил від соціально-економічного устрою держави; наводить приклади переваги професійної армії в сучасних умовах. знає поняття та терміни «воєнне мистецтво», «воєнні дії», «бойовий порядок» визначає складові частини; принципи воєнного мистецтва характеризує способи, види воєнних дій, бойовий порядок в історичному аспекті класифікує озброєння за видом вирішення задач, за належністю до виду Збройних Сил, роду військ, за видами носіїв.	Війна як складне соціально-політичне явище. Виникнення і розвиток Збройних Сил України. Військова справа: озброєння та військове мистецтво.
--	--

Тема 2. Передісторія розвитку Збройних Сил України (3 год.)

Знаннєвий компонент Учень (учениця): називає найдавніші поселення на теренах України обгрунтовує виникнення війни як способу розв’язання конфліктів; появу кам’яної, мідної та залізної бойової зброї; виникнення необхідності збройного захисту осілого поселення, спорудження примітивних фортифікаційних споруд. аналізує залежність розвитку бойової зброї й тактики дій при веденні війни.	Джерела українського військового мистецтва.
--	--

називає історичні умови появи кочовиків в українських степах характеризує бойове мистецтво кіммерійців; державу Скіфів; війни скіфів; розвиток зброярства у скіфську добу; стратегічні та тактичні винаходи скіфів; військо сарматів на території України та їхній культ війни та зброї; розуміє внесок таврів, аланів, готів, гунів та інших кочових племен у розвиток військового мистецтва прадавніх українців. обґрунтовує вплив кочових племен на формування військового мистецтва прадавніх українців.	Вплив кочових племен на формування військових навичок прадавніх українців.
Тема 3. Українське військо княжих часів (4 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає відомих вождів Аттілу, Божа; Мезамира, їх діяльність характеризує державне утворення антів; розвиток військової справи древніх слов'ян до середини VII ст.; розвиток бойового мистецтва у давніх слов'ян. розуміє особливості переходу від організації війська на основі родів і племен на десяткову систему. знає організацію та структуру княжого війська; зміст військової реформи князя Володимира та різновиди зброї слов'ян; характеризує процес формування збройних сил Київської Русі IX-XII ст., їх чисельність; вплив варягів на формування княжого війська; систему комплектування, тактику дій; становлення та розвиток військового флоту у X-XII ст.; стратегію, тактику і організацію війська; військові походи часів князювання Олега, Ігоря і княгині Ольги; історичний аспект боротьби проти Візантії; походи Ярослава Мудрого, війни на західних кордонах Київської держави, морські походи слов'ян у період княжих часів має уявлення про війни з кочівниками; морські війни Київської Русі. обґрунтовує формування княжого війська під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників;. знає основні битви з татаро-монголами: битва на річці Калці у 1223 р., битва за Київ 1240 р., основні тактичні схеми битв у 20-х - 40-х роках XIII ст. характеризує та аналізує причини та наслідки феодальної роздробленості на українських землях; децентралізацію війська; зміни в організації і тактиці ведення бою; міжусобні війни; військову справу у монголо-татар обґрунтовує причини успіхів монголів	Військо давніх слов'ян. Збройні сили Київської Русі, війни Київської Русі. Збройна боротьба з татаро-монголами на українських землях у 20-х - 40-х роках XIII ст.
знає процес створення Галицько-Волинської держави, склад збройних сил, організацію війська Галицько-Волинського князівства, характеризує військові реформи Данила Галицького, війни Галицько-Волинської держави з кочівниками, Польщею, Угорщиною, Литвою, чехами і словаками, особливості боротьби Данила Галицького з монголо-татарами.	Збройні Сили і війни Галицько-Волинської держави.

обґрунтовує внесок Данила Галицького у розвиток українського військового мистецтва.

Тема 4. Військова справа у часи Запорізької Січі (6 год.)

Знаннявий компонент

Учень (учениця):

Знає великих князів литовських: Гедиміна, Любарта, Ольгерда, Вітовта, Велике князівство Литовське
аналізує процес включення українських земель до складу Великого князівства Литовського
характеризує причини та результати війн Польщі в період XIV – XV ст.; діяльність Любарта та розвиток військової справи в українських землях за часів Великого князівства Литовського, участь русичів у військових кампаніях XIV–XV ст., військовий потенціал князів Острозьких
обґрунтовує зміни у структурі збройних сил на основі появи нових видів озброєння

знає основні місця та дати заснування січей, князя Байду-Вишневецького
характеризує передумови та причини зародження козацтва; особливості формування козацького війська; причини створення реєстрового козацтва; виникнення Запорізької Січі; склад, організацію та устрій Запорізької Січі; військові звичаї та тактичні прийоми козацького війська; різновиди козацької зброї;
обґрунтовує процес становлення Запорізької Січі та формування Козацького війська; важливість культу зброї у козаків
має уявлення про основні бої Козацького флоту.

знає місця битв запорожців
характеризує структуру збройних сил та бойові засоби запорізьких козаків; козацькі походи 1597-1621 рр.; Хотинську війну 1621 р.; війни 1625-1638 рр.; участь козаків у 30-річній війні; військове мистецтво запорізьких козаків
аналізує стратегічні та тактичні ходи козацьких ватажків (К. Косинського, С. Наливайка, П. Конашевича - Сагайдачного) у період бойових дій

знає битви під Жовтими Водами і Корсунем, Берестечком, бої під Збаражем, Зборовом,
характеризує причини, характер, основні етапи Національно-визвольної війни українського народу; особливості формування українського війська часів Хмельницького; хід бойових дій за часів Національно-визвольної війни (битва під Жовтими Водами і Корсунем, бої під Збаражем, Зборовом); особливості битви під Берестечком; війну з Польщею у 1653-1655 рр.

наводить приклади тактики козаків

визначає тактичні переваги та недоліки запорожців

знає основних учасників та причини військових конфліктів другої половини XVII ст.

Військова справа русичів у Великому князівстві Литовському та Польщі.

Становлення Запорізької Січі та Козацького війська.

Військово-політична діяльність Запорізької Січі до 1648 р.

Українське військо часів Національно-визвольної війни середини XVII ст.

Українське військо і його бойові дії у другій половині XVII ст.

характеризує причини і наслідки війни Москви з Україною; польсько-турецькі війни (1671-1672, 1673-1676 рр.); Чигиринські походи (1676-1678 рр.), Кримські походи (1687-1689 рр.), Азовсько-Дніпровські походи (1695-1696 рр.); військово-територіальні формування українців у другій половині XVII ст. визначає основні напрями військових походів козаків обґрунтовує можливість та правомірність використання військового потенціалу у вирішенні політичних питань.	
--	--

Тема 5. Українські військові формування в XVIII – XIX ст. (2 год.)

Знаний компонент Учень (учениця): Знає та аналізує діяльність гетьманів Івана Мазепи та Пилипа Орлика, ознайомлений з діяльністю генералів О. Тормасова, Р. Кондратенка, генерал-лейтенанта П. Котляревського характеризує процес перетворення українського війська у складову частину російської армії; участь козацьких полків у Північній війні 1700-1721 рр., процес об'єднання козацьких полків в Українську дивізію в складі армії Росії; причини і особливості створення на Лівобережжі військових поселень і їх злиття з регулярними частинами; українські козацькі формування після знищення Запорізької Січі; участь українців у франко-російській війні 1812 р.; військові реформи (1860-1870 рр.), (1905 - 1912 рр.); участь українців у російсько-японській війні 1904-1905 рр. обґрунтовує вплив Росії на подальше формування українського війська. знає основні військові кампанії Австрійської та Османської імперій за участі українців характеризує участь українців у Кримських війнах XIX ст.; причини створення Задунайського козацтва; діяльність М. Чайковського; бойовий шлях козацького полку у складі турецької армії; українські збройні формування в Австрії; обґрунтовує місце і роль українських збройних формувань у складі іноземних армій.	Україна у війнах Росії у XVIII ст. та на початку XX ст. Українські військові формування у складі Австрійської та Османської імперій.
---	--

Тема 6. Збройні формування України в період Першої світової війни та Визвольних змагань 1917 – 1921 рр. (4 год.)

Знаний компонент Учень (учениця): називає І. Боберського, К. Трильовського, Д. Вітовського, С. Горука, Г. Коссака, М. Галушинського, О. Степанів, С. Галечко, легіон Українських січових стрільців, Галицько-Буковинський курінь Січових стрільців, Окремий загін Січових стрільців, Корпус Січових стрільців, основні бої Січових стрільців у період 1914 – 1918 рр. Характеризує причини та особливості формування Легіону УСС, структуру Легіону січових стрільців, бойові дії Січових стрільців у	Українські січові стрільці та їх роль у формуванні військових традицій українців.
---	--

Першій світовій війні, діяльність стрілецьтва у складі військ Центральної Ради, Гетьманату, Директорії та участь у листопадовому чині та створенні ЗУНР Обґрунтовує роль Січових стрільців у відродження та формуванні військових традицій українців має уяву про участь жіноцтва у стрілецьтві, діяльність стрільців у післявоєнний період. називає полк ім. Павла Полуботка; полк ім. Б. Хмельницького, полк ім. Тараса Шевченка І-й Український корпус, Залізну дивізію, Вільне козацтво, битву під Крутами характеризує початок Українського визвольного руху та реакцію російського командування на процеси «українізації» в імперській армії; особливості формування національної регулярної української армії; політику Центральної Ради у військовій сфері обґрунтовує необхідність створення національних Збройних сил та значення цього процесу. називає Д. Вітовського, П. Франка, Б. Губера, О. Грекова, І. Жарського, основні військові операції в період Польсько-української війни, характеризує особливості формування Української Галицької Армії, її структуру та однострій, місце УГА у складі Збройних сил УНР; бойові дії УГА у складі Добровольчої армії Денікіна; участь УГА в боях з Червоною армією, причини ліквідації Галицької Армії. Обґрунтовує місце та роль УГА у військовій історії України. знає концептуальні засади формування власне національних Збройних сил в добу Гетьманату та Директорії УНР; називає хронологічні межі Гетьманату і Директорії УНР, П. Болобочана, В. Оскілка, Є. Коновальця, В. Петріва, М. Омеляновича-Павленка, Г. Тютюнника характеризує політику Гетьмана в галузі військового будівництва; проект організації майбутніх Збройних сил Української Держави; структуру армії та особливості процесу формування Збройних сил за Гетьманату; діяльність Директорії зі створення власних збройних сил УНР; внутрішню та зовнішню військову політику уряду Директорії; проблеми військових заколотів та їхній вплив на ситуацію всередині армії; бойові дії армії УНР Директорії; має уявлення про Зимові походи військ Директорії обґрунтовує роль гетьмана П. Скоропадського у справі формування українського війська.	Українське військо доби Центральної Ради. Українська Галицька Армія. Українське військо доби Гетьманату. Збройні Сили Директорії УНР.
Тема 7. Військове будівництво в Радянській Україні (1 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає основні риси формування Українських радянських Збройних сил називає В. Антонова-Овсієнка, В. Затонського, Ю. Коцюбинського	Українці в складі радянських Збройних сил 1917- 30-ті рр. XX ст.

характеризує політику більшовиків щодо національно-військового будівництва у 1917-1922рр.; особливості формування українських регулярних підрозділів; діяльність українців у складі радянських Збройних сил; структуру та організацію радянських військ на території України до 1939 р., військову реформу 1924-1925 рр., військові дії 1929-1939 рр. обґрунтовує вплив більшовицької політики на формування армії аналізує негативні наслідки репресій серед командного складу радянських Збройних сил в Україні	
---	--

**Тема 8. Українські військові формування періоду
Другої світової війни та другої половини ХХ ст. (4 год.)**

Знанисвий компонент Учень (учениця): знає гетьманів Івана Мазепу та Пилипа Орлика, О. Тормасова, Р. Кондратенка характеризує процес перетворення українського війська у складову частину російської армії; участь козацьких полків у знає суть Військової доктрини СРСР напередодні Другої світової війни називає основні військові операції на території України в період 1939 – 1944 років характеризує причини і початок Другої світової війни та німецько-радянської війни; причини невдач Червоної армії; режим військового стану та мобілізаційні заходи 1941 р.; оборонні бої на Україні літа-осені 1941 р. та спроби контрнаступу на Україні в грудні 1941 р.; військові операції 1942 - 1944 рр. з визволення України, формування Українських фронтів, завершення визволення України від німецької окупації 1944 р.; участь українців у визволенні Європи та втрати України в роки війни аналізує недоліки радянської військової справи, вклад українського народу у перемогу у війні знає течії Руху Опору в Україні, особливості та умови формування власної державності та армії в Україні в період Другої світової війни називає представників націоналістичного Руху Опору, національні військові формування періоду Другої світової війни характеризує процес формування Організації українських націоналістів (ОУН) і створення бойових підрозділів; проголошення держави на Закарпатті та створення її війська - Карпатська Січ; організація, структура та бойовий шлях УПА «Поліська Січ» Т. Бульби-Боровця; причини та особливості створення Української Повстанської армії (УПА), організаційну структуру та діяльність підпілля ОУН-УПА; бойову тактику УПА; боротьбу загонів УПА у післявоєнний період. обґрунтовує роль національного чинника у майбутніх процесах створення власної державності та армії знає територіальні та хронологічні межі діяльності радянського підпілля на теренах України називає рейди радянських партизан на території України Т. Строкача, С. Ковпака, О. Федорова, П. Вершигору характеризує діяльність радянського підпілля і партизанського руху у 1941-1942 рр.; причини створення Центрального штабу партизанського руху і Українського штабу партизанського руху; бойові операції	Участь українців у Другій світовій війні (1939-1945 рр.) та німецько-радянській війні (1941-1945 рр.) у складі Збройних сил СРСР. Спроби формування української держави та війська в період Другої світової війни. Радянське підпілля періоду німецько-радянської війни.
---	---

радянських партизан у 1943 р.; особливості відносин між радянськими та польськими партизанами і ОУН-УПА; заключний етап партизанської боротьби та процес включення партизанських загонів у структуру регулярної армії аналізує плюси та мінуси «рейкової війни» та диверсійних операцій радянських партизан обґрунтовує результати боротьби радянських партизан в Україні знає загальну характеристику Збройних сил від 9 травня 1945 р. до 24 серпня 1991 р. характеризує організаційну структуру, дислокацію, процес підготовки офіцерських кадрів Збройних сил СРСР у період 1945-1991 рр.; технічне переозброєння Збройних сил СРСР; особливості розвитку військового мистецтва; участь воєнків Збройних сил СРСР у збройних конфліктах на теренах іноземних держав у 1946-1989 рр. аналізує причини та наслідки структурних змін у Збройних Силах СРСР має уяву про діяльність військових спеціалістів і радників за кордоном	Служба українців у Збройних Силах СРСР у 1945-1991 рр.
Тема 9. Збройні Сили незалежної України (2 год.)	
Знаний компонент Учень (учениця): знає Декларацію про державний суверенітет України від 16.07.1990 р., Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991 р.; називає Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України; Міністрів оборони України характеризує Концепцію оборони і будівництва Збройних Сил України; початок формування державних Збройних Сил; причини суперечностей з Росією з питань військ стратегічного призначення, ядерної зброї та Чорноморського флоту; особливості реформування системи військової освіти; перспективний план розбудови українського війська; чисельність, структуру і принцип діяльності Збройних Сил України; співпрацю Збройних Сил України з іноземними Збройними Силами; аналізує військовий конфлікт з Росією на Сході України та підходи до його вирішення; обґрунтовує доцільність проведення військової реформи в Україні; важливість створення власних Збройних Сил знає законодавство України про інші військові формування; характеризує особливості формування та організаційну структуру Національної гвардії України, Служби безпеки України, органів та військ Міністерства внутрішніх справ, Прикордонних військ України, військ цивільної оборони України; аналізує їх призначення і завдання обґрунтовує необхідність створення різних військових формувань у незалежній Україні.	Відродження та розбудова Збройних Сил України. Інші військові формування.
Тема 10. Військова присяга і військова символіка України (1 год.)	

Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає зміст Військової присяги; відповідальність за порушення Військової присяги; характеризує історію походження військової присяги та українських військових прапорів та корогв; військові відзнаки України різних історичних епох аналізує значення Бойового прапора; виховне значення Військової присяги, Бойового прапора та іншої символіки Збройних Сил України. Обґрунтовує значимість військової атрибутики у процесі національно-патріотичного виховання молоді.	Військова присяга і військова символіка України.
Тема 11. Законодавство України про військову службу (2 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає Конституцію України; Закон «Про Збройні Сили України» характеризує нормативно-правову базу з військового будівництва обґрунтовує необхідність дотримуватися нормативно-правових актів з військового будівництва знає Конституцію України; Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» Статуту Збройних Сил України характеризує поняття військового обов'язку; особливості підготовки громадян до військової служби і до вступу у військові навчальні заклади; проходження військової служби; обґрунтовує відповідальність за порушення законодавства про військовий обов'язок і військову службу	Нормативно-правова база з військових питань. Законодавство України про військову службу. Військовий обов'язок і військова служба.
Напрямок підготовки «Допризовна підготовка»	
Розділи «Статути Збройних Сил України». «Стройова підготовка»	
Тема 1. Військовослужбовці та взаємовідносини між ними (1 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): називає: статuti Збройних Сил України, основні їх вимоги; розуміє: військові звання і знаки розрізнення; характеризує загальні права та обов'язки військовослужбовців, загальні обов'язки командирів (начальників)	Поняття про військові статuti. Загальні обов'язки військовослужбовців Військові звання і знаки розрізнення. Начальники та підлеглі, старші та молодші за званням та

обґрунтовує: поняття військова ввічливість, статутні, нестатутні відносини. має уявлення про порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів характеризує: правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців, поняття щодо суті і значення військової дисципліни; пояснює: обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни; заохочення та стягнення, що накладаються на солдат (матросів), сержантів (старшин); наводить приклад заохочень та стягнень, що накладаються на солдат.	службовим становищем, їх права і обов'язки. Дотримання військовослужбовцями статутних взаємовідносин. Правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців. Порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів.
Тема 2.Розміщення військовослужбовців (2 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає загальні положення про розміщення військовослужбовців, загальні положення про утримання приміщень. Характеризує: правила пожежної безпеки, правила природокористування та охорони довкілля. Ціннісний компонент: дотримується правил пожежної безпеки, правил природокористування та охорони довкілля на уроках та в побуті. Діяльнісний компонент підтримує внутрішній порядок у приміщеннях.	Загальні положення про розміщення військовослужбовців. Утримання приміщень.
Тема 3.Розподіл часу і повсякденний порядок (1 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає розпорядок дня військової частини та його значення для виконання заходів повсякденної діяльності, побут особового складу підрозділів, загальні положення про розподіл часу та його використання. характеризує: порядок звільнення з розташування військової частини, відвідування військовослужбовців. Діяльнісний компонент підтримує повсякденний порядок у приміщеннях, виконує обов'язки прибиральника приміщень та території.	Загальні положення про розподіл часу та його використання.
Тема 4. Добовий наряд (2 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця):	

знає поняття та терміни «добовий наряд», «черговий роти», «днювальний роти» характеризує склад добового наряду частини, озброєння добового наряду, черговий підрозділ, його призначення Діяльнісний компонент Виконує обов'язки днявального, чергового роти. Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає обов'язки військовослужбовців добового наряду характеризує порядок призначення нарядів має уявлення про звітність про добові наряди Діяльнісний компонент бере участь у заповненні листків добових нарядів	Поняття добового наряду, його призначення і склад. Підготовка добового наряду. Черговий роти. Днювальний роти. Обов'язки військовослужбовців добового наряду. Порядок призначення нарядів та звітність щодо них.
Тема 5. Військова дисципліна. Обов'язки та відповідальність військовослужбовців за її дотримання (2 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає суть поняття військової дисципліни, її значення, основні положення Дисциплінарного статуту Збройних Сил України пояснює обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни; заохочення та стягнення, що накладаються на солдат (матросів), сержантів (старшин) характеризує обов'язки командирів зі зміцнення військової дисципліни серед підлеглих. щодо заохочення та стягнення, що накладають на солдат аналізує порушення військової дисципліни та їх причини наводить приклад позитивної дисциплінованої поведінки, заходів запобігання порушень військової дисципліни. Діяльнісний компонент виконує обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни.	Військова дисципліна, її суть і значення. Дисциплінарний статут Збройних Сил України – основний державний правовий акт, який регламентує військову дисципліну. Чим досягається військова дисципліна. Обов'язки військовослужбовців щодо її дотримання.
Тема 6. Заохочення та стягнення, що застосовуються до військовослужбовців (1 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає види заохочень та дисциплінарних стягнень характеризує заохочення та дисциплінарні стягнення, які застосовують до рядових, права командирів щодо їх застосування. наводить приклад оголошення заохочень та накладання дисциплінарних стягнень залежно від конкретних ситуацій.	Види заохочень та дисциплінарних стягнень. Права командирів щодо їх застосування.
Тема 7. Основи організації та несення вартової служби (1 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця):	

знає поняття «варта», «пароль», види варт, склад та озброєння вarti, об'єкти, які охороняють вarti характеризує дії які виконуються при розводі, зміні варт бере участь у тренуванні з виконання дій при розводі, зміні варт	Поняття вarti. Види варт, склад та озброєння вarti, об'єкти, які охороняють вarti. Розвід варт. Зміна варт. Пароль. Допуск до вартового приміщення.
знає права та обов'язки чатового, правила зміни чатових, порядок застосування зброї чатовим виконує обов'язки чатового називає озброєння чатового бере участь у тренуванні з виконання дій при застосуванні зброї чатовим уміє застосовувати засоби пожежогасіння, які є на посту	Права та обов'язки чатового. Озброєння чатового. Порядок застосування зброї чатовим.
Тема 8. Особливості внутрішньої служби під час розташування на полігонах та в таборах (1 год.)	
Знаний компонент Учень (учениця): знає загальні положення внутрішньої служби під час розташування на полігонах та в таборах. характеризує порядок виклику чергових на лінію виконує обов'язки у добовому наряді.	Внутрішній порядок в таборі. Розміщення підрозділів. Добовий наряд в таборах, його призначення, склад.
Тема 9. Порядок збереження та обліку військової зброї та боєприпасів у підрозділі (2 год.)	
Знаний діяльнісний компоненти Учень (учениця): має уявлення про Інструкцію про організацію, зберігання за видами стрілецької зброї та боєприпасів у Збройних Силах України знає вимоги до обладнання кімнати для зберігання зброї, порядок обліку та видачі стрілецької зброї характеризує основні вимоги щодо видачі зброї військовослужбовцям, відповідальність за її збереження, порядок здійснення перевірки наявності зброї виконує обов'язки днювального роти щодо збереження зброї та порядок її видачі Ціннісний компонент дотримується правил безпеки при поводженні зі зброєю і боєприпасами	Порядок обладнання кімнати для зберігання зброї та вимоги до неї. Зберігання, облік, видача зброї, що знаходиться у користуванні підрозділом.
Розділ «Стрйова підготовка»	
Тема 1. Загальні положення Стрйового Статуту Збройних Сил України (1 год.)	

Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає поняття терміни «Стрій», «шеренга», «фланг», «фронт», «тильний бік строю», «двошеренговий стрій», «ряд», «одношеренговий стрій», «колона», «розгорнутий стрій», «похідний стрій», «напрямний», «замикаючий», «лінійний» розуміє: обов'язки солдата та командира перед шиккуванням і в строю; попередні та виконавчі команди характеризує порядок управління строєм розрізняє види строю Діяльнісний компонент виконує команди командира перед шиккуванням і в строю («Увага», «Шикуйся», «Струнко», «Вільно», «Відставити», «Заправитись»).	Загальні положення стройового Статуту Збройних Сил України. Обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю.
--	---

Тема 2. Стройові прийоми та рух без зброї (5 год.)

Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає зміст команд: «Струнко», «Вільно», «Заправитись», «Головний убір», «Зняти», «Одягти», «Розійдись», «До мене», «Головний убір одягти». Характеризує: елементи управління строєм. Діяльнісний компонент виконує: стройове положення, шикується в одно/двошеренговий стрій, розгорнутий та похідний стрій; виконує команди: «Набрати визначений інтервал», «Набрати дистанцію», «Струнко», «Вільно», «Заправитись», «Головний убір зняти», «Одягти», «Розійдись», «Шикуйся», «Кроком руш», «Стій» дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів знає зміст понять «стройова стійка», «праворуч», «ліворуч», «півоберта-ліворуч», «кругом». Характеризує: методику проведення занять зі стройової підготовки виконує повороти на місці, правильно приймає положення стройової стійки знає швидкість руху кроком, довжину кроку, швидкість руху бігом, зміст команд стройового і похідного кроку, де вони застосовуються, довший крок, короткий крок, швидший крок, повільніший крок, півкроку, повний крок. виконує команди «Кроком – руш», «Стройовим кроком – руш», «Бігом – руш». характеризує дії, які виконуються в поворотах під час руху, методику проведення занять зі стройової підготовки. Діяльнісний компонент виконує повороти на місці, рух стройовим і похідним кроком, повороти під час руху дотримується стройових положень під час поворотів. бере участь у тренуваннях з виконання стройових прийомів і руху без зброї	Стройове положення. Повороти на місці. Рух стройовим кроком. Виконання стройових прийомів і руху без зброї.
--	---

знає команди, за якими здійснюються повороти. характеризує порядок виконання команди. Діяльнісний компонент виконує повороти під час руху, команди: «Кру-ГОМ», «Ліво-РУЧ», «Півоберта ліво-РУЧ», «Право-РУЧ», «Півоберта право-РУЧ», «Стройовим кроком – РУШ». «Ліво-РУЧ», «Півоберта ліворуч», «Кругом – РУШ» дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів знає команди, за якими здійснюються повороти. Характеризує порядок виконання команди. Діяльнісний компонент Виконує практично відпрацьовує повороти під час руху.	Повороти під час руху.
Тема 3. Стройові прийоми та рух зі зброєю (Згод.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає зміст команд: «Автомат на груди», «На ремінь», «Ремінь – послабити» (підтягнути). Характеризує: методику проведення занять із відпрацювання стройових прийомів зі зброєю на місці Діяльнісний компонент виконує команди: «Автомат на груди», «На ремінь», «Ремінь – послабити» (підтягнути). дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів. знає зміст команд: «Покласти зброю», «До зброї», «За зброєю». Виконує практично відпрацьовує команди «Покласти зброю», «До зброї», «За зброєю». дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів. знає зміст команд для руху зі зброєю «Кроком – руш», «Бігом – руш». Характеризує: виконання команд та прийомів з автоматом Калашникова Діяльнісний компонент виконує повороти під час руху зі зброєю, команди: «Кру-ГОМ», «Ліво-РУЧ», «Півоберта ліво-РУЧ», «Право-РУЧ», «Півоберта право-РУЧ», «Стройовим кроком – РУШ». «Ліво-РУЧ», «Півоберта ліворуч», «Кругом – РУШ» Знає зміст команд для руху зі зброєю «Кроком – руш», «Бігом – руш». Характеризує: виконання команд та прийомів з карабіном. Діяльнісний компонент виконує команди для руху зі зброєю «Кроком – руш», «Бігом – руш».	Виконання прийомів зі зброєю на місці. Повороти та рух зі зброєю.

Тема 4. Виконання військового вітання, вихід із строю, повернення у стрій та підхід до начальника (3 год.)

Знаний компонент Учень (учениця): знає зміст понять «начальник», «підлеглий». характеризує порядок виконання військового привітання, команди, які подаються для військового привітання, ритуал військового привітання Діяльнісний компонент виконує ритуал військового привітання на місці і під час руху відповідно до вимог строю Статуту. Знає зміст команд, які подаються для виходу з одношеренового/двошеренового строю (повернення) в стрій, порядок дій за ними. Характеризує особливості подання команди для військовослужбовців, які знаходяться в строю. Діяльнісний компонент бере участь у тренуванні з виконання команд, які подаються для виходу з одношеренового/двошеренового строю (повернення) в стрій. дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів. знає зміст команд, які подаються при підході до начальника та відході від нього Діяльнісний компонент виконує команди, які подаються для виходу з колони по три (по чотири) і повернення в неї, підході до начальника та відході від нього дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів.	Виконання військового привітання. Вихід із строю, повернення у стрій.
---	---

Тема 5. Строї відділення, взводу в пішому порядку (3 год.)

Знаний та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає зміст команд, які подаються для шиккування в одношереновий (двошереновий) стрій та зміст команд, визначених стройовим статутом для дій при шикванні розгорнутим строєм. Характеризує дії командира відділення при керуванні військовослужбовцями, які знаходяться в розгорнутому строю. здійснює шиккування відділення в розгорнутий стрій виконує команди для шиккування та дій у розгорнутому строю «Відділення, в одну шеренгу (в дві шеренги) – СТАВАЙ!», «РІВНЯЙСЬ», «Праворуч (ліворуч) – РІВНЯЙСЬ», «Відділення - РОЗІЙДИСЬ», «Відділення – ДО МЕНЕ» знає зміст команд, визначених стройовим статутом для дій при русі розгорнутим строєм. здійснює шиккування відділення в розгорнутий стрій	Розгорнутий стрій.
--	---------------------------

виконує команди для шикування та дій у розгорнутому строю «Відділення – на перший та другий – РОЗПОДІЛИСЬ», «Відділення, праворуч (ліворуч, до середини) зім – КНИСЬ (бігом, зім – КНИСЬ)», «Відділення – право – РУЧ (ліво – РУЧ)», «Стільки-то кроків уперед кроком – РУШ». знає зміст команд, які подаються для шикування та руху в похідний стрій. характеризує похідний стрій взводу, роти. здійснює шикування відділення в похідний стрій Діяльнісний компонент виконує команди для шикування та дій у похідному строю «Відділення в колону по одному (по два) – ставай», «Відділення право (ліво) – руч», «Відділення в колону по два кроком – руш» Діяльнісний компонент Виконує команди «Відділення правим (лівим) плечем уперед – руш», «Відділення за мною – руш, (бігом-руш)», «Відділення кругом – руш». дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів. знає вимоги Стройового Статуту щодо виконання військового привітання у строю на місці (ст. 115). Характеризує дії начальника, якого вітають військовослужбовці у строю, на місці Діяльнісний компонент виконує військове привітання у строю на місці знає вимоги стройового Статуту щодо виконання військового привітання у строю під час руху. (ст. 116,117). Характеризує дії начальника, якого вітають військовослужбовці у строю під час руху. Діяльнісний компонент виконує військове привітання у строю під час руху.	Похідний стрій. Виконання військового привітання у строю на місці та під час руху.
Розділ «Вогнева підготовка»	
Тема 1. Вогнева підготовка як один із видів бойової підготовки. Її зміст і значення. Заходи безпеки (1 год.)	
Знансєвий компонент Учень (учениця): знає призначення вогневої підготовки, її значення в системі бойової підготовки; основні вимоги дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю. Характеризує основні вимоги заходів безпеки при проведенні практичних і теоретичних занять зі зброєю. Ціннісний компонент дотримується правил безпечного поводження із стрілецькою зброєю.	Вогнева підготовка як один із видів бойової підготовки, її зміст і значення. Заходи безпеки.

Тема 2. Матеріальна частина зброї АК-74, РКК (2 год.)

Знаннясвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): називає основні частини і механізми автомата. розпізнає основні частини автомата знає призначення автомата, загальну будову, будову частин та механізмів характеризує порядок неповного розбирання та збирання автомата. пояснює загальну будову АК-74, устрій та роботу його частин та механізмів. знає ТТХ – АК-74, принцип роботи частин та механізмів. характеризує нормативи неповного розбирання та збирання автомата. пояснює принцип роботи частин та механізмів автомата. знає правильний порядок розбирання та збирання автомата. характеризує техніку неповного розбирання та збирання автомата на швидкість. володіє навичками розбирання і складання автомат згідно з вимогами нормативів дотримується: заходів безпеки під час розбирання автомата. <i>Виконує контрольні нормативи «Неповне розбирання АК-74», «Збирання АК-74 після неповного розбирання» тренувальний норматив «Спорядження магазину патронами»</i> знає призначення кулемета, загальну будову, будову частин та механізмів, тактико-технічні характеристики, принцип роботи РКК. Характеризує нормативи збирання та розбирання РКК. володіє навичками неповного розбирання та складання кулемета дотримується заходів безпеки під час розбирання РКК.	Автомат АК-74. Призначення, будова частин та механізмів автомата. Тактико-технічні характеристики, принцип роботи автомата. Порядок неповного розбирання та збирання АК-74. РКК. Призначення, будова частин і механізмів, тактико-технічні характеристики, принцип роботи РКК.
--	---

Тема 3. Догляд за зброєю (1 год.)

Знаннясвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає порядок огляду і підготовки зброї до стрільби: правильність чищення та змащування автомата та кулемета, призначення приладдя і його використання. характеризує: порядок чищення, змащення і зберігання зброї, підготовка зброї до стрільби та догляд за зброєю в польових умовах. володіє навичками підготовки автомата до стрільби, огляду і підготовки зброї до стрільби, правильного чищення та змащення з використанням приладдя дотримується заходів безпеки під час чищення та змащення АК-74 та РКК знає причини затримки при стрільбі, правила їх усунення.	Огляд АК-74 та РКК. Підготовка до стрільби. Порядок чистки та змащування автомата та кулемета після стрільби. Устрій та призначення приладдя. Затримки при стрільбі та способи їх усунення.
---	--

характеризує причини затримки стрільби і способи їх усунення.
володіє навичками правильного та швидкого усунення затримки при стрільбі.

Тема 4. Прийоми та правила стрільби з автомата та кулемета (3 год.)

Знаннєвий та діяльнісний компоненти

Учень (учениця):

має уявлення про постріл та лінію прицілювання, правильну роботу на спусковому гачку

знає прийоми і правила стрільби із стрілецької зброї; види бойових положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи)

виконує тренувальний норматив «Розрядження зброї», контрольний норматив «Спорядження магазину патронами»

Ціннісний компонент

дотримується правил безпеки під час стрільби

Положення під час стрільби з місця (лежачи, з коліна, стоячи) та в русі. Вибір і зайняття правильної позиції для стрільби.

знає види бойових положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи)

вміє призначати вихідні дані для стрільби та розуміє корегування стрільби, приймати бойові положення для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи)

виконує дії під час приготування до стрільби, проведення і припинення вогню;

Ціннісний компонент

дотримується правил безпеки під час стрільби

Знаннєвий та діяльнісний компоненти

Учень (учениця):

називає основні види боеприпасів до стрілецької зброї; основні елементи бойового патрона.

порівнює основні характеристики патронів

знає калібри та види боеприпасів

виконує контрольний норматив «Спорядження магазину патронами»

характеризує порядок зарядження зброї, виконання пострілу та припинення стрільби.

практично заряджає зброю, прицілюється, робити спуск та припиняє стрільбу.

Знаннєвий компонент

називає основні положення інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю

Діяльнісний компонент

виконує вправи стрільб, передбачені програмою та нормативи з вогневої підготовки;

Ціннісний компонент

дотримується правил безпеки при поводженні зі зброєю і боеприпасами, під час стрільби.

Спорядження магазину патронами і порядок зарядження автомата; виконання пострілу, припинення стрільби.

Тема 5. Правила стрільби по нерухомих цілях (2 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає види цілей, умови виконання початкової вправи №1 характеризує цілі вміє призначати вихідні дані для стрільби та розуміє коректуру стрільби. виконує початкову вправу № 1 навчальних стрільб, виконує контрольний норматив «Виявлення цілей вдень» вибирає цілі для обстрілу	Класифікація цілей та їх коротка характеристика. Вибір прицілу та точки прицілювання. Вибір часу для відкриття вогню.
Тема 6. Стрілецько-тренувальні прилади (1 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає призначення КЯ-73 та ПС-51 та можливі варіанти його використання застосовує на практиці стрілецько-тренувальні прилади.	Виконання підготовчих вправ на навчально-тренувальних засобах.
Тема 7. Стрільба по нерухомих цілях (1 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає умови виконання вправи № 1 навчальних стрільб, заходи безпеки під час виконання вправи характеризує підготовку зброї до стрільби готує зброю до стрільби, веде влучний вогонь, орієнтується на мішенному полі, правильно вибирає позицію. <i>Виконує контрольний норматив «Приховане висування до об'єкту противника перебіжками»</i> Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час стрільби.	Практичне виконання початкової вправи № 1 навчальних стрільб із АК-74 та РКК.
Тема 8. Матеріальна частина СГД (1 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає загальну будову, призначення та тактико-технічну характеристику СГД, принцип роботи частин та механізмів. Характеризує повне розбиранням та збирання гвинтівки. пояснює роботу частин та механізмів гвинтівки.	Призначення, загальна будова СГД, тактико-технічна характеристика, принцип роботи частин та механізмів.

**Тема 9. Матеріальна частина ручних гранат,
прийоми та правила їх метання (1 год.)**

Знаннєвий та діяльнісний компоненти

Учень (учениця):

знає тактико-технічну характеристику та устрій ручних гранат
розрізняє гранати наступальні та оборонні
характеризує заходи безпеки під час вивчення та практичного застосування гранат.

розрізняє, правильно застосовує гранати наступальні та оборонні.

знає ТТХ ручної протитанкової гранати, РКГ-3.

характеризує принцип дії та устрій ручної протитанкової гранати.
застосовує ручну протитанкову гранату.

Призначення, устрій та тактико-технічні характеристики ручних гранат, Ф-1, РГД-5.

Призначення, тактико-технічну характеристику, устрій та принцип дії ручної протитанкової гранати, РКГ-3.

**Тема 10. Призначення та бойові властивості ручного
протитанкового гранатомета (1 год.)**

Знаннєвий та діяльнісний компоненти

Учень (учениця):

знає тактико-технічну характеристику РПГ, його призначення, основні частини та механізми
характеризує порядок неповного розбирання та збирання, прийоми та правила стрільби з РПГ.

володіє навичками користування РПГ, проводить повне розбирання та збирання гранатомета.

Ціннісний компонент

дотримується правил безпеки під час розбирання та складання гранатомета

Призначення та тактико-технічна характеристика РПГ. Порядок розбирання та збирання гранатомета.

Тема 11. Внутрішня та зовнішня балістика (1 год.)

Знаннєвий та діяльнісний компоненти

Учень (учениця):

називає періоди пострілу початкову швидкість кулі, її траєкторію.
характеризує дію порохових газів на дуло та віддачу зброї, вплив умов стрільби на політ кулі;
пояснює виникнення пострілу, його періоди, практичне значення траєкторії пострілу.

Постріл і його періоди. Початкова швидкість кулі. Траєкторія та її елементи. Форма траєкторії та її практичне значення.

Розділ «Тактична підготовка»

Тема 1. Бойовий Статут Сухопутних військ (частина III взвод, відділення, танк) (2 год.)

Знаннєвий компонент учень (учениця)

знає: основні положення щодо підготовки та ведення сучасного загальновійськового бою;
характеризує види, роди Збройних Сил України та їх призначення;
пояснює значення Бойового Статуту Сухопутних військ при підготовці військовослужбовців, відділення, взводу до ведення бою.

Ціннісний компонент

дотримується вимог Бойового Статуту при виконанні практичних навичок і умінь.

Збройні Сили України: загальна структура, призначення та завдання (Закон України «Про Збройні Сили України»), нормативно-правові документи, що регламентують підготовку видів Збройних Сил України до їх застосування

Тема 2. Основи загальновійськового бою (3 год.)

Знаннєвий компонент учень (учениця)

знає: основні закономірності сучасного загальновійськового бою, визначення бою як основної форми тактичних дій;
характеризує: зміст термінів та понять, узгодженість дій за місцем, часом, завданням, удар, вогонь, маневр, район бойових дій;
розрізняє: основні відмінності загальновійськового, повітряного, морського бою

знає: види загальновійськового бою та їх головну мету, визначення видів бою: оборона, наступ;

характеризує: основні види озброєння солдата та їх ефективність при застосуванні у різних видах бою;

розрізняє: основні форми та способи дій солдата у різних видах бою;

знає характерні риси, принципи сучасного загальновійськового бою, обов'язки солдата у бою;

характеризує зміст основних рис бою (рішучість, напруженість, швидкоплинність, висока маневреність, швидка зміна обстановки, високий темп, одночасне ведення бойових дій на суші, у повітрі, на морському побережжі); принципи бою (раптовість, всебічне забезпечення бою, висока боєздатність, тверде стійке управління, постійна висока бойова готовність);

Бій – основна форма тактичних дій військ, характеристика сучасного загальновійськового бою та основні вимоги до підготовки військовослужбовців. Мета бою та засоби її досягнення.

Основні види загальновійськового бою, їх характеристика та мета.

Характерні риси сучасного загальновійськового бою та основні принципи його ведення.

пояснює основні шляхи формування фізичної, моральної, психологічної готовності до захисту України. Ціннісний компонент: формування особистих якостей, необхідних для служби у Збройних Силах України знає основні завдання відділення у похідному, передбойовому порядках та їх застосування; характеризує засоби досягнення мети при виконанні бойового завдання; уміє вести спостереження за полем бою і вміло застосовувати штатну зброю, пересуватися полем бою. Ціннісний компонент: Готується до служби у Збройних Силах України та виконання завдань за призначенням	Основні завдання та бойовий порядок механізованого, гранатометного і протитанкового відділення, їх штатний склад та озброєння
Тема 3. «Основи оборони» (3 год.)	
Знаний компонент учень (учениця) знає мету оборони та основні вимоги до неї; характеризує дії противника у наступі, бойові можливості ввіреної зброї (АК-74, РПГ, СТД, РПК); оцінює місцевість для використання в інтересах бою; Ціннісний компонент формування в майбутнього воїна-захисника таких якостей, як витримка, стійкість, завзяття, високий моральний дух, уважність, спостережливість. знає, що включає в себе побудова оборони та послідовність дій при підготовці до оборони, обов'язки солдата в бою; характеризує умови, від яких залежить бойовий порядок, захисні можливості місцевості для облаштування опорного пункту (окопу); уміє: облаштовувати окоп для стрільби лежачи, вести вогонь із пневматичної зброї по визначеним цілям, <i>виконує контрольний норматив «Обладнання одиночного окопа для стрільби з автомата лежачи»»</i> Ціннісний компонент: дотримується вимог, визначених вчителем та послідовно виконує його завдання; знає організацію і озброєння механізованого відділення, бойові можливості та задачі відділення в обороні; характеризує характер дій противника у наступі; уміє визначати відстань до орієнтирів, вести спостереження, підготувати карту вогню; знає: вимоги та послідовність облаштування основного, запасного, опорного пункту, улаштування загородження, захисту від зброї масового ураження та високоточної зброї, заходи маскування; характеризує основні елементи окопа для стрільби лежачи з автомата, їх призначення, захисні можливості; уміє влаштувати окоп за допомогою саперної лопати для стрільби лежачи;	Мета оборони та вимоги до неї. Побудова оборони, обов'язки солдата в бою. Основні задачі відділення в обороні. Дії солдата в бою.

знає порядок, способи спостереження за місцевістю, противником у визначеному секторі, об'єкті; уміє визначити місце заходження противника, його озброєння, бойові можливості та спрогнозувати його дії; характеризує швидкість пересування противника, ймовірний час виходу противника на визначені рубежі, ділянки, об'єкти; знає способи знищення противника вогнем у визначеному секторі, ділянці, об'єкті, що підлягають обороні; уміє здійснювати маневр вогнем, вести зосереджений вогонь, уражати бронетехніку, танки противника; оцінює місцевість, бойові можливості (свої, противника), здатність уразити танк, БМП, БТР.	
Тема 4. «Основи наступу» (3 год.)	
Знаннєвий компонент учень (учениця) знає мету наступу, основні вимоги та способи переходу у наступ; характеризує умови переходу у наступ на противника, який обороняється, з положення безпосереднього зіткнення з ним або з ходу оцінює вплив місцевості, пори року, часу на виконання мети наступу; уміє оцінювати бойові можливості противника в обороні; знає, що включає в себе бойовий порядок відділення в наступі, штатну організацію механізованого відділення; характеризує об'єкт атаки, напрямок продовження наступу; знає бойові можливості противника в обороні; уміє орієнтуватися на місцевості, використовувати місцевість для швидкого пересування, долати перешкоди, пересуватись по полі бою різними способами, <i>виконує контрольні нормативи «Розгортання із похідної колони у передбойовий порядок під час дій у пішому порядку», «Розгортання із передбойового порядку в бойовий порядок під час дій у пішому порядку»</i> Діяльнісний компонент Дотримується мір безпеки при пересуванні по місцевості, безпеки при поводженні зі зброєю. Знає задачі відділення у наступі, способи пересування на полі бою, додання мінних загороджень; уміє застосовувати стрілецьку зброю у русі; характеризує характер дій противника в обороні; називає бойові можливості противника; знає способи пересування на полі бою при наступі під прикриттям бронетехніки(перебіжки, переповзання, перекати) уміє здійснювати розгортання з похідного у передбойовий, бойовий порядок; характеризує завдання сусідів, танка, за яким буде наступати відділення, його намір, а також порядок використання вогню артилерії та інших вогневих засобів. Діяльнісний компонент	Наступ - мета та вимоги, способи переходу у наступ. Бойовий порядок механізованого відділення, що наступає в цілому порядку. Основні задачі відділення у наступі. Дії солдата у наступі.

Уміє будувати бойовий порядок відділення у наступі, Виконує контрольний норматив «Атака передового краю оборони противника у пішому порядку»	
Тема 5. Бойове використання відділення при виконанні різних бойових задач (3 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає визначення маршру, його особливості характеризує умови і способи здійснення маршру, рубежі (пункти) і привали на марші називає нормативи середньої швидкості руху підрозділів на марші, величину добового переходу характеризує дії відділення (солдата) під час маршру, зміст наказу для дій під час маршру. аналізує обов'язки командира відділення на марші Діяльнісний компонент Бере участь у тренуванні з віддання наказу на маршрут, організації взаємодії військовослужбовців під час маршру називає можливі ситуації, за яких необхідності відділенню за певним алгоритмом Діяльнісний компонент складає загальний алгоритм дій відділення на марші при нападі повітряного противника, при подоланні мінних полів, зон зараження, при потраплянні в засаду противника, на привалах і в районах відпочинку	Марш. Умови і способи здійснення маршру. Загальні нормативи середньої швидкості руху підрозділів на марші. Величина добового переходу Рубежі (пункти) і привали на марші. Організація взаємодії та управління військовослужбовців під час маршру. Зміст роботи та обов'язки командира відділення щодо організації маршру в колоні взводу Дії відділення на марші (при нападі повітряного противника, при подоланні мінних полів, зон зараження, при потраплянні в засаду противника, на привалах і в районах відпочинку)
Тема 6. Види бойового забезпечення та його задачі (1 год.)	
Знаннєвий компонент учень (учениця) знає: мету, задачі розвідки у різних видах бою; характеризує об'єкти розвідки в обороні та наступі; уміє маскувати свої дії при веденні розвідки, пересуватися до визначених місць для ведення розвідки, спостерігати та виявляти необхідні відомості в інтересах бою, подавати визначені сигнали; називає: об'єкти розвідки при підготовці до бою, в ході бою. Діяльнісний компонент орієнтується на місцевості,	Розвідка – мета, задачі у різних видах бою (наступ, оборона)

користується засобами ведення розвідки, <i>виконує контрольний норматив «Приховане висування до об'єкту противника перебіжками і переповзанням»</i> Ціннісний компонент дотримується мір безпеки, виховує риси майбутнього воїна: самодисципліну, витримку, наполегливість, організованість при виконанні поставленої задачі знає сили, засоби, способи ведення розвідки; уміє діяти у складі розвідувального дозору, бойовому розвідувальному дозорі, засаді, пошуку, дозорному відділенні, спостережному посту, посту радіаційного, хімічного, біологічного спостереження; характеризує: дії солдата при веденні розвідки; Діяльнісний компонент виконує обов'язки розвідки у складі відділення взводу, орієнтується на місцевості та рухається за допомогою топографічної карти, зовнішніх орієнтирів. Знає мету, задачі, способи дій при виконанні обов'язків в охороні; характеризує порядок ведення спостереження за місцевістю, повітрям, свої дії під час раптового нападу; уміє виконувати обов'язки в охороні, при патрулюванні. Діяльнісний компонент використовує місцевість для маскування своїх дій, проявляє спостережливість та володіє прийомами самозахисту, приймає адекватні рішення при загрозі життю. <i>Виконує контрольний норматив «Подолання зараженої ділянки місцевості з веденням вогню в русі»</i> знає мету захисту від зброї масового ураження та зміст заходів. характеризує основний зміст протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів. Діяльнісний компонент використовує захисні особливості місцевості, діє в умовах отримання сигналів оповіщення про радіоактивне, хімічне, біологічне зараження. знає призначення та види захисних споруд, основні вимоги до захисту захисних споруд та військової техніки від проникнення радіоактивного пилу. характеризує вимоги заходів безпеки під час спорудження сховищ та укриття, захисту військової техніки від радіоактивного пилу. Діяльнісний компонент споруджує сховища та протирадіаційні укриття, захищає техніку від проникнення радіоактивного пилу. знає дії учнів у зонах радіоактивного зараження і в осередках хімічного та бактеріологічного ураження. Характеризує хімічну та бактеріологічну (біологічну) зброю, зони зараження, будову протигазу та ЗЗК.	Сили, засоби, способи ведення розвідки у різних видах бою. Дії солдата у розвідці. Охорона – мета, задачі, обов'язки та способи дій солдата. Захист від зброї масового ураження. Захисні споруди. Види захисних споруд (сховища, протирадіаційні укриття). Вимоги, які ставляться до них. Захист військової техніки від проникнення радіоактивного пилу. Дії військовослужбовців у зонах радіоактивного зараження і в осередках хімічного та
---	---

Діяльнісний компонент вдягає протигаз , та загальновійськовий комплект (ЗЗК),уникає найбільш небезпечних ділянок зараження.	бактеріологічного (біологічного) ураження.
<i>Виконує контрольні нормативи «Одягання протигазу», «Одягання загальновійськового захисного комплекту»</i>	
знає осередки ураження, ознаки отруєння, СДОР, інфекційні захворювання, що виникають внаслідок застосування засобів масового ураження. характеризує осередки ураження, що виникають внаслідок застосування сучасних засобів масового ураження. Діяльнісний компонент виявляє осередки ураження, безпечно діє в зоні ураження.	Характеристика осередків ураження, що виникають внаслідок застосування сучасних засобів масового ураження
знає будову та призначення, технічну характеристику військового приладу хімічної розвідки (ВПХР). характеризує радіоактивне випромінювання і методи його вимірювання. Діяльнісний компонент визначає отруйні речовини у повітрі в небезпечних і малобезпечних концентраціях, визначає отруйні речовини при низьких температурах з допомогою ВПХР.	Військовий прилад хімічної розвідки (ВПХР). Вимірювання стану навколишнього середовища. Призначення, будова, ТТХ приладу.
Знає призначення, будову, технічну характеристику індивідуальних дозиметрів ДП-22В, ДП-24, приладу ДП-5В, методи контролю індивідуального та групового приладу ДКП-50А. Характеризує принципи дії дозиметричних приладів під діапазонами випромінювання. Діяльнісний компонент Застосовує прилади ДП-5В, ДП-5Б, дозиметри ДКП-50А, ДП-22В, ІД-1, ДП-24 для визначення опромінювання.	Комплект індивідуальних дозиметрів ДП-22В, ДП-24. Призначення, будова, ТТХ. Груповий та індивідуальний методи контролю. Підготовка ДКП-50А до визначення опромінювання.
Знає мету тактичного маскування називає табельні засоби, місцеві матеріали, які використовуються для маскування і завдяки яким досягається якість маскування Діяльнісний компонент здійснює маскування дій в бою.	Тактичне маскування.
знає мету інженерного забезпечення, його завдання характеризує сили та засоби для його здійснення інженерного забезпечення в різних видах бою. Діяльнісний компонент облаштовує опорний пункт відділення.	Інженерне забезпечення.

Розділ «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»

Тема 1. Маскування (1 год.)

Знаний компонент Учень (учениця): знає мету, засоби та прийоми маскування. характеризує табельні засоби маскування. Діяльнісний компонент використовує табельні та підручні засоби маскування для маскування особового складу, техніки та інженерних споруд.	Мета маскування. Табельні та підручні засоби маскування, їх використання для маскування особового складу, техніки та інженерних споруд.
---	--

Тема 2. Види окопів, призначення та порядок їх устаткування (3 год.)

знає види окопів називає розміри окопу для стрільби лежачи, з коліна та стоячи. характеризує інженерне обладнання позиції на відділення.	Призначення окопів та порядок їх облаштування.
Діяльнісний компонент облаштовує окоп для стрільби лежачи, проводити його маскування.	Прийоми виконання робіт щодо устаткування окопу для стрільби лежачи
Діяльнісний компонент облаштовує окоп для стрільби з коліна, стоячи, проводити його маскування.	Прийоми виконання робіт щодо дообладнання окопу для стрільби з коліна та стоячи.

Тема 3. Інженерні загородження (1 год.)

знає призначення і види інженерних загороджень називає природні перешкоди, ускладнення природних перешкод. характеризує зимові та літні протипіхотні та протитанкові загородження, протитранспортні загородження. Діяльнісний компонент ускладнює природні перешкоди на місцевості	Призначення і види інженерних загороджень. Розташування загороджень на місцевості, природні перешкоди, ускладнення природних перешкод. Зимові та літні протипіхотні та протитанкові загородження, протитранспортні загородження.
--	---

Розділ «Військово-прикладна фізична підготовка»

Тема 1. Легка атлетика (20 год.)

Знанийсвий компонент

Учень (учениця):

знає умови і порядок виконання вправ, які спрямовані на розвиток швидкісної витривалості;

розуміє потреби швидкісної витривалості для виконання обов'язків військової служби;

виконує вправи для розвитку швидкості та витривалості згідно з визначеними нормативами.

Діяльнісний компонент

самостійно вдосконалює навички і вміння отримані на уроках, самостійно тренується у виконанні нормативів.

Виконання вправ, які спрямовані на розвиток швидкості і швидкісної витривалості: вправа № 22 – біг 100 м зі старту лежачи, вправа № 23 – човниковий біг 10×10 м, вправа № 24 – біг 400 м або човниковий біг 4×100 м, вправа № 24б – біг 200 м або човниковий біг 2×100 м, вправа № 25 – човниковий біг 6×100 м з макетом автомата.

Знає умови і порядок виконання вправ, які спрямовані на розвиток загальної витривалості;

розуміє потреби загальної витривалості для виконання обов'язків військової служби;

виконує вправи для розвитку загальної витривалості згідно з визначеними нормативами.

Діяльнісний компонент

самостійно вдосконалює навички і вміння отримані на уроках, самостійно тренується у виконанні нормативів.

Виконання вправ, які спрямовані на розвиток загальної витривалості: біг 1 км, біг 2 км.

Виконання вправ, спрямованих на формування військово-прикладних навичок: воєнізований крос на 3 км з метанням макета гранати.

Тема 2. Гімнастика (18 год.)

Знанийсвий компонент

Учень (учениця):

Знає умови та порядок виконання вправ та нормативів;

характеризує послідовність виконання вправ та вимог щодо послідовності та правильності виконання;

виконує вправи, спрямовані на розвиток сили та силової витривалості.

Ціннісний компонент

дотримується правил безпеки, страховки, самостраховки при виконанні вправ.

Діяльнісний компонент

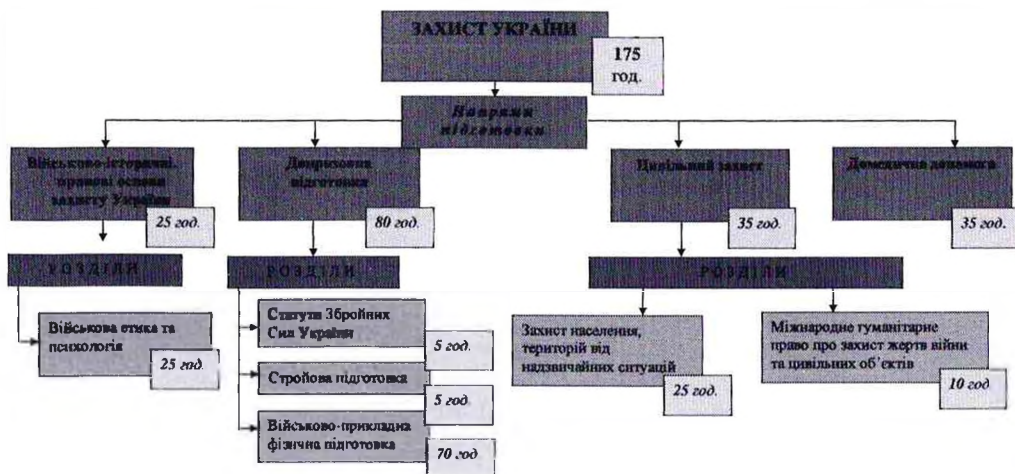
здійснює тренування, спрямовані на виконання вправ, формує морально-психологічну стійкість, вольові та фізичні якості, необхідні для служби у Збройних Силах України.

Виконання вправ, які спрямовані на розвиток сили та силової витривалості: вправа № 1 – підтягування на перекладині, вправа № 2 – підйом переворотом на перекладині, вправа № 4 – згинання і розгинання рук в упорі на брусах, вправа № 5 – комплексна силова

	вправа, вправа № 8 – комплексна вправа на спритність, вправа № 9 – стрибки із скакалкою, вправа № 12а – стрибок ноги порізно через козла у довжину, вправа № 13 – комплекс вільних вправ № 1, 2, 3, 4, вправа № 14 – вправа на гнучкість.
Тема 3. Рукопашний бій, хортинг (бойовий), бойовий гопак, спас (19 год.)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає порядок виконання прийомів рукопашного бою та основні вимоги щодо їх виконання; характеризує умови застосування прийомів рукопашного бою у різних видах бою; вміє виконувати прийоми страховки, само страховки, нанесення уколів, відбиття нанесення ударів задньої підніжки, прийоми бою без зброї. Ціннісний компонент дотримується заходів безпеки при розучуванні та виконанні прийомів рукопашного бою. Діяльнісний компонент самостійно працює над удосконаленням умінь та навиків виконання рукопашного бою, застосовує набуті навички та вміння тільки за призначенням.	Розучування, тренування прийомів рукопашного бою, спрямованих переважно на формування навичок, необхідних для захисту, само захисту, знищення та виведення з ладу противника: - прийоми страховки, само страховки, долання перешкод - нанесення уколів на місці, у русі - відбиття, нанесення ударів (ребром долоні, ногою, ножом, прикладом, лопатою) - виконання задньої підніжки, удар каблуком - прийоми бою без зброї.
Тема 4. Вправи з гирями (8 год)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): Знає та характеризує умови виконання вправи з гирями та нормативи оцінювання; обґрунтовує вплив якісного виконання вправ. Діяльнісний компонент виконує вправи найбільш раціональним способом із мінімальними затратами сил та часу	Розучування, вдосконалення вправ з гирями № 6, № 7.
Тема 4. Подолання перешкод (5 год)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає умови виконання вправи № 34, № 37, № 38 та нормативи оцінювання; характеризує взаємозв'язок елементів смуги перешкод з діями солдата на полі бою; обґрунтовує вплив якісного виконання вправ на успішне пересування на полі бою.	Розучування, вдосконалення вправ долання перешкод: вправа № 33 – загальна контрольна вправа на смугі перешкод, вправа №

Діяльнісний компонент виконує вправи найбільш раціональним способом із мінімальними затратами сил та часу	37 – метання гранати Ф-1 на дальність, вправа № 38 – метання гранати на точність.
--	--

Зміст програми та розрахунок навчального часу
з предмета «Захист України. Профільний рівень» для 11 кл. закладів загальної середньої освіти
(II курсів закладів спеціалізованої освіти військового профілю: військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою
військово-фізичною підготовкою)

**РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ
В 11 КЛАСІ**

№ з/п	Назва теми	2 курс
1.	Напрямок підготовки «Військово-історичні, правові основи захисту України» Розділ «Військова етика і психологія»	25
2.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Статут Збройних Сил України»	12
3.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Стройова підготовка»	8
4.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Військово-прикладна фізична підготовка»	70
5.	Напрямок підготовки «Цивільний захист» Розділ «Захист населення, територій від надзвичайних ситуацій»	25
6.	Напрямок підготовки «Цивільний захист» Розділ «Міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни та цивільних об'єктів»	10
7.	Напрямок підготовки «Домедична допомога»	35
	УСЬОГО:	175

**ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
11 КЛАС**

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Розділ «Військова етика і психологія»	
Тема 1. Психологічні властивості, пізнавальні процеси особистості військовослужбовця (4 год.)	
Знаний компонент Учень (учениця): називає визначає: основні положення Закону України «Про основи національної безпеки України» характеризує механізми і моделі системи світової колективної безпеки, пріоритети національних інтересів, загрози національним інтересам і національній безпеці України. розуміє принципи забезпечення національної безпеки Класифікує: особистість, головні ознаки особистості військовослужбовця, психологічну структуру особистості. знає: типи темперамент розуміє сутність поняття «характер», «національний характер» характеризує основні якості всіх типів темпераменту розрізняє темперамент і характер, сильні і слабкі характери називає види характеру залежно від ставлення до світу (принципові й безпринципові), ставлення до діяльності (цілеспрямовані й бездіяльні), ставлення до інших людей (товариські й замкнуті), ставлення до себе (альтруїстичні й егоїстичні). обґрунтовує вплив навколишнього середовища, суспільства та службової діяльності на формування характеру розмірковує про позитивні й негативні риси українського національного характеру знає суть пізнавальних психічних процесів «відчуття», «сприймання», «пам'ять», «уявлення», «уява»; характеризує особливості протікання психологічних пізнавальних процесів у ході військової діяльності, вплив психічних пізнавальних процесів на військову діяльність, сутність почуттів та емоцій має уявлення про види уваги воїна, основні особливості уваги (стійкість, зосередженість, концентрація,	Особистість військовослужбовця та її загальна характеристика. Психологічні властивості особистості воїна. Характер. Виховання характеру. Національний характер. Психічні пізнавальні процеси особистості військовослужбовця. Види і властивості уваги воїна.

розподілення, обсяг, зосередженість, здатність до переключення) обґрунтовує місце уяви у ході виконання завдань військової діяльності, вплив психічних пізнавальних процесів на поведінку військовослужбовця. знає моральні, інтелектуальні, естетичні, практичні ознаки особистості офіцера характеризує роль пам'яті, уваги, здібностей, характеру в оволодінні військовою справою.	Портрет офіцера-професіонала як ідеалу виховання і самовиховання.
--	--

Тема 2. Особистість військовослужбовця, становлення особистості у ході військової діяльності (4 год.)

Знаний компонент Учень (учениця): називає компоненти готовності до військової діяльності (соціально-психологічна, емоційно-вольова, загальна військово-професійна) знає характерні риси військової служби; розрізняє поняття «військова служба» і «військова діяльність» характеризує психологічні основи військової діяльності знає поняття «психічний стан», «настрій», «афект», функції психічних станів, класифікацію психічних процесів (етапів) та їх особливості. розрізняє позитивні і негативні психічні стани військовослужбовців; характеризує прояви психічного стану військовослужбовця, його вплив на поведінку й діяльність розуміє розуміє сутність поняття «щастя» розмірковує про сенс людського життя, обґрунтовує залежність щастя від вибору людиною свого життєвого шляху, правил, якими слід керуватися у своєму житті знає сутність понять «життєвий шлях», «громадянська позиція», «військовий обов'язок», громадянські обов'язки особи, характеризує значення громадянської позиції, виконання військового обов'язку для суспільства обґрунтовує взаємозв'язок громадянського суспільства і держави, військового обов'язку.	Психологія військової діяльності. Психічні стани військовослужбовців, їх прояви в військовій діяльності. Щастя і сенс життя учня. Життєвий шлях особистості громадянина як захисника України
--	--

Тема 3. Психологія військового колективу (6 год.)

Знаний компонент

Учень (учениця):

знає сутність поняття «колектив»;
пояснює компоненти психологічної структури колективу (динамічні групові та психологічні явища: взаємні оцінки, домагання, симпатії, антипатії; групові психологічні явища: колективні погляди, ставлення, колективна думка, колективні звички, традиції, установки);
характеризує структуру взаємовідносин у колективі (міжособистісні, міжгрупові, між групою та особистістю), структуру взаємовідносин у військовому підрозділі при виконанні вимог статутів (статутні, нестатутні, позастатутні)

знає, у чому проявляється колективна думка, її взаємозв'язок зі свідомістю і конкретними справами; етапи становлення колективної думки;
характеризує специфічні особливості колективної думки військового підрозділу, порядність колективної думки (позитивна, орієнтовано позитивна, критична (невизначена); орієнтовано негативна, негативна);
пояснює процеси формування позитивної думки у військовому підрозділі.

знає поняття «колективні традиції і норми» **пояснює** особливості звичаїв, обрядів, ритуалів, символів, норми, свята;
характеризує основні традиції Збройних Сил України.

знає поняття «психологічна сумісність»
пояснює відображення психологічної сумісності і самопочуття особистості в колективі
характеризує форми прихованої і відкритої психічної несумісності, форми роботи (поведінки) з формування психічної сумісності.

знає сутність понять: «структурована група», «неструктурована група», ознаки формальної, неформальної, рангової групи, соціально-психічну атмосферу, соціально-психічні стани, у яких може перебувати колектив.
характеризує стани, у яких може перебувати військовий колектив (соціально-психічної стабільності, соціально-психічного напруження, соціального психозу)
обґрунтовує вплив структурованих, неструктурованих груп на формування колективу та взаємовідносин у ньому.

знає можливі шляхи впливу на громадський настрій.

Почуття і воля воїна і військовий колектив. Психологічна структура військового колективу

Колективна думка.

Колективні традиції і норми.

Психологічна сумісність і самопочуття особистості в колективі.

Формальні, неформальні і рангові групи в колективі (підрозділі). Соціально-психічні стани.

характеризує стилі управління у військовому колективі (ліберальний, авторитарний, демократичний); обґрунтовує можливі напрямки діяльності з формування колективної думки.	Стили управління у військовому колективі. Управління громадською думкою військового колективу.
--	--

Тема 4. Методи вдосконалення морально-психічної готовності до військової служби (9 год.)

Знаний компонент

Учень (учениця):

розуміє сутність поняття «самовиховання»;
характеризує зміст самовиховання
має уявлення про поширені методи самовиховання: самозобов'язання, самоорганізація життя (військової діяльності), самопізнання, самоаналіз, самозвіт.
обґрунтовує необхідність самоорганізації життя учня (разом з тим і як майбутнього захисника України)

Класифікує:

визначення виховання й самовиховання, методи, прийоми і засоби виховання, самовиховання.

Уміє користуватися:

методами, прийомами і засобами самовиховання в роботі над собою.

називає засоби саморегуляції психічної діяльності (дихальні вправи (заспокоююче і мобілізуюче подих); управління тонусом кістякової мускулатури (розслаблення м'язів за контрастом, релаксація); вплив на біологічні активні точки, самопереконання, самонавіяння, самонаказ);
знає методику найпростіших засобів саморегуляції психічної діяльності (дихальні вправи (заспокійливий подих); управління тонусом кістякової мускулатури (розслаблення м'язів за контрастом, релаксація); вплив на біологічні активні точки).

Діяльнісний компонент

демонструє заспокійливий подих, розслаблення м'язів за контрастом.

Під керівництвом учителя демонструє вплив на біологічні активні точки

Наводить приклади самопереконання, самонавіяння, самонаказ.

називає рівні особистісного самовдосконалення: самовираження (низький рівень), самоствердження (середній), самореалізація, воля (високий).

характеризує активність (виконавча, залежна від керівництва діями, захоплення, діяльність за покликанням); провідні мотиви (інтерес, стимул-санкція; зовнішня мотивація; внутрішня мотивація);

Самовиховання як умова самовдосконалення особистості.

Засоби саморегуляції психічної діяльності: дихальні вправи (заспокійливий подих); управління тонусом кістякової мускулатури (розслаблення м'язів за контрастом, релаксація); вплив на біологічні активні точки, самопереконання, самонавіяння, самонаказ)

Організація самовиховання. Рівні особистісного самовдосконалення

розмірковує над питаннями «Хто я?», «Що я можу?», «Як я розвиваюсь як особистість?», « Чи чесно я живу?» пояснює зміст психологічної підготовки до військової діяльності та дій в екстремальних умовах характеризує паніку як психічний стан, шляхи подолання паніки пояснює характерні риси стану бойового духу обґрунтовує ефективність системи тренувань (військового вишколу) для мобілізації власних сил та можливостей воїна	Психологічна готовність до військової діяльності та дій в екстремальних умовах.
Напрямок підготовки «Дієпризначення підготовки»	
Розділ «Статути Збройних Сил України»	
Тема 1. Військовослужбовці та взаємовідносини між ними (1 год)	
Знаєсний компонент Учень (учениця): знає права військовослужбовців, вимоги щодо виконання військових статутів; характеризує порядок взаємовідносин із старшими за військовим званням та службовим становищем, відповідальність за порушення вимог статутів при виконанні наказів та розпоряджень старших за положенням начальників; розрізняє військовослужбовців за військовими званнями; аналізує відповідальність військовослужбовців за порушення вимог статутів Збройних Сил України. Діяльнісний компонент дотримується статутних вимог при проходженні військової служби	Дотримання військовослужбовцем загальновійськових статутів Збройних Сил України при виконанні обов'язків військової служби.
Тема 2. Розподіл часу та повсякденний порядок (1 год.)	
Знаєсний компонент Учень (учениця): знає вимоги Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України щодо раціонального використання часу при повсякденній службовій діяльності; характеризує вимоги розпорядку дня для підтримання належного рівня боєготовності підрозділу та його значення у формуванні належних фізичних, морально-психологічних якостей військовослужбовців. Діяльнісний компонент дотримується вимог розпорядку дня, правил особистої гігієни, вміє самоорганізуватися у різних життєвих обставинах.	Значення вимог розпорядку дня для підтримання високого рівня боєготовності підрозділу та його вплив на якість виконання бойових задач.

Тема 3. Добовий наряд (1 год.)

Знаписвий компонент

Учень (учениця):

знає порядок підготовки добового наряду, документацію, яку веде черговий роти
характеризує склад внутрішнього наряду частини, озброєння добового наряду
Діяльнісний компонент практично виконує обов'язки днювального, чергового роти.

Порядок підготовки добового наряду. Документація чергового роти. Внутрішній наряд роти.

Тема 4. Заяви, пропозицій та скарги (1 год.)

Знаписвий компонент

Учень (учениця):

знає основні положення розділу V Дисциплінарного статуту Збройних Сил України;
розрізняє поняття «заява», «пропозиція» та «скарга»;
характеризує книгу обліку заяв, скарг та пропозицій, правила її ведення;
Діяльнісний компонент уміє подавати заяву та скаргу.

Поняття «заява», «пропозиція» та «скарга». Термін розгляду заяв, скарг та пропозицій.

Тема 5. Зміст та методи виховної роботи командира відділення з виховання підлеглих, зміцнення військової дисципліни, підтримання внутрішнього порядку в підрозділі (1 год.)

Знаписвий компонент

Учень (учениця):

знає методи вивчення особового складу, форми та методи індивідуальної роботи з підлеглими.
характеризує роботу командира відділення щодо виявлення причин та попередження правопорушень підлеглих, підтримання внутрішнього порядку в підрозділах, виконання розпорядку дня.
Діяльнісний компонент проводить індивідуальні бесіди, впливає на підлеглого, що вчинив правопорушення, формує громадську думку про порушників військової дисципліни.

Методи вивчення особового складу. Форми та методи індивідуальної роботи з підлеглими. Методика проведення індивідуальних бесід.

знає основні положення Дисциплінарного статуту Збройних Сил України щодо заохочення, стягнення за порушення військової дисципліни

Виховне значення заохочень за проявлену розумну ініціативу на службі. Облік умов і порядок притягнення підлеглих до дисциплінарної відповідальності.

називає заохочення, стягнення, які застосовують до солдатів (матросів), сержантів (старшин) пояснює сутність поняття «заохочення», «стягнення» характеризує методи впливу на підлеглого, що вчинив правопорушення обґрунтовує виховне значення заохочень за проявлену розумну ініціативу на службі.	Методи впливу на підлеглого, що вчинив правопорушення.
Розділ «Стройова підготовка»	
Тема 1. Стройові прийоми та рух без зброї (2 год)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): характеризує дії, які виконуються в поворотах під час руху, методику проведення занять зі стройової підготовки. Діяльнісний компонент виконує повороти на місці, рух стройовим і похідним кроком, повороти під час руху дотримується стройових положень під час поворотів. бере участь тренуваннях з виконання стройових прийомів і руху без зброї знає команди, за якими здійснюються повороти. характеризує порядок виконання команди. Діяльнісний компонент виконує повороти під час руху, команди: «Кру-ГОМ», «Ліво-РУЧ», «Півоберта ліво-РУЧ», «Право-РУЧ», «Півоберта право-РУЧ», «Стройовим кроком – РУШ», «Ліво-РУЧ», «Півоберта ліворуч», «Кругом – РУШ» дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів Діяльнісний компонент виконує практично відпрацьовує повороти під час руху.	Виконання стройових прийомів без зброї.
Тема 2. Стройові прийоми та рух зі зброєю (2 год)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає вимоги стройового статуту Збройних Сил України про порядок виконання стройових прийомів зі зброєю; вміє виконувати стройові прийоми зі зброєю. Діяльнісний компонент дотримується вимог безпеки при поводженні зі зброєю під час навчання та виконання стройових прийомів.	Виконання стройових прийомів зі зброєю.

**Тема 3. Виконання військового вітання, вихід зі строю,
повернення у стрій, підхід до начальника (1 год)**

Знаннєвий компонент

Учень (учениця):

знає вимоги строювого статуту Збройних Сил України при виконанні строювих прийомів;
вміє виконувати строюві прийоми: вихід зі строю, повернення у стрій та підхід до начальника.

Діяльнісний компонент

подає команди для виконання строювих прийомів.

Виконання строювих прийомів згідно вимог строювого статуту Збройних Сил України.

Розділ «Військово-прикладна фізична підготовка»

Тема 1. Легка атлетика (26 год.)

Знаннєвий компонент

Учень (учениця):

знає умови виконання вправ та нормативи оцінювання;
вміє виконувати вправи відповідно до визначених нормативів;
характеризує вплив кожної вправи на виконання бойових задач в основних видах бою солдатом, відділенням.

Діяльнісний компонент

Самостійно вдосконалює фізичні якості (швидкість, виносливість, витривалість), формує морально-психологічні якості щодо готовності переносити труднощі в ході служби, навчання.

Ціннісний компонент

формує вимогливість до себе, дотримується мір безпеки при виконанні вправ.

Прискорене пересування та легка атлетика виконання вправи № 28, біг на 3 км, марш кидок на 5 км, комплексна воєнізована естафета з використанням вивчених вправ, системне тренування по вдосконаленню якості виконання вправ на розвиток швидкості та витривалості (вправи № 22, 23, 24, 24б, 25)

Тема 2. Гімнастика (20 год.)

Знаннєвий компонент

Учень (учениця):

знає умови та порядок виконання вправ та нормативи;
характеризує значення та потребу кожної вправи для застосування під час ведення бойових дій;
виконує вправи, спрямовані на розвиток сили, витривалості в межах визначених нормативів

Діяльнісний компонент

самостійно працює над вдосконаленням якості виконання.

Ціннісний компонент

Дотримується мір безпеки при виконанні, самоконтролює дотримання санітарно-гігієнічних вимог при виконанні

Виконання вправ, спрямованих на розвиток сили, силової витривалості та спеціальних військово-прикладних якостей: вправа № 3 – підйом силою на перекладині, вправа № 6 – піднімання 2-х гир по довгому циклу, вправа № 7 – ривок гирі 8, 16 кг, вправа № 14 – вправа на гнучкість, вправа № 19 – кут в упорі на брусах, вправа № 11 – зіскок боком з брусів з поворотом на 90 градусів, вправа № 5 – комплексна силова вправа.

Тема 3. Рукопашний бій, хортинг (бойовий), спас, бойовий гопак (24 год.)	
Знаннявий компонент Учень (учениця): знає порядок виконання прийомів рукопашного бою та основні вимоги щодо їх виконання; характеризує умови застосування прийомів рукопашного бою у різних видах бою; вміє виконувати прийоми страховки, само страховки, нанесення уколів, відбиття нанесення ударів задньої підніжки, прийоми бою без зброї. Ціннісний компонент дотримується мір безпеки при розучуванні та виконанні прийомів рукопашного бою. Діяльнісний компонент самостійно працює над удосконаленням умінь та навиків виконання рукопашного бою, застосовує набуті навички та вміння тільки за призначенням.	Розучування, тренування, вдосконалення прийомів рукопашного бою: вправа № 43 – прийоми бою з автоматом, вправа № 44 - саперною лопаткою, вправа № 45 – прийоми бою з ножом, вправа № 46 – прийоми бою без зброї, вправа № 47 – бойові прийоми, вправа № 48 – кидки.
Напрямок підготовки «Цивільний захист»	
Розділ «Захист населення, території від надзвичайних ситуацій»	
Тема 1. «Основи цивільного захисту у надзвичайних ситуаціях» (3 год.)	
Знаннявий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту та міжнародні розпізнавальні знаки; складові єдиної державної системи цивільного захисту знає роль і завдання цивільного захисту, організаційно-штатну структуру цивільного захисту навчального закладу. характеризує: організаційно-штатну структуру цивільного захисту міста. називає основні завдання невоєнізованих формувань цивільного захисту (ведення розвідки; забезпечення зв'язком; надання медичної допомоги, проведення протепідемічних і санітарно-гігієнічних заходів, локалізація і гасіння пожеж, відновлення і ремонт доріг та дорожніх споруд, проведення санітарної і спеціальної обробки людей, техніки, майна, а також територій, підтримка суспільного порядку, несення комендантської	Єдина державна система цивільного захисту та її складові. Законодавче та нормативно-правове забезпечення її функціонування. Роль і завдання цивільного захисту. Організаційна структура цивільного захисту навчального закладу. Невоєнізовані формування цивільного захисту, їх завдання та оснащення.

служби, забезпечення гарячим харчуванням, водою, продовольством, одягом, взуттям тощо); характеризує організаційно-штатну структуру невоєнізованих формувань цивільного захисту. називає види, загальні ознаки та рівні надзвичайних ситуацій характеризує причини виникнення надзвичайних ситуацій, їх вплив на довкілля та безпеку життєдіяльності людини. оцінює обстановку в надзвичайних ситуаціях та визначає заходи щодо попередження надзвичайних ситуацій суспільного, соціально-політичного та терористичного походження наводить приклади виникнення надзвичайних ситуацій в Україні та за її межами; потенційно небезпечні об'єкти міста (села), району (області) Ціннісний компонент Дотримується правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій	Надзвичайні ситуації техногенного, природного, воєнного і соціально-політичного характеру.
Тема 2.Захист населення у надзвичайних ситуаціях (3 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): Знає способи оповіщення населення про надзвичайні ситуації в умовах мирного часу та особливого періоду Називає сигнали «Увага всім», «Відбій повітряної тривоги», «Хімічна безпека», «Радіаційна безпека», Характеризує дії населення під час аварій техногенного і природного характеру (під час пожежі, повені, землетрусу, аварії на виробництві, в тому числі при аваріях на атомних енергетичних установках має уявлення про дії населення під час надзвичайних ситуацій нашого часу: повітряних атак, в умовах терористичного акту, при знаходженні вибухонебезпечних предметів, замаскованих під валізи, пакунки. знає принцип роботи, призначення, будову, порядок підбору шолом-маски, порядок перевірки протигаза; характеризує порядок зберігання фільтруючих протигазів. Діяльнісний компонент правильно одягає протигаз (норматив № 1). знає засоби захисту шкіри та способи їх підготовки для захисту; характеризує захисні костюми	Дії населення під час виникнення аварій, катастроф і стихійних лих. Фільтрувальні протигази. Призначення, будова, порядок підбору шолом-маски. Перевірка протигаза, його зберігання. Засоби захисту шкіри: захисний комбінезон, легкий захисний

Діяльнісний компонент правильно одягає легкий захисний костюм та загальновійськовий захисний комплект ЗЗК (норматив № 4).	костюм Л – 1, загальновійськовий захисний комплект ЗЗК.
Тема 3. Захисні споруди цивільного захисту (2 год.)	
Знаний та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає щілини, укриття, сховища Характеризує обладнання укриттів, сховищ, порядок використання, Призначення та види захисних споруд, основні вимоги до захисту захисних споруд. вимоги, які ставляться до захисних споруд (сховищ, укриття) Діяльнісний компонент уміє підвищувати захисні властивості житла	Споруди для укриття і захисту людей, їх класифікація, обладнання та порядок використання.
Тема 4. Засоби індивідуального захисту (3 год.)	
Знаний та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає фільтруючі та ізолюючі протигази, респіратори, а також пилозахисні тканинні маски, ватно-марлеві пов'язки. характеризує принцип роботи протигазу, респіратора знає методи захисту органів дихання, умови і правила виконання нормативу «Одягання протигазу». Діяльнісний компонент практично і правильно одягає протигаз, респіратор, марлеву пов'язку, правильно виготовляє самостійно марлеву пов'язку, уміє діяти в разі пошкодження шолом-маски або фільтру. Виконує контрольний норматив «Одягання протигазу». характеризує засоби захисту шкіри і способи користування ними. знає методи захисту шкіри, умови і правила виконання нормативу «Одягання загальновійськового захисного комплекта». Виконує контрольний норматив «Одягання загальновійськового захисного комплекту». Діяльнісний компонент практично і правильно одягає загальновійськовий захисний комплект, використовує підручні засоби для захисту шкіри Називає засоби індивідуального захисту: пакет перев'язувальний індивідуальний (ІПІ), аптечка	Засоби захисту органів дихання. Практичне відпрацювання нормативу «Одягання протигазу». Засоби захисту шкіри. Практичне відпрацювання нормативу «Одягання загальновійськового захисного комплекту». Медичні засоби індивідуального захисту призначені для надання

індивідуальна «Невідкладна допомога», індивідуальний протихімічний пакет (ІППІ-8). знає склад аптечки, інструкцію щодо її використання розуміє сутність поняття «радіопротектор», Діяльнісний компонент уміє використовувати аптечку індивідуальну, індивідуальний протихімічний пакет.	першої медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях.
Тема 5. Знезараження території, споруд і техніки. Санітарна обробка людей (3 год.)	
Знаний та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає поняття «дезактивація», «дегазація» «дезінсекція», «дератизація» розрізняє часткову і повну санітарну обробку людей характеризує мету санітарної обробки та порядок її проведення, міри особистої безпеки під час проведення санітарної обробки. має уявлення про використання для знезараження територій, споруд спеціальних машин і приладів, а також комунальної техніки (снігозбиральні машини; сільськогосподарська техніка: оприскувачі, розкидувачі добрив тощо; шляхобудівельні машини: бульдозери, грейдери тощо). Діяльнісний компонент правильно виконує всі етапи часткової санітарної обробки, дотримується чіткої послідовності етапів обробки Коментує етапи повної санітарної обробки (трансляється через відео)	Санітарної обробки. Часткова і повна санітарна обробка. Її мета, порядок проведення..
Тема 6. «Прилади радіаційного, хімічного та дозиметричного контролю» (4 год.)	
Знаний та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає призначення індивідуальних дозиметрів ДП-5А, ДП-5Б, ДП-5В. характеризує будову, тактико-технічні характеристики, принципи дії дозиметричних приладів. Діяльнісний компонент застосовує прилади ДП-5В, ДП-5А. ДП-5Б. Ціннісний компонент знає призначення, будову ТТХ, індивідуальних дозиметрів ДП-5А, ДП 5Б, ДП-5В.	Вимірювач потужності дози (ДП-5А, ДП-5Б, ДП-5В). Призначення, принцип дії, будова, тактико-технічні характеристики. Індивідуальні дозиметри (ДК-02, ДП-22В, ДП- 24, ІД-2). Призначення, будова, тактико-технічні характеристики.

характеризує будову, тактико-технічні характеристики, принципи дії індивідуальних дозиметрів ДК-02, ДП-22В, ДП-24, ІД-2 Діяльнісний компонент застосовує прилади ДП-22В, ДП-24, ІД-2, ДК-02. знає будову та призначення, технічну характеристику військового приладу хімічної розвідки (ВПХР). Характеризує принципи дії військового приладу хімічної розвідки Діяльнісний компонент визначає отруйні речовини у повітрі та при низьких температурах. Характеризує принцип дії приладів радіаційної і хімічної розвідки та дозиметричного контролю, прилади хімічної розвідки та дозиметричного контролю. Діяльнісний компонент бере участь у практичних заняттях з визначення отруйних речовин у повітрі, правильно використовує прилади в роботі в умовних зонах зараження. Ціннісний компонент дотримується правил безпеки при користуванні приладами радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю.	Військовий прилад хімічної розвідки (ВПХР). Призначення, будова тактико-технічні характеристики. Практична робота з приладами радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю.
Тема 7. Зброя масового ураження (2 год.)	
Знанисвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): пояснює терміни «уражаюча дія», «нейтронний боєприпаси», «зони руйнувань» характеризує уражаючі фактори ядерного вибуху проводить паралель між навчальним матеріалом із курсу фізики та предмета «Захист України» має уявлення про перспективні види зброї, засновані на нових фізичних принципах характеризує дію на організм отруйних речовин; знає їх класифікацію. розрізняє поняття «зона хімічного ураження» «осередок хімічного ураження»; характеризує зони хімічного ураження; проводить паралель між навчальним матеріалом із курсу хімії та предмета «Захист України».	Ядерна зброя. Характеристика уражаючих факторів ядерного вибуху. Особливості уражаючої дії нейтронного боєприпасу, зони руйнувань. Хімічна зброя. Класифікація отруйних речовин та дія їх на організм. Зони хімічного ураження.

Тема 8. Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт (3 год.)

Знаний та діяльний компонент

Учень (учениця):

розрізняє невідкладні і рятувальні роботи
 пояснює сутність рятувальних та інших невідкладних робіт
 характеризує завдання, які вирішуються під час проведення рятувальних робіт, аварій, катастроф, стихійних лих.
 Діяльний компонент під час тренувальних занять правильно оцінює обстановку та організовує та здійснює рятувальні та інші невідкладні роботи.

Мета, зміст та умови успішного проведення рятувальних та інших невідкладних робіт. Завдання, під час проведення рятувальних робіт, аварій, катастроф, стихійних лих.
 Організація проведення рятувальних робіт. Заходи безпеки.

Розділ «Міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни та цивільних об'єктів»

Тема 1. Засоби та методи ведення збройних конфліктів та їх учасники (2 год.)

Знаний та діяльний компонент

Учень (учениця):

знає основні поняття та терміни міжнародного права;
 характеризує учасників збройних конфліктів, правовий статус різних категорій комбатантів, не комбатантів, цивільні об'єкти, військові об'єкти.

Засоби та методи ведення збройних конфліктів та їх учасники.

**Тема 2. Міжнародно-правова регламентація ведення військової боротьби
 Заборонені засоби та методи ведення воєнних дій (2 год.)**

Знаний та діяльний компонент

Учень (учениця):

розуміє поняття «початок війни», «театр війни», «нейтралітет» як вид міжнародних відносин, характеризує особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права, заборонені методи та засоби ведення воєнних дій

Міжнародно-правова регламентація ведення військової боротьби
 Заборонені засоби та методи ведення воєнних дій.

**Тема 3. Міжнародний захист жертв війни та цивільних об'єктів.
 Захист дітей та жінок у міжнародному гуманітарному праві (2 год.)**

Знаний та діяльний компонент

Учень (учениця):

знає вимоги міжнародного гуманітарного права щодо захисту поранених, військовополонених, цивільного населення
 характеризує правовий режим воєнної окупації, пояснює необхідність захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту
 наводить з історії України та світової практики щодо захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту

Міжнародний захист жертв війни та цивільних об'єктів.
 Захист дітей та жінок у міжнародному гуманітарному праві

Тема 4. Відповідальність держав та фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права (2 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає вимоги міжнародного права щодо притягнення до відповідальності за порушення його норм характеризує принципи застосування відповідальності,	Відповідальність держав та фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права.
Тема 5. Правила застосування норм міжнародного гуманітарного права щодо розпізнавання осіб та об'єктів (2 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує концепцію і основні функції міжнародного комітету Червоного Хреста, компетенцію і основні функції аналізує діяльність у період збройного конфлікту.	Правила застосування норм міжнародного гуманітарного права щодо розпізнавання осіб та об'єктів. Міжнародний комітет Червоного Хреста як інструмент міжнародної гуманітарної діяльності
Напрямок підготовки «Домедична допомога»	
Тема 1. Основи законодавства України про охорону здоров'я людини (1 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): Називає основні документи щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні; обґрунтовує заходи медичного захисту населення у надзвичайних ситуаціях. Має уявлення про Стандарт підготовки І-СТ-3 «Підготовка військовослужбовця з тактичної медицини»	Основні документи нормативно-правової бази щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Закон України «Про екстрену медичну допомогу». Основні принципи охорони здоров'я в Україні.
Тема 2. Домедична допомога в екстремальних та бойових умовах (3 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає першочергові завдання, які стоять перед рятувником при наданні долікарської допомоги, правові акти, що регламентують надання долікарської допомоги знає основні правила надання першої допомоги в невідкладних ситуаціях.	Поняття домедичної допомоги в екстремальних умовах мирного часу та бойових умовах. Правові аспекти надання домедичної допомоги.

називає етапи проведення первинного огляду потерпілого знає способи виклику екстреної медичної допомоги уміє оглядати місця подій, визначати ознаки дихання, визначати пульс. називає засоби індивідуального медичного оснащення військовослужбовця (пластикові рукавички і маски штучного дихання, тонометр, термометр, піпетка та одноразові шприци, шприц-тюбик, гумова трубка або джгут, затискач або пінцет, ніж, скальпель або ножиці). знає комплектність та застосування санітарної сумки, алгоритм надання першої медичної допомоги в секторах обстрілу і укриття має уявлення про сучасну концепцію надання медичної допомоги під час бойових дій. уміє користуватися медичною аптечкою домашньою, автомобільною, індивідуальною та невідкладною медичної допомоги,	Первинний огляд потерпілого. Застосування заходів і засобів з надання домедичної допомоги у надзвичайних ситуаціях. Засоби індивідуального медичного оснащення військовослужбовця. Алгоритм надання домедичної допомоги в секторах обстрілу і укриття.
---	--

Тема 3. Надання домедичної допомоги при кровотечах (5 год.)

Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає основні види кровотеч, причини й ознаки зовнішньої кровотечі, алгоритм дій при кровотечах, засоби зупинки кровотеч, способи зупинки зовнішньої артеріальної, венозної і капілярної кровотечі, місця затискання артерій характеризує техніку зупинки зовнішньої кровотечі застосовує прямий тиск на рану уміє застосовувати джгут для зупинки крові, надавати допомогу при появі ознак внутрішньої кровотечі, проводити тампонування рани має уявлення про сучасні гемостатичні препарати, які використовуються в бойових умовах, засоби їх використання володіє технікою використання контактних гемостатичних препаратів (на прикладі Combat Gauze), технікою виносу поранених. Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.	Види кровотеч. Неконтрольована кровотеча як найбільш поширена серед попереджування смертей після травматичного ушкодження. Алгоритм дій при кровотечі. Техніка застосування прямого тиску на рану. Техніка накладання турнікета на верхні і нижні кінцівки. Техніка виносу поранених.
---	--

Тема 4. Домедична допомога при гострих порушеннях дихання та під час зупинки серця (6 год.)

Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): має поняття про реанімацію	Смерть, ознаки клінічної та
---	------------------------------------

знає ознаки клінічної та біологічної смерті, основні завдання реанімації потерпілого в стані клінічної смерті. Характеризує наявні орієнтовні та ймовірні ознаки смерті, основні реанімаційні заходи: підготовка потерпілого до відновлення дихання, в тому числі забезпечення прохідності дихальних шляхів (звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів, западання язика, слизу, води тощо); штучне дихання (примусова вентиляція легень) методом із рота в рот, за допомогою пластикової маски, методом Сильвестра-Брошу, методом Холджера Нельсона; штучний масаж серця. володіє способами звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів; проводить штучне дихання та непрямий масаж серця; володіє методикою проведення реанімаційних заходів двома-трьома реаніматорами.	біологічної смерті, методи оживлення потерпілих. Методика проведення штучного дихання і закритого масажу серця. Практичне виконання реанімаційних заходів. Штучний масаж серця одним реаніматором. Штучне дихання різними методами одним реаніматором. Одночасне проведення штучного масажу серця та штучного дихання (примусової вентиляції легень) двома-трьома реаніматорами.
--	---

Тема 5. Домедична допомога при пораненнях. Перев'язка пораненого (7 год.)

Знаний та діяльнісний компонент Учень (учениця): пояснює класифікацію ран; орієнтується в порядку надання першої допомоги при пораненнях; знає асептичні і антисептичні засоби обробки ран, види і класифікацію пов'язок уміє накладати пов'язку для зупинки кровотеч; використовує пакет перев'язувальний індивідуальний характеризує види пов'язок; виконує норматив з надання домедичної допомоги пораненому; застосовує методи накладання пов'язки на різні частини тіла пораненого; уміє накладати різні види пов'язок володіє методикою накладання покривних пращоподібних, підтримуючих й іммобілізуючої шияної пов'язки. Ціннісний компонент дотримується правил асептики і антисептики	Домедична допомога під час поранень. Обробка рани – основа першої допомоги при пораненнях. Асептичні і антисептичні засоби обробки ран. Правила асептики і антисептики. Правила надання першої допомоги при пораненнях. Перев'язка ран. Визначення процесу перев'язки. Засоби перев'язування ран. Пакет перев'язувальний індивідуальний, порядок користування. Бинт, способи та техніка його намотування.
--	---

	Визначення і класифікація пов'язок за призначенням і виконанням. Загальні вимоги до накладання та правила накладання пов'язок при пораненнях. Характеристика покривних, давлочих, іммобілізуючих та підтримуючих пов'язок. Будова покривної і давлочної пов'язки. Методи накладання покривних (бинтової, косинкової, пращоподібної і пластирної) пов'язок і давлочної бинтової пов'язки. Методи накладання іммобілізуючих (шинної, бинтової та гіпсової) і підтримуючих (косинкової і бинтової) пов'язок. Перев'язка пораненого. Накладання бинтових пов'язок на голову, грудну клітку, плече, низ живота, ніжню і верхню кінцівки. Накладання косинкових пов'язок на голову, плече, стегно, пах, стопу. Тренування у наданні першої допомоги при пораненнях Перев'язка пораненого. Накладання пращоподібних пов'язок на голову, ніс і щелепу. Накладання підтримуючої пов'язки підвішуванням кінцівки. Накладання іммобілізуючої шинної пов'язки: шини Крамера на передпліччя, дерев'яної шини на стегно.
--	--

Тема 6. Домедична допомога при переломах, вивихах (4 год.)

Знаний та діяльний компонент Учень (учениця): класифікує переломи та вивихи; характеризує ознаки травматичного шоку; вибирає способи транспортування потерпілих; застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу; виконує норматив з надання домедичної допомоги при переломах; надає першу допомогу при переломах та вивихах; вміє користуватися шприц-тюбиком; володіє способами транспортування потерпілих.	Поняття про переломи кісток та вивихи суглобів, їх класифікація. Ознаки переломів та симптоми вивихів. Закриті ушкодження: забиття, вивихи, розтягнення м'язів і зв'язок, синдром тривалого здавлювання (травматичний токсикоз).
--	--

Тема 7. Домедична допомога при опіках, тепловому та сонячному ударі, обмороженні і електротравмах (4 год.)

Знаний та діяльнісний компонент

Учень (учениця):

Класифікує теплові та сонячні удари, хімічні опіки, обмороження

знає правила домедичної допомоги при термічних опіках, обмороженнях

характеризує опіки

пояснює способи профілактики опікового шоку,

відмороження

застосовує способи накладання пов'язок при опіках та відмороженнях;

надає домедичну допомогу при діях низьких температур.

розуміє періоди обмороження та стадії загального замерзання тіла;

Ціннісний компонент

дотримується правил гігієни.

Характеризує тепловий та сонячний удар, причини та симптоми їх розвитку,

знає правила домедичної допомоги при ураженні електричним струмом і блискавкою, фізичну природу та наслідки ураження

пояснює способи профілактики опікового шоку, сонячного удару, ураження електричним струмом;

надає домедичну допомогу при тепловому та сонячному ударі, ураженні електричним струмом

розрізняє відмінність між ураженнями електричним струмом і блискавкою

Ціннісний компонент

дотримується правил гігієни.

знає правила надання домедичної допомоги при термічних, хімічних опіках

уміє охолоджувати та висушувати місця термічного опіку, накладати стерильні пов'язки, промивати ділянок тіла від дії агресивних речовин (сильних кислот і лугів), засипати уражені ділянки нейтралізуючими речовинами

знає правила надання домедичної допомоги при ураженні електричним струмом

знає способи приведення до свідомості потерпілого, ураженого електричним струмом

уміє одягати гумові рукавиці і одяг, звільняти потерпілого з-під дії електричного струму різними способами.

Домедична допомога при термічних опіках: охолодження місця опіку та протишокові заходи. Перша допомога при хімічних опіках.

Обмороження та його періоди.

Класифікація обмороження. Стадії загального замерзання тіла. Перша допомога при обмороженнях

Тепловий та сонячний удар.

Ураження електричним струмом, блискавкою. Домедична допомога, дотримання правил безпеки під час допомоги при ураженні електричним струмом і блискавкою.

Надання домедичної допомоги при термічних, хімічних опіках.

Надання домедичної допомоги при ураженні електричним струмом.

Ціннісний компонент дотримуються правил техніки безпеки при роботі з електроприладами.	
Тема 8. Домедична допомоги при головному болю та гострому болю в животі (2 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає загальні симптоми захворювань органів дихання, шлункового-кишкового тракту, нападу апендициту, прориву виразки шлунка застосовує методи позбавлення головного болю та болю в животі.	Хворі з гострими захворюваннями органів дихання (гостра пневмонія, приступ бронхіальної астми, легенева кровотеча), шлункового тракту. Ознаки цих захворювань. Ознаки гострих хвороб шлунка (спрага, біль у животі, відрижка, печія, блювання, шлункова кровотеча), кишок (проноси, запори, метеоризм, кишкова кровотеча) і сечовивідних шляхів (розлад виділення сечі, набряки, гіпертонія, біль), які потребують першої допомоги Вживання хворим ліків загального призначення з медичної аптечки при головному болю. Надання домедичної допомоги при захворюванні органів дихання і шлункового-кишкового тракту, нападі апендициту, прориву виразки шлунка.
Тема 9. Перша допомога при отруєннях і укусах (2 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): наводить приклади згубного впливу отруйних речовин на організм людини; характеризує профілактичні заходи отруєння хімічними речовинами, продуктами харчування тваринного та рослинного походження; надає першу допомогу при отруєннях, укусах змій і комах; застосовує антидоти при отруєннях; характеризує особливості отруєння солями важких металів, фосфорними речовинами; володіє навичками надання першої допомоги при різноманітних отруєннях;	Корозійні отруєння та отрути, що їх визивають. Перша допомога при отруєнні метиловим спиртом, дихлоретаном, парами бензину, хлору, аміаку, сильними кислотами і лугами. Резорбтивні отруєння, їх види. Особливості кров'яного отруєння чадним газом, двоокисом вуглецю, метаном, аргеном і азотом. Явище асфіксії. Перша допомога при отруєнні газами.

вибирає алгоритм надання домедичної допомоги при алергічній реакції; знає лікарські препарати, необхідні для надання першої допомоги і заходи безпеки під час надання домедичної допомоги.	Особливості отруєння солями важких металів, сполуками фосфору та іншими деструктивними речовинами. Особливості функціонального отруєння нейротропними препаратами, алкоголем та ніотином.
Тема 10. Правила транспортування потерпілих і поранених в екстремальних ситуаціях і бойових умовах (1 год.)	
Знанисвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає правила транспортування хворих та поранених володіє індивідуальною технікою пересування, відтягування пораненого в укриття способами відтягування однією людиною в положенні лежачи, в положенні стоячи, винесення пораненого з сектору обстрілу способом винесення на плечі, на спині, з використанням нош, підручних засобів	Правила транспортування хворих, постраждалих та поранених. Переміщення пораненого в укриття в бойових небойових умовах

Розрахунок навчального часу та методичні рекомендації для проведення польових навчальних занять

Метою занять у польовому навчальному таборі є формування в учнів морально-психологічної стійкості, зміцнення їхнього здоров'я, розвиток сили і витривалості, набуття прикладних умінь та навичок, закріплення теоретичних знань з предмета «Захист України». Заняття доцільно проводити в 2 етапи:

- після «Дня знань» з метою вивчення вихованців, формування взводів (класів), підготовки до виконання правил внутрішнього розпорядку, вивчення основ військового етикету згідно з тематикою польових навчальних занять 10 класу (80 годин);
- основні польові навчальні заняття слід проводити після закінчення навчання у 10 класі на базі діючих військових частин протягом 14 днів згідно з тематикою занять.

Після проходження польових навчальних занять учні повинні:

класифікувати:

- послідовність виконання прийомів дій і нормативів з допризовної, домедичної підготовки, цивільного захисту, прикладної фізичної підготовки з використанням зброї, приладів, спорядження, засобів інженерного озброєння та індивідуального захисту;
- значення військових Статутів у житті та діяльності Збройних Сил України;
- призначення, бойові якості, загальну характеристику вогнепальної зброї, бойової техніки, яка знаходиться на озброєнні механізованої частини;

уміти:

- логічно, послідовно виконувати прийоми, дії, нормативи з різних курсів, розділів програми;
- удосконалювати уміння і навички, необхідні під час виконання обов'язків військової служби;
- застосовувати теоретичні знання та практичні навички з предмета «Захист України» в екстремальних умовах;

характеризувати:

- реальні умови службової діяльності військовослужбовців строкової служби та за контрактом;
- бойову техніку механізованих підрозділів;
- систему роботи командування військової частини з дотримання статутного порядку, організації та здійснення бойового навчання;

виконувати:

- бойові стрільби початкової вправи, I-ї вправи з АК-74;
- гранатометання навчальної гранати Ф-4;
- нормативи, прийоми та дії з допризовної підготовки, прикладної фізичної підготовки, цивільного захисту та домедичної підготовки, передбачені тематичним планом;
- обов'язки в добовому наряді, організації життєдіяльності в польових умовах.

Заняття в польовому навчальному таборі слід проводити у формі комплексних занять за єдиним тактичним задумом з елементами гри. Тематичне оцінювання варто здійснювати на кожному занятті.

Під час пересування до місць проведення занять і в зворотному напрямку обов'язково потрібно проводити попутні тренування.

Бойові стрільби слід проводити під кінець зборів у польовому навчальному таборі.

Після закінчення занять усі учні мають бути оцінені з кожного курсу, розділу предмета «Захист України» за перший курс навчання.

**Розрахунок навчального часу
польових навчальних занять**

№ з/п	Назва теми	Загальна кількість годин
1.	Допризовна підготовка Військова підготовка: - вогнева підготовка - тактична підготовка - військова топографія - військово-інженерна підготовка та зв'язок - статuti ЗСУ -стройова підготовка	80 80 20 20 20 10 5 5
	Разом:	80

Зміст програми та розрахунок навчального часу
з предмета «Захист України. Профільний рівень» (польові навчальні збори)
закладів загальної середньої освіти
(закладів спеціалізованої освіти військового профілю: військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою)

**РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ
ПОЛЬОВІ НАВЧАЛЬНІ ЗБОРИ**

№ з/п	Назва теми	НПЗ
1.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Вогнева підготовка»	20
2.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Тактична підготовка»	20
3.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Військова топографія»	20
4.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»	10
5.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Статуту ЗСУ»	5
6.	Напрямок підготовки «Допризовна підготовка» Розділ «Стройова підготовка»	5
	УСЬОГО:	80

**ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ
НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
ПОЛЬОВІ НАВЧАЛЬНІ ЗБОРИ**

<i>Розділ «Важка підготовка»</i>	
Тема 1. Бойова техніка та озброєння механізованих підрозділів (5 год.)	
Знаний компонент Учень (учениця): знає терміни і поняття: «механізоване відділення», «вогнева міць», «маневреність», «ударна сила механізованого відділення» характеризує озброєння сучасного механізованого відділення, організаційно-штатну структуру механізованих підрозділів та бойову техніку, яка є на озброєнні. розрізняє посади організаційної структури механізованого відділення, Діяльнісний компонент розрізняє види бойової техніки та стрілецької зброї.	Бойова техніка та озброєння механізованого взводу.
Тема 2. Стрілецько-тренувальні прилади (2 год.)	
Знаний компонент Учень (учениця) знає призначення та склад приладів КЯ-73 та ПС-51 характеризує методику використання приладів КЯ-73 та ПС-51 при навчанні стрільби із стрілецької зброї Діяльнісний компонент на практиці застосовує прилади КЯ-73 та ПС-51.	Стрілецько-тренувальні прилади. Виконання підготовчих вправ на навчально-тренувальних засобах.
Тема 3. Стрільба по нерухомих цілях (5 год.)	
Знаний та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає умови виконання вправи № 1 навчальних стрільб, заходи безпеки під час виконання вправи; характеризує підготовку зброї до стрільби Діяльнісний компонент готує зброю до стрільби.	Практичне виконання початкової вправи № 1 навчальних стрільб із АК-74 та РКК.

веде влучний вогонь, орієнтується на мішенному полі; обирає правильно позицію для ведення стрільби виконує практичні стрільби з АК-74 згідно з визначеними курсом стрільб критеріями Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час стрільби.	
--	--

Тема 4. Матеріальна частина пістолета Макарова (3 год.)

Знаннєвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає тактико-технічну характеристику пістолета Макарова, його загальну будову; характеризує принцип роботи частин та механізмів пістолета Макарова Діяльнісний компонент досконало проводить неповне розбирання і збирання пістолета. Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час розбирання пістолета володіє навичками підготовки пістолета до стрільби.	Пістолет. Макарова. Призначення, тактико-технічна характеристика, загальна будова, принцип роботи частин та механізмів пістолета.
--	--

Розділ «Тактична підготовка»

Тема 1. Бойове використання відділення при виконанні різних бойових задач (16 год)

Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає алгоритм дій дозорного відділення в похідній охороні характеризує побудову похідного порядку дозорного відділення, дії дозорного відділення аналізує дії дозорного відділення в конкретних бойових ситуаціях (при зустрічі з противником, огляді місцевості) Діяльнісний компонент Уміє доповісти про результати спостереження та обстановку знає призначення сторожової охорони пояснює призначення сторожових загонів, застав, постів і секретів. характеризує завдання сторожової охорони	Відділення в похідній охороні. Дії дозорного відділення на маршруті руху. Побудова похідного порядку дозорного відділення. Дії дозорного відділення при огляді місцевості і місцевих предметів, при зустрічі з противником. Доповіді про результати спостереження та обстановку Сторожові загони, застави, пости і секрети. Смуга охорони. Завдання відділення у сторожовій охороні (не допустити проникнення розвідки противника до об'єктів охорони, своєчасне виявлення наземного противника,
---	--

характеризує загальний порядок роботи командира відділення, призначеного у похідну та сторожову охорону Діяльнісний компонент Складає варіант бойового наказу командира відділення на дії відділення у похідній та сторожовій охороні знає склад, призначення, організацію та озброєння гранатометного відділення. характеризує: місце гранатометного відділення в бойовому порядку взводу. Діяльнісний компонент вдає наказ на виконання бойового завдання гранатометному відділенню в обороні, наступі. знає склад, призначення, організацію та озброєння протитанкового відділення. характеризує: місце протитанкового відділення в бойовому порядку взводу. Діяльнісний компонент вдає наказ на виконання бойового завдання протитанковому відділенню в обороні, наступі	попередження про нього, у випадку нападу противника оборона позиції, яку займають). Відділення в похідній та сторожовій охороні. Загальний порядок роботи командира відділення, призначеного у похідну охорону (вивчення по карті (схемі) маршруту руху, місця ймовірної зустрічі з противником, визначення порядку руху і дії відділення під час зустрічі з ним; встановлення порядку спостереження за місцевістю, наземним і повітряним противником, при блокуванні ділянок маршруту місцевими жителями, а також за сигналами командира, порядок доповіді; віддання відділенню бойового наказу) Склад, призначення, організація та озброєння гранатометного відділення. Бойовий порядок гранатометного відділення. Гранатометне відділення в основних видах бою. Постановка завдань відділенням командиром гранатометного взводу у бойовому наказі. Склад, призначення, організація та озброєння протитанкового відділення. Бойовий порядок протитанкового відділення. Протитанкове відділення в основних видах бою. Постановка завдань відділенням командиром протитанкового взводу у бойовому наказі.
--	---

Тема 1. Орієнтування на місцевості і рух за азимутом (15 год.)

Знаннєвий та діяльнісний компоненти

Учень (учениця):

знає способи орієнтування на місцевості, будову компаса та прийоми роботи з ним, способи визначення сторін горизонту.

має уявлення про визначення сторін горизонту за годинником, сонцем, зірками, місцевими предметами

розуміє значення орієнтування на місцевості, систему прямокутних та географічних координат пояснює порядок орієнтування на місцевості

Діяльнісний компонент

визначає сторони горизонту за допомогою компаса

уміє користуватися компасом та рухатися на місцевості за його допомогою

знає поняття «магнітний азимут», способи визначення напрямку за заданим азимутом та особливості руху.

пояснює рух за азимутом та яким чином здійснюється обхід перешкод

Діяльнісний компонент

визначає напрямок за заданим азимутом.

знає систему прямокутних та географічних координат, висоту перерізу рельєфу

Діяльнісний компонент

визначає відстані на місцевості за топографічною картою, абсолютні і відносні висоти та зони видимості

складає опис місцевості

уміє користуватися компасом та рухатися на місцевості за його допомогою

Знаннєвий та діяльнісний компоненти

Учень (учениця):

знає основні способи розвідки місцевості (спостереження, безпосередній огляд місцевості, опитування місцевих жителів, дані повітряного і наземного фотографування)

уміє орієнтуватися на місцевості, оглядати її, складати схему орієнтирів, рухатися за азимутом, доповідати про своє місцезнаходження, складати схему маршруту руху на місцевості.

Суть та способи орієнтування на місцевості. Компас та прийоми роботи з ним. Визначення сторін горизонту, вибір орієнтирів.

Магнітний азимут. Визначення азимута на місцевий предмет і напрямку руху за азимутом, обхід перешкод.

Особливості руху за азимутом.

Складання опису місцевості. Спосіб горизонталей як основний спосіб зображення рельєфу на топографічних картах. Система прямокутних та географічних координат. Висота перерізу рельєфу. Визначення абсолютних і відносних висот за топографічною картою. Визначення зон видимості.

Рух за азимутом за маршрутом. Розвідка місцевості.

Знанисвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): знає основні вимоги підготовки до походу, санітарно-гігієнічні вимоги до продуктів харчування, правила організації харчування під час походу, послідовність складання речей; особисте спорядження для походу уміє організовувати заходи з підготовки до походу, готувати та складати речі й продукти харчування, визначати цілі походу, вивчати маршрут, розподіляти обов'язки у поході між його учасниками Знанисвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): розрізняє завісу, заслін, намет, курінь уміє облаштувати завісу, заслін, намет, обирати місце для багаття, розводити вогонь, готувати їжу на вогнищі, облаштувати похідний умивальник, туалет, яму для відходів із підручних матеріалів. Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час облаштування табору.	Навчально-тренувальних похід (практичне заняття). Спорядження табору. Облаштування побуту в польових умовах.
--	---

Розділ «Військова інженерія підготовки та за'явки»

Тема 1. Мінно-вибухові загородження (7 год.)

Знанисвий компонент Учень (учениця): Знає основні принципи будови мін; називає основні види протипіхотних та протитанкових мін; розуміє поняття «мінні поля»; розрізняє види та способи мінування полів; характеризує способи пророблення проходів та порядок подолання мінних полів; має уявлення про міни та мінні поля іноземних армій. Діяльнісний компонент бере участь у тренуванні з подолання мінних полів.	Протипіхотні та протитанкові міни. Мінні поля. Способи подолання мінних полів.
---	--

Тема 2. Радіостанції взводної, ротної мережі (4 год.)

Знаннєвий компонент Учень (учениця): знає тактико-технічні характеристики радіостанцій, які є на озброєнні сучасних Збройних Сил України (Р-123, Р-105, їх комплекtnість, загальний устрій, джерела живлення та підключення. називає сучасні радіозасоби ротної мережі. мас уявлення про радіозасоби сучасних іноземних армій (серії «Falcon 3», радіостанції Harris і т.п.) порівнює тактико-технічні характеристики різних радіостанцій Діяльнісний компонент здійснює підготовку до роботи радіостанцій Р-123, Р-105, перевіряє налаштування уміє вийти на зв'язок. Бере участь у тренуваннях з передачі команд (сигналів) і постановки завдань по радіо.	Засоби військового зв'язку в сучасних умовах. Тактико-технічні дані радіостанцій, які є на озброєнні сучасних Збройних Сил України
Тема 3. Практична робота з засобами зв'язку (3 год.)	
Знаннєвий та діяльнісний компоненти Учень (учениця): Знає тактико-технічні характеристики, загальну будову, принцип роботи польових телефонних апаратів і комутаторів. уміє підготувати до роботи, включити в лінію, експлуатувати та обслуговувати польові телефонні апарати і комутатори. Виконує тренувальний норматив «Підготовка до роботи радіостанцій. Її налаштування та встановлення зв'язку з кореспондентом на радіостанціях» Розмірковує про перспективи використання польових телефонних апаратів і комутаторів у сучасних Збройних Силах України. Ціннісний компонент знає правила експлуатації та обслуговування засобів зв'язку, дотримується їх.	Польові телефонні апарати й комутатори малої ємності. Тактико-технічні характеристики та загальна будова. Принцип роботи. Підготовка провідних засобів зв'язку до роботи. Легкі польові телефонні кабелі.
Розділ «Військово-прикладна фізична підготовка»	
Тема 1. Легка атлетика (7 год.)	
Знаннєвий компонент	

Учень (учениця): знає умови і порядок виконання вправ, які спрямовані на розвиток швидкісної витривалості; розуміє потреби швидкісної витривалості для виконання обов'язків військової служби; виконує вправи для розвитку швидкості та витривалості згідно з визначеними нормативами. Діяльнісний компонент самостійно вдосконалює навички і вміння отримані на уроках, самостійно тренується у виконанні нормативів. Знає умови і порядок виконання вправ, які спрямовані на розвиток загальної витривалості; розуміє потреби загальної витривалості для виконання обов'язків військової служби; виконує вправи для розвитку загальної витривалості згідно з визначеними нормативами. Діяльнісний компонент самостійно вдосконалює навички і вміння отримані на уроках, самостійно тренується у виконанні нормативів.	Виконання вправ, які спрямовані на розвиток швидкості і швидкісної витривалості: вправа № 22 – біг 100 м зі старту лежачи, вправа № 23 – човниковий біг 10×10 м, вправа № 24 – біг 400 м або човниковий біг 4×100 м, вправа № 246 – біг 200 м або човниковий біг 2×100 м, вправа № 25 – човниковий біг 6×100 м з макетом автомата. Виконання вправ, які спрямовані на розвиток загальної витривалості: біг 1 км, біг 2 км. Виконання вправ, спрямованих на формування військово-прикладних навичок: воєнізований крос на 3 км з метанням макета гранати.
Тема 2. Рукопашний бій (7 год.)	
Знанийсвий компонент Учень (учениця): знає порядок виконання прийомів рукопашного бою та основні вимоги щодо їх виконання; характеризує умови застосування прийомів рукопашного бою у різних видах бою; вміє виконувати прийоми страховки, самостраховки, нанесення уколів, відбиття нанесення ударів задньої підніжки, прийоми бою без зброї. Ціннісний компонент дотримується мір безпеки при розучуванні та виконанні прийомів рукопашного бою. Діяльнісний компонент самостійно працює над удосконаленням умінь та навичок виконання рукопашного бою, застосовує набуті навички та вміння тільки за призначенням.	Розучування, тренування прийомів рукопашного бою, спрямованих переважно на формування навичок, необхідних для захисту, самозахисту, знищення та виведення з ладу противника: - прийоми страховки, самостраховки, додання перешкод - нанесення уколів на місці, у русі - відбиття, нанесення ударів (ребром долоні, ногою, ножем, прикладом, лопатою) - виконання задньої підніжки, удар каблуком - прийоми бою без зброї.

**НОРМАТИВИ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ
ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ**

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінювання												Помилки, які знежують оцінку на один бал
			Високий			Достатній			Середній			Початковий			
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	Вихідне положення для стрільби з різних положень (лежачи, з коліна, стоячи)	Учень зі зброєю у вихідному положенні за 10 м від вогневої позиції. Автомат у положенні «На ремінь». Керівник вказує вогневу позицію(місце для стрільби), положення для стрільби і подає команду «До бою». Учень приймає вихідне положення для стрільби (переводить зброю з похідного в бойове, заряджає зброю) і доповідає «До бою готовий».	7с	8с	9с	10с	11с	12с	13с	14с	15с	16с	17с	18с	- учень не точно виконує стрілецький прийом зброєю; - учень приймає вихідне положення з порушенням встановлених вимог; - учень не використовує підручних засобів для укріптя;

																			- учень доповідає про готовність до стрільби, не виконавши дій, передбачених умовами виконання прийому.
2.	Розряджання зброї	Учень виконав команду «До бою» (зброя заряджена). Керівник подає команду «Розряджай». Учень розряджає зброю (переводить зброю з бойового в похідне положення), від'єднує магазин і виймає патрони, збирає патрони, кладе магазин у підсумок і стає у вихідне положення за 10м від вогневої позиції.	16с	17с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	24с	25с	26с	27с					= учень не виконує дій, передбачених умовами вправи для розрядження; = учень не переконався, чи відсутній патрон в патроннику; = учень не поставив автомат на запобіжник.
3.	Неповне розбирання АК-74	Автомат знаходиться на підстилці. Учень знаходиться біля зброї. За командою керівника «До неповного розбирання автомата приступити» учень починає діяти.	13с	14с	15с	16с	17с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	24с					- учень не переконався в відсутності патрона в патроннику; - учень порушив порядок

																		розбирання автомата; - учень не вийняв затвор із затворної рами.
4.	Збирання АК-74 після неповного розбирання.	Автомат розібраний, частини та механізми охайно розкладені. Учень знаходиться біля зброї. За командою керівника «До збирання автомата приступити» учень починає діяти.	23с	24с	25с	26с	27с	28с	29с	30с	31с	32с	33с	34с	- учень порушив порядок збирання автомата; - учень не зробив контрольний спуск.			
5.	Спорядження магазина патронами.	Учень знаходиться біля підстилки, на якій розкладені магазин і навчальні патрони. Учень повинен спорядити магазин і приєднати до автомата.	30с	31с	32с	35с	36с	37с	40с	41с	42с	45с	46с	47с	- учень неправильно тримає магазин; - учень не проконтролював, чи достатньо споряджений магазин.			

**НОРМАТИВИ З ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ**

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінювання												Помилки, які зніжують оцінку на один бал
			Високий			Достатній			Середній			Початковий			
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	Приховане висування до об'єкту противника: переповзанням переміщеннями і переповзанням	Учень (відділення) знаходиться в положенні для стрільби лежачи. За командою (сигналом) ліцеїст (відділення) переповзає по-пластунськи ділянку 20 м. За командою (сигналом) учень (відділення) долає 50 м: 15 м - переміщеннями, 20 м – переповзає по-пластунськи, 15 м переміщеннями.	25с	27с	30с	31с	33с	35с	36с	38с	40с	41с	43с	45с	- порушення порядку переповзання - порушення встановлених відстаней для переповзання, перебіжок більш як на 2 м.
2.	Пересування на полі бою:	Учень (відділення) долає ділянку місцевості, глибиною 300 м, короткими переміщеннями або 50 м переповзання по-пластунськи. Час рахується від команди на висування до досягнення визначеного рубежу і	2хв												- порушення порядку переповзання - порушується порядок зайняття положення для стрільби лежачи

	перебіжками	зайняття положення для стрільби лежачи (при виконавці нормативу № 1 таким же чином)	20с	2хв 35с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 40с	2хв 45с	2хв 50с	2хв 55с	3хв 0с	3хв 05с	3хв 10с	3хв 20с	- не дотримуються вимоги маскування під час перебіжок
	переповзанням		1хв 50с	1хв 55с	2хв 0с	2хв 0с	2хв 20с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 45с	3хв 0с	3хв 05с	3хв 10с	3хв 20с	
3.	Доставка боезапасів під вогнем протипіхотного переповзанням перебіжками	Учень (відділення) знаходиться в положенні для стрільби стоячи. За командою учень (відділення) бере ящик для набоїв (20-25 кг) і переповзає на боку ділянку 20 м. За командою учень (відділення) бере патронний ящик і долає ділянку 40м двома перебіжками по 20 м. Час відраховується від команди «Вперед» до досягнення визначеного рубежу.	35с	37с	40с	41с	43с	45с	46с	48с	50с	51с	53с	55с	- порушуються порядок переповзання - не дотримуються вимоги маскування та пересування
4.	Розгортання із похідної колонії у передбойовий порядок під час дій в пішому порядку	Взвод рухається в похідній колонії. За командою розгортається у передбойовий порядок і продовжує рух. Час відраховується з моменту подачі команди до прийняття передбойового	18с	19с	20с	21с	22с	24с	25с	26с	27с	28с	29с	30с	

		порядку кожний учень.	Оцінюється															
	із передбойового порядку в бойовій порядок під час дій в пішому порядку	Аналогічно	14с	15с	16с	17с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	24с	25с				
	- із бойового порядку в передбойовий під час дій у пішому порядку.	Аналогічно	14с	15с	16с	17с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	24с	25с				
5.	Атака передового краю оборони противника при діях в пішому порядку	Відділення наступає в ланцюг або знаходиться у вихідному положенні для наступу (в окопі) в 450-500 м від переднього краю оборони противника. За командою (сигналом) переходить у наступ. При підході до міни-вибухових загороджень згортається в колону, долас загородження по проході, розгортається в	3хв 25с	3хв 30с	3хв 35с	3хв 50с	3хв 55с	4хв 05с	4хв 35с	4хв 40с	4хв 45с	4хв 50с	4хв 55с	5хв 05с	- не здійснено метання гранати			
															- метання гранати здійснено поза межами визначеного противника			

		лінію і продовжує атаку. З відстані 25-30 м закидає противника гранатами і вривається на передній край. Відлік часу - від команди (сигналу) «В атаку» до виходу на передній край оборони противника.															
6.	Подолання зараженої ділянки місцевості з веденням вогню в русі.	Виділення в засобах захисту (протигаз, панчохи, рукавиці) у розгорнутому бойовому порядку знаходиться перед зараженою ділянкою місцевості глибиною 200м. Отримавши команду (сигнал), переходить в атаку. Ділянка долається бігом з переходом на прискорений крок при веденні вогню. Вогонь імітується 3 рази по мішенях, установлених в 100-150 м за межами зараженої ділянки. Час відраховується від команди на перехід в атаку до виходу із зараженої ділянки.	1хв 15с	1хв 16с	1хв 17с	1хв 20с	1хв 21с	1хв 22с	1хв 35с	1хв 40с	1хв 45с	1хв 50с	1хв 55с	2хв	- за падіння, заплітання, забризкування один одного - несправність або вихід із ладу засобів захисту		
7.	Виявлення цілей вдень	Завдання на спостереження поставлене. З'являється 10 цілей на відстані 300-1500м від спостерігача. Виявляються цілі.	9 ціл	8 ціл	7 ціл	6 ціл	5 ціл	4 ціл	3 ціл	2 ціл	1 ціл	2 ціл	2 ціл	2 ціл	- помилка у визначенні відстані до цілі: - високий рівень		

		визначаються місця їх розміщення на місцевості, відстані до них і наносяться на схеми. Час відраховується від команди «Прийняти до розвідки цілей». На норматив відводиться 12 хв.																5%- достатній рівень 7% - середній рівень 9% -початковий рівень більше 10%
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Додаток 3

до розділу «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»

НОРМАТИВИ З ВІЙСЬКОВО-ІНЖЕНЕРНОЇ ПІДГОТОВКИ
ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінювання												Помилки, які знижують оцінку на один бал
			високий			достатній			середній			початковий			
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Обладнання одиночного окопу	Окоп для стрільби з автомата лежачи. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами.	24 хв.	25 хв.	26 хв.	28 хв.	30 хв.	32 хв.	33 хв.	35 хв.	37 хв.	38 хв.	40 хв.	42 хв.	1. Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2. Не витримані розміри окопу. 3. Недотримані вимоги маскування.
2	Обладнання одиночного окопу	Окоп для стрільби з автомата з коліна. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами	57 хв.	1 год.	1 год. 5 хв.	1 год. 7 хв.	1 год. 08 хв.	1 год. 10 хв.	1 год. 12 хв.	1 год. 15 хв.	1 год. 17 хв.	1 год. 20 хв.	1 год. 23 хв.	1 год. 25 хв.	1. Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2. Не витримані розміри окопу. 3. Не дотримані

																	вимоги маскування.
3	Обладнання одиначного окопу	Окоп для стрільби з автомата стоячи. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами.	1 год. 12 хв.	1 год. 15 хв.	1 год. 20 хв.	1 год. 22 хв.	1 год. 25 хв.	1 год. 27 хв.	1 год. 30 хв.	1 год. 35 хв.	1 год. 40 хв.	1 год. 42 хв.	1 год. 45 хв.	1 год. 50 хв.	1 год. 50 хв.	1 год. 50 хв.	1. Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2. Не втримані розміри окопу. 3. Не дотримані вимоги маскування.
4	Обладнання одиначного окопу	Окоп для стрільби з ручного кулемета лежачи. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами: (2 чол.)	37 хв.	40 хв.	42 хв.	43 хв.	45 хв.	48 хв.	50 хв.	55 хв.	57 хв.	58 хв.	1 год.	1 год. 5 хв.	1 год. 5 хв.	1 год. 5 хв.	1. Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2. Не втримані розміри окопу. 3. Не дотримані вимоги маскування.
5	Обладнання одиначного окопу	Окоп для стрільби з ручного кулемета з каліна. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами: (2 чол.)	37 хв.	40 хв.	42 хв.	43 хв.	45 хв.	48 хв.	50 хв.	55 хв.	57 хв.	58 хв.	1 год.	1 год. 5 хв.	1 год. 5 хв.	1 год. 5 хв.	1. Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2. Не втримані розміри окопу. 3. Не дотримані

																вимоги маскування
6	Обладнання одиначного окопу	Окоп для стрільби з ручного кулемета стоячи. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами: (2 чол.)	1 год.	1 год. 05 хв.	1 год. 7 хв.	1 год. 10 хв.	1 год. 12 хв.	1 год. 15 хв.	1 год. 17 хв.	1 год. 20 хв.	1 год. 22 хв.	1 год. 25 хв.	1 год. 27 хв.	1 год. 30 хв.	1 год.	1. Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2. Не втримані розміри окопу. 3. Не дотримані вимоги маскування.

НОРМАТИВИ ІЗ ЗВ'ЯЗКУ ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінки												Помилки, які знижують оцінку на один бал
			Високий			достатній			середній			початковий			
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	1. Підготовка до роботи радіостанції, її налаштування та встановлення зв'язку з кореспондентом на радіостанціях.	За командою «До виконання нормативу приступити» провести зовнішній огляд, розгорнути радіостанцію (для переносних радіостанцій підключити акумуляторні батареї, розгорнути антену для роботи під час руху, підключити мікрофонну гарнітуру, для радіостанцій, що встановлені на рухомих об'єктах, розгорнути антену для роботи під час руху, підключити мікрофонну гарнітуру (шоломофони).													

		включити живлення радіостанції, налаштувати радіостанцію на задану частоту та встановити зв'язок з кореспондентом. 3													
		P - 148	1 хв. 40 сек.	1 хв. 50 сек.	2 хв.	2 хв. 10 сек.	2 хв. 20 сек.	2 хв. 30 сек.	2 хв. 40 сек.	2 хв. 50 сек.	3 хв.	3 хв. 10 сек.	3 хв. 20 сек.	3 хв. 30 сек.	1.Порушена послідовність підготовки радіостанції до роботи. 2.Не підключена антена. 3.Неправильно вибраний діапазон.
		P - 105	2 хв. 50 сек.	3 хв.	3 хв. 20 сек.	3 хв. 40 сек.	3 хв. 50 сек.	4 хв. 10 сек.	4 хв. 30 сек.	4 хв. 40 сек.	4 хв. 50 сек.	5 хв. 10 сек.	5 хв. 30 сек.	5 хв. 50 сек.	1.Порушена послідовність підготовки радіостанції до роботи. 2.Не підключена антена. 3.Неправильно вибраний діапазон.
		P - 159					2 хв			3 хв			3 хв. 15		1.Порушена послідовність підготовки

			2 хв 25 сек	2 хв 30 сек	2 хв 35 сек	2 хв 40 сек	45 сек	2 хв 50 сек	2 хв 55 сек		3 хв 05 сек	3 хв 10 сек	сек	3 хв 20 сек	радіостанції до роботи. 2. Не підключена антена. 3. Неправильно вибраний діапазон.
		P - 123	3 хв 20 сек	3 хв 30 сек	3 хв 40 сек	3 хв 50 сек	4 хв	4 хв 10 сек	4 хв 20 сек	4 хв 30 сек	4 хв 40 сек	4 хв 50 сек	5 хв	5хв 10 сек	1.Порушена послідовність підготовки радіостанції до роботи. 2. Не підключена антена. 3. Неправильно вибраний діапазон.

Примітка: Нормативи № 1 для переносних радіостанції виконуються, коли радіостанції розміщені на місцевості за укриттям або в окопі

Таблиця орієнтовних нормативів з військово-прикладної фізичної підготовки

№ з/п	Вид нормативу	Бали											
		12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
1	Вправа № 28 Біг 3000 м. (хв. сек.)	11.50	11.55	12.00	12.05	12.10	12.15	12.25	12.30	12.40	12.45	12.50	13.00
2	Біг 100 м. (сек.)	13.0	13.2	13.3	13.5	13.7	13.8	14.0	14.2	14.3	14.5	14.7	14.9
3	Вправа № 1 Підтягування на перекладні (разів)	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6
4	Стрибок у довжину з місця (см.)	260	255	250	245	240	235	230	225	220	215	210	205
5	Вправа № 37 Метання гранати Ф1 на дальність (м.)	56	52	48	46	42	38	36	32	30	28	26	24
6	Вправа № 33 Смуга перешкод (хв. сек.)	2.05	2.08	2.10	2.13	2.15	2.18	2.20	2.25	2.30	2.35	2.38	2.40
7	Вправа № 23 Човниковий біг 10×10 (сек.)	25	25.4	25.9	26.3	26.5	26.8	27.2	27.7	28.0	28.5	29.0	29.5
8	Вправа № 4 Згинання і розгинання рук в упорі на брусах (разів)	20	19	18	16	15	13	10	8	7	6	5	4
9	Вправа № 2 Підйом переворотом на перекладні (разів)	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0.5

10	Вправа № 19 Кут в упорі на брусах (сек.)	20	15	10	8	5	2	1	-	-	-	-
11	Плавання 50 м. (сек.)	30	32	35	37	38	40	42	44	46	48	50
12	Біг 1000 м. хв. сек.	3.14	3.17	3.20	3.23	3.25	3.28	3.30	3.35	3.38	3.40	3.45
13	Вправа № 5 КСВ	65	63	61	59	57	55	53	51	49	47	45
14	Вправа № 22 Біг 100 м зі старту лежачи	15.2	15.3	15.4	15.5	15.6	15.7	15.8	15.9	16.0	16.1	16.2
15	Вправа № 24 Біг 400 м, або човниковий біг 4х100 м	1.14	1.15	1.16	1.17	1.18	1.19	1.20	1.21	1.22	1.25	1.26
16	Вправа № 24б Біг 200 м, або човниковий біг 2х100м	40.0	40.1	40.2	41.0	41.1	41.2	42.0	42.1	42.2	43.0	43.5
17	Вправа № 25 Човниковий біг 6х100 м з макетом автомата	2.30	2.31	2.32	2.33	2.34	2.35	2.36	2.37	2.38	2.38	2.40
18	Біг 200 м	8.30	8.31	8.32	8.33	8.34	8.35	8.36	8.37	8.38	8.39	9.0
19	Воспізований крос 300 м	15.30	15.31	15.32	15.33	15.34	15.35	15.36	15.37	15.38	15.39	15.40

20	Вправа № 8 Комплексна вправа на спритність	9.0	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6	9.7	9.8	9.9	10.0	10.1
21	Вправа № 9 Стрибки зі скакалкою, хв, сек	1.30	1.29	1.28	1.27	1.26	1.25	1.24	1.23	1.22	1.21	1.20	1.19
22	Вправа № 14 Вправа на гнучкість (см)	-16	-15	-14	-12	-11	-10	-9	-8	-7	-6	-5	-5
23	Вправа № 3 Підйом силою на перекладині (раз)	5	5	5	4	4	4	3	3	3	2	1	1
24	Вправа № 6 Піднімання 2 гір по довгому циклу (16 кг)	9	9	9	8	8	8	7	7	7	6	5	4
25	Вправа № 7 Ривок гіри 8,16 кг (16 кг)	44	43	42	30	29	28	20	19	18	10	9	8

Додаток 6
до розділу «Основи цивільного захисту»

**НОРМАТИВИ ІЗ ОСНОВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ**

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінювання														Помилки, які знижують оцінку на один бал
			високий			достатній			середній			початковий					
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
1.	Одягання протипаза.	Склад підрозділу, який навчається, знаходиться в строю на позиції, бойовій техніці або привалі. Протипаз знаходиться в похідному положенні. Несподівано подається команда «Газ!». За цією командою учень бере лівшу частину обома руками так, щоб великі пальці зсередини тримали шолом-маску, фіксує підборіддя у нижньому заглибленні обтюратора. Рухом рук до гори і назад натягнути наголовник. Протипаз знімається за командою «Протипаз зняти».	7с	8с	9с	10с	11с	12с	13с	14с	15с	16с	17с	18с	Неправильно одягнута шолом-маска. Технологічно порушується виконання нормативу		
2.	Одягання загальновійськового	Норматив виконується за командою «Пляш в рукави».	120с	130с	140с	150с	180с	200с	240с	250с	260с	280с	290с	300с	Неправильно вдягнута шолом-		

о захисного комплексу.	панчохи, рукавиці вдягнути». «Газ». За цією командою учень одягає куртку в рукави, одягає захисні панчохи. Одягає протигаз і тримає за тасьму для розкриття плаща. Одягає рукавиці, одягає плащ в рукави, капюшон, застібає борти плаща. Одягає петлі на пальці. Час на виконання нормативу розпочинається від моменту подання команди до закінчення виконання нормативу.																маска. Не застебнуті борти плаща. Не вдягнутий капюшон. Не застебнуті панчохи. Порушена послідовність виконання нормативу.
------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

